

Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamara

Camera di Commercio Italiana per l'Ungheria
Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamara

Sportello Europa

a

Ministero del Commercio Internazionale

társfinanszírozásával

Az európai Alapok felhasználása Magyarországon a 2007-2013-as időszakban

Augusto Cocchioni
Tiziana Del Viscio
Anna Raffaelli

Az
Inter-Európa Bank

Az Intesa Sanpaolo Csoport tagja

támogatásával

ITD
HUNGARY

2007 január 15.

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	3
Előszó.....	5
Bevezetés.....	7
1. A kohéziós politika alakulása és magyarországi alkalmazása 2004-től.....	11
1.1. Az Európai Unió új kohéziós politikája.....	11
1.1.1. A kohéziós politika rövid történeti áttekintése	11
1.1.2. A 2007-2013-as időszak reformjai	11
1.1.3. A kohéziós politika eszközei.....	12
1.1.4. Az új célkitűzések.....	14
1.1.5. Alapelvek.....	16
1.2. Magyarország gazdasági és társadalmi helyzete a 2007-2013 közötti időszak előestéjén	19
1.2.1. Gazdasági és társadalmi helyzetértékelés.....	19
1.2.2. A gazdasági növekedés és a foglalkoztatás fejlesztésének lehetőségei.....	22
1.3. Az I. Nemzeti Fejlesztési Terv és a 2004-2006-os időszak tapasztalatai	24
2. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT).....	27
2.1. Célkitűzések	27
2.2. A pénzügyi terv és az Irányító Hatóságok	29
2.2.1. A pénzügyi keret	29
2.2.2. Az illetékes hatóságok	30
2.2.3. A koherencia és a konzisztencia alapelvei.....	32
3. A 2007-2013-as programozási időszak.....	35
3.1. A 15 új Operatív Program.....	35
3.2. Az ágazati Operatív Programok.....	38
3.2.1. Gazdaságfejlesztési Operatív Program (GOP).....	38
3.2.2. Társadalmi Megújulás Operatív Program (TAMOP).....	42
3.2.3. Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program (TIOP).....	48
3.2.4. Közlekedési Operatív Program (KÖZOP).....	52
3.2.5. Környezet és Energia Operatív Program (KEOP).....	56
3.2.6. Államreform Operatív Program (AROP).....	60
3.2.7. Elektronikus Közigazgatás Operatív Program (EKOP).....	63
3.2.8. Végrehajtás Operatív Program (VOP).....	66
3.3. A regionális Operatív Programok.....	69
3.3.1. A Közép-Magyarországi Operatív Program (KMOP).....	70
3.3.2. A Nyugat-Dunántúli Operatív Program (NYDOP).....	74
3.3.3. A Dél-Alföldi Operatív Program (DAOP).....	78
3.3.4. A Dél-Dunántúli Operatív Program (DDOP).....	82
3.3.5. Az Észak-alföldi Operatív Program (EAOP).....	86
3.3.6. Az Észak-Magyarországi Operatív Program (EMOP).....	90
3.3.7. A Közép-dunántúli Operatív Program (KDOP).....	95
4. A mezőgazdaság támogatása.....	99
4.1. Az új közösségi keret.....	99
4.2. A magyar Nemzeti Stratégiai Terv.....	100
5. Egy elengedhetetlen követelmény az Új Magyarország Fejlesztési Terv számára: az Európai Foglalkoztatási Stratégiával való koherencia.....	103
5.1. Az Európai Foglalkoztatási Stratégia (EFS) rövid története	103

5.2. Koherencia a 2007-2013 közötti időszakban.....	105
5.3. Az EFS és az Európai Szociális Alap.....	106
6. Egyéb pénzügyi eszközök – A JASPER, JEREMIE és JESSICA programok.....	107
Mellékletek: A kohéziót elősegítő közösségi politikák szerkezete, alkalmazásuk az Európai Unióban és Magyarországon.....	111
Szószedet.....	115

Előszó

Magyarország - mintegy három évvel európai uniós csatlakozását követően - a korábbi időszakhoz képest még jelentősebb közösségi finanszírozás kedvezményezettje.

A 2004-2006-as rendkívül rövid, bevezető időszakot követően jelenleg kezdődik a 2007-2013-as tervezési időszak, a magyar gazdaság és az országban működő vállalkozások fejlődése szempontjából rendkívül fontos hét év.

A fentiek alapján rendkívül fontosnak tartottuk, hogy a 2007-2013-as tervezési időszak kezdetére megvalósítsuk a jelen tanulmányt, amely az Új Magyarország Fejlesztési Terv általános irányvonalai, valamint a 15 új Operatív Program bemutatásával értékes konzultációs és iránymutató eszközként szolgál azon vállalkozások számára, amelyek élni kívánnak a közösségi Alapok által nyújtott finanszírozási lehetőségekkel és tudni szeretnék, hogy azok mely célkitűzésekre és projektekre irányulnak.

Szeretnénk hozzájárulni ahhoz, hogy az európai Alapok valóban fontos növekedési lehetőséget képviseljenek úgy Magyarország számára, mint a vállalatok fejlődése és az országban működő olasz vállalkozók jelenlétének erősítése szempontjából.

Ez a mélyreható kutató-, elemző- és áttekintő tanulmány Kamaránknak a strukturális alapok kezelésében résztvevő magyar hatóságokkal kiépített együttműködése eredményeként jött létre. A munkát elhivatottsággal, szakértelemmel és gondossággal Augusto Cocchioni, Tiziana Del Viscio és Anna Raffaelli készítették, a Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamara által a magyarországi Olasz Nagykövetség és a budapesti ICE Iroda közreműködésével létrehozott Sportello Europa információs pont Szakértői Bizottságának elnöke, felelőse és munkatársa. Külön köszönetünket fejezzük ki a szöveg kiváló magyarra fordításához való hozzájárulásért Valu Orsolyának.

Megvalósulása az Inter-Európa Bank értékes támogatásának köszönhető, amely az első pillanattól kezdve tisztában volt a projekt olasz és magyar gazdasági vállalkozások (és különösen a KKV-k) számára képviselt jelentőségével. Külön köszönetünket fejezzük ki Andrea Rigoni Vezérigazgató úrnak és Sebők Sándor Vezérigazgató-helyettes úrnak.

A tanulmány elkészítése elképzelhetetlen lett volna továbbá az érintett magyar hatóságok és vezetőik - az ITD Hungary részéről Rétfalvi György vezérigazgató és Spányik Péter üzletfejlesztési igazgató, a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség részéről Bajnai Gordon fejlesztéspolitikai kormánybiztos, a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal, az Európai

Szociális Alap Kht., valamint az Operatív programok 2004-2006-os és az új 2007-2013-as időszakra kinevezett Irányító Hatóságai - készséges együttműködése nélkül.

Valamennyiüknek szeretném tehát még egyszer köszönetemet kifejezni a Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamara nevében, annak biztos tudatában, hogy főszereplőként kívánnak hozzájárulni a KKV-k számára kínálgzó támogatási lehetőségek közzétételében és terjesztésében egy olyan dinamikus és nyitott gazdasággal rendelkező piacon, mint a magyar piac.

Alessandro Stricca
a Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamara elnöke

Bevezetés

Jelen tanulmány kiindulási pontjaként az az igyekezet szolgált, amellyel a Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamara fordul az olasz vállalkozások – különösen a KKV-k – és magyar partnercégek által keresett fejlődési és növekedési lehetőségek felé, valamint azon a problémák és kritikus pontok felé, amelyekkel ezen vállalkozásoknak szembesülniük kell.

További kiindulásként az a személyes meggyőződés is szolgált, hogy az európai Alapokból a 2007-2013 közötti programozási időszakra Magyarországnak szánt mintegy 24,5 millió eurós összeg rendkívüli lehetőségeket kínál úgy az ország fejlődése szempontjából, mint a piac különböző szereplői számára (intézmények, gazdasági társaságok, pénzügyintézetek, tanácsadó cégek, egyének, stb.). A piaci szereplőknek ugyanakkor meg is kell dolgozniuk azért, hogy a finanszírozások megvalósuljanak és abból részesülhessenek.

Mivel a kezdeti időszakban az alapok felhasználása rendkívül részreágazónak és komplexnek tűnhet, annak érdekében, hogy a támogatásokat maximálisan és mindenki javára fel lehessen használni, valamennyi szereplő részéről kezdeményező és építő munkára, előrelátásra és együttműködő szellemre van szükség.

Jelen tanulmány az újdonságokra gyorsan reagáló, de egyszerismind alapos kutató és értékelő munka eredményeként született, a Sportello Európa ügyfeleivel, valamint a 2004-2006-os programozási időszak irányításában résztvevő hatóságokkal fenntartott intenzív kapcsolatok során mostanáig felhalmozott értékes tapasztalatok felhasználásával.

A tanulmány elkészítése során célunk az volt, hogy tartalmának teljességét és szervességét a lehető legmegfelelőbb összhangba hozzuk a publikálás és a nyomdai leadás által megszabott határidővel. Az ennek következtében esetlegesen bekerült gépelési hibákért, vagy stílusbeli problémákért a szerzők előzetesen is elnézést kérnek abban a reményben, hogy ezen hibák elhanyagolhatónak bizonyulnak a tanulmány által nyújtott információs értékhez és kiadásának időzítéséhez képest.

Kidolgozásához a magyar kormány által 2006. október 25-én jóváhagyott Új Magyarország Fejlesztési Terv, valamint a szintén a magyar kormány által elfogadott és 2006. december 20-án a Bizottsághoz ratifikálás végett benyújtott 15 nemzeti szintű ágazati és regionális Operatív Program szolgált alapul.

A tanulmány olasz és magyar nyelven készült. Minden valószínűség szerint a magyar olvasó nem azért veszi majd kézbe, hogy a programozási dokumentumokban felsorolt jogcímekről és azok tartalmáról tájékozódjon. A dokumentum értéke abban rejlik, hogy mindezen

információkat egy olyan egységes és összefoglaló keretben kínálja, amely hozzásegíti a strukturális alapok komplex felépítésének jobb megértéséhez.

Praktikus gyakorlati útmutatóként kíván szolgálni oly módon, hogy integrált és kimerítő, de ugyanakkor összefoglaló és könnyen áttekinthető képet ad Magyarország 2007-2013 közötti kohéziós politikájáról. Gyorsan és jól átlátható kalauz, amely tartalmazza az összes operatív programot, azok legalapvetőbb elemeit, a beavatkozások háttérét, valamint a kohéziós politika programozását és a hozzá szorosan kapcsolódó egyéb politikákkal és operatív eszközökkel való koordináció magyarázatát, hogy így módon lehetőleg teljes képet nyújtson az olvasónak. A gyors összevetés és konzultáció érdekében a megelőző, 2004-2006-os programozási időszakról is tartalmaz egy összefoglalót.

Az Operatív Programok Bizottság általi ratifikálását követően nyílik lehetőség az akciótervek, vagyis azon nemzeti szinten kidolgozandó dokumentumok életbe léptetésére, amelyek legalább két éven keresztül meghatározzák majd az Operatív Programok prioritásainak végrehajtását (intézkedések, rendelkezésre álló keret, határidők). A tanulmányban egyenként bemutatjuk az Operatív Programokat, mégpedig azok általános és specifikus célkitűzéseit, a jelenlegi helyzet elemzését, felsorakoztatjuk azokat a gyengeségeket és erősségeket, melyeknek tekintetbe vételét a benyújtott projektek gazdasági, társadalmi, környezeti és kulturális megalapozottságának elbírálásakor figyelembe fogják venni, valamint az ezekből következő finanszírozási prioritásokat.

A 2007-2013-as magyar programozás koherens és egységes jellegű bemutatásához egyéb, azzal szorosan összefüggő szempontokat is mérlegeltünk.

Először is, elemeztük a kohéziós politika történeti fejlődését, valamint a kohéziós politikára vonatkozó legutóbbi, 2006. júliusi szabályozási-reform által jóváhagyott legfőbb változásokat és a bevezetett módosításokat.

Megemlítjük továbbá a 2007-2013-as időszaktól kezdődően a kohéziós politikával igen szoros kapcsolatban álló két másik közösségi politikát is, amelyekkel szinergikus és koherens együttműködést kell kialakítani. Ezek egyike a KAP (Közös Agrárpolitika); a másik pedig a „Lisszaboni Stratégia” elnevezésű dokumentumban szabályozott foglalkoztatási politika, amelynek megvalósítása kötelező jelleggel bír majd a kohéziós politika számára.

Végül pedig az Európai Unió egyéb pénzügyi eszközeinek, a JEREMIE, JASPER és JESSICA programoknak is szántunk egy fejezetet, mivel céljuk többek között az, hogy hozzájáruljanak az erőteljesebb európai kohézió megvalósulásához. A tanulmányt szöveget és a mellékletek zárják, amelyek vázlatosan ábrázolják a leírt európai politikák és a kohéziós politika struktúráját, hogy így tegyék még könnyebbé és azonnal hasznosíthatóvá az áttekintést.

Köszönetünket szeretnénk kifejezni mindazoknak, akik hittek a tanulmányban és hozzájárultak annak megvalósításához, kiváltképpen a Magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamara Elnökségének, amely a projektet azonnal kedvezően és nagy érdeklődéssel fogadta, annak kivitelezéséhez azonnali támogatást nyújtott és mindig készségesen együttműködött.

Augusto Cocchioni

A Sportello Europa Szakértői Bizottságának elnöke

1. A kohéziós politika alakulása és magyarországi alkalmazása 2004-től

1.1. Az Európai Unió új kohéziós politikája

Az Európai Unió kohéziós politikájának alapvető célja a tagállamok gazdasági és társadalmi kohéziójának erősítése és a Közösség egészének harmonikus fejlődése a különböző régiók fejlettségi szintje közötti egyenlőtlenségek és a vidéki térségek, valamint a legkedvezőtlenebb helyzetű régiók vagy szigetek lemaradásának csökkentésére törekedve.

1.1.1. A kohéziós politika rövid történeti áttekintése

A kohéziós politika létrejötté 1988-ra nyúlik vissza. Ebben az évben készült el ugyanis az első rendeletcsomag. Az elkövetkező években tovább fejlődött, mígnem az 1994-1999-es programozási időszakra a közösségi mérleg második legfontosabb kiadási tételévé vált és a források 35%-a felett rendelkezett.

Az 1994-1999-es pénzügyi programozási időszak utolsó évét intenzív munka jellemezte, melynek során kiértékelték az addigi tapasztalatokat és eredményeket. Ez a 2000-2006-os időszakra vonatkozó "Agenda 2000" által bevezetett módosításokhoz vezetett. A módosítások az 1999. június 21-i 1260/1999/ EK rendelettel váltak hatályossá, amely a strukturális alapok¹ kezelésére vonatkozó általános rendelkezéseket tartalmazta.

A 2000-2006. közötti időszak nagy jelentőséggel bírt a kohéziós politika szempontjából, ami egyrészt a hatékonyabb programozás és földrajzi koncentráció (ld. 1.1.5. fejelet) megvalósítására irányuló újítások bevezetésével, másrészt a tíz új tagország, köztük Magyarország 2004. május 1-én történt csatlakozásával hozható összefüggésbe. A csatlakozás, amely az unióban fennálló regionális egyenlőtlenségek kiszélesedésével járt, újra nyilvánvalóvá tette a kohéziós politika jelentőségét és azt új kihívás elé állította, szükségessé téve azokat az újításokat, amelyek a 2007-2013 közötti időszakra előirányzott reformokban öltönek testet.

1.1.2. A 2007-2013-as időszak reformjai

A 2000-2006-os programozási időszakban napvilágra került erősségek és gyengeségek fényében a 2007-2013-as kohéziós politikában alapvető változtatásokat hoz az 1083/2006/EK rendelet, az Európai Szociális Alapra vonatkozó 1081/2006/EK rendelet és az Európai Regionális Fejlesztési Alapra vonatkozó 1082/2006/EK rendelet.

¹ Eredeti elnevezése „strukturális célú alapok” arra utal, hogy célja az unión belüli strukturális problémák megoldása volt.

A módosítások alapvető célja az egyszerűsítés elve volt, amely az uniós forrásokat kevesebb közösségi prioritáshoz történő rendelkezésében mutatkozik meg. A Bizottság szándéka a kohéziós politika korábbi legfontosabb célkitűzéseinek megtartása, de a hatékonyság javítása mellett, mégpedig számos olyan reform bevezetésével, amelyeknek célja a programozás még inkább stratégiai szempontú kidolgozásának bátorítása, a felelőségek erőteljesebb decentralizálása a tagállami, regionális és helyi hivatalokhoz, harmadrészt pedig a társfinanszírozásban megvalósuló programok hatékonyságának és minőségének javítása.

Fontos annak hangsúlyozása, hogy a Bizottság mindezt a kevésbé fejlett régiók és tagállamok sajátos szükségleteinek figyelembe vételével kívánja megvalósítani, különös tekintettel az újonnan csatlakozott országok néhány specifikus igényével kapcsolatban, mint például az intézményi megfelelőségek erősítése vagy az infrastruktúrák (a közutak, a vasutak és a kikötők rendszerének, az elektromos energia ellátásnak és minden egyéb, a közösség által használt rendszernek) biztosítása. A 2007-2013-as új időszakban a 2000-2006-os idősakkal ellentétben tehát az új tagállamok olyan rendelkezések hatálya alá esnek, amelyek megtárgyalásában ez alkalommal az első naptól kezdve teljes jogon részt is vettek.

1.1.3. A kohéziós politika eszközei

A legfontosabb pénzügyi eszközök: a strukturális alapok (ERFA és ESZA) és a Kohéziós Alap:

Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA):

Az Európai Regionális Fejlesztési Alap egy 1975-ben létrehozott közösségi alap, amelynek szerepe abban áll, hogy az Európai Unión belüli regionális különbségek csökkentésén keresztül segítse elő a gazdasági és társadalmi integritást. A 2000-2006-os időszakban az ERFA legfontosabb célja a főbb regionális különbségek kiegyenlítésének elősegítése, valamint a strukturális problémákkal küzdő területek gazdasági és társadalmi fejlődésének és átalakításának elősegítése. Az ERFA különös figyelmet fordít a fenntartható fejlődés támogatására és a hosszú távú munkalehetőségek megteremtésére.

Európai Szociális Alap (ESZA):

Az ESZA az Európai Unió legfőbb eszköze az emberi erőforrások fejlesztésére, valamint a munkaerőpiac működésének javítására az unió egész területén, amely célokat a munkahelyek teremtésére és megőrzésére, valamint a munkanélküliek és a munkaerőpiacról kiszoruló személyek sajátos igényeinek kezelésére irányuló képzési tevékenységek támogatásán keresztül valósítja meg.

Kohéziós Alap: A Kohéziós Alap szerepe a környezetvédelem és az infrastruktúra területén a közösségi érdekekbe tartozó kezdeményezések társfinanszírozása, a Közösség gazdasági és szociális összetartásának erősítése. Az általános alapelv értelmében a Kohéziós Alapból olyan tagállamok támogathatóak, amelyek bruttó nemzeti jövedelme kevesebb, mint a közösségi átlag 90%-a.

Egyéb pénzügyi eszközök:

Európai Beruházási Bank (EIB): Az EIB legfontosabb feladata az európai érdekeltségű projektek finanszírozása. Az EIB non-profit intézmény, nem rendelkezik üzleti tevékenységből származó forrásokkal és nem használja az Európai Unió költségvetési alapjait sem. Az EIB a pénzügyi piacokon felvett kölcsönökből és a bank részvényeseinek - az EU tagállamainak - támogatásából tartja fenn magát. A tagállamok közösen járulnak hozzá a bank jegyzett tőkéjéhez, hozzájárulásuk mértéke az Unión belüli gazdasági súlyukat tükrözi.

Európai Beruházási Alap (EIF): Az Európai Beruházási Alapot az EIB, az Európai Bizottság és több egyéb európai pénzügyi intézmény hozta létre 1994-ben. Az Alap legfőbb részvényese jelenleg az EIB, amellyel együtt az úgynevezett „EIB Csoportot” alkotják.

Az EIF tevékenysége két fő területre koncentrálódik, kockázati tőke és garancia biztosítására. Az Európai Beruházási Alap a rendelkezésére álló alapokból kockázati tőkét nyújt kis- és középvállalkozásoknak (KKV), azon belül is elsősorban induló vállalkozásoknak és technológia-központú vállalatoknak. Az EIF garanciákat biztosít a pénzügyi intézetek által a kis- és középvállalkozásoknak nyújtott hitelek fedezésére.

Egyéb pénzügyi eszközök – JEREMIE, JASPER, JESSICA: A 2007-2013 közötti időszakra előirányzott három program a kohéziós politika keretébe illeszkedik. Céljuk a beruházási, növekedési és foglalkoztatási lehetőségek és távlatok megteremtése a 2007-2013 közötti költségvetési politika iránymutatásoknak megfelelően nemzeti és regionális szinten, valamint a társadalmi szereplők között az Európai Unió régióiban.

A 2000-2006. közötti időszakban fennálló két alapot - az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (EMOGA) Orientációs szekcióját és a Halászati Orientációs Pénzügyi Eszközt (HOPE) - az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) és az Európai Halászati Alap (EHA) váltják fel. A 2007-2013-as időszakban már nem, mint strukturális alapok, hanem mint két különálló, saját politikával és autonóm tervezési tevékenységgel rendelkező alap működnek tovább (ld. 4. fejt.), noha tevékenységüket a kohéziós politika keretén belül koordinálni kell a strukturális alapok politikájával.

1.1.4. Az új célkitűzések

Az új kohéziós politika három célkitűzéssel, de egyetlen Közösségi Kezdeményezéssel²) sem fog rendelkezni (ld. „Az új és a régi célkitűzések összehasonlítása” című bekeretezett szöveg), hogy így módon a kijelölt célok végrehajtásának megszervezése egyszerűbbé és átláthatóbbá váljon. Az első változás az, hogy a célkitűzéseket a jövőben nem számmal, hanem elnevezéssel jelölik, a következők szerint: „Konvergencia” (a korábbi 1. célkitűzés „kiterjesztett” változata), „Regionális versenyképesség és foglalkoztatás” (a korábbi 2. és 3. célkitűzés) és „Európai Területi Együttműködés” (a korábbi INTERREG közösségi kezdeményezés).

„Konvergencia” célkitűzés:

A Konvergencia célkitűzés lényege a kevésbé fejlett országok és régiók konvergenciáját elősegítő, növekedést és foglalkoztatást előidéző feltételek javítása. Mindezt a fizikai és emberi tőkébe történő beruházások növelésével és minőségének javításával, az innováció és a tudásalapú társadalom fejlesztésével, a gazdasági és társadalmi változásokhoz történő alkalmazkodóképesség javításával, a környezet védelmének és minőségének, valamint az állami adminisztráció hatékonyságának javításával kell elérni. A célkitűzés keretében rendelkezésre álló összeg mintegy 251 milliárd euró, vagyis a rendelkezésre álló alapok teljes összegének kb. 81,54%-a. A támogatásra való jogosultság egy „zárolt” területi lista³ alapján kerül meghatározásra, amelyet a Bizottság készített el a 2007-2013-as időszakra. A Konvergencia célkitűzés kedvezményezett régiói azok a NUTS II⁴ régióba tartozó területek, amelyek az uniós átlag 75%-át meg nem haladó GDP-vel rendelkeznek (köztük kerül felosztásra az összes forrás 70,51%-a), valamint az uniós átlag 90%-át meg nem haladó GNI-vel rendelkező tagországok (amelyek éppen ezért csak a Kohéziós Alapból kapnak támogatást).

² Közösségi Kezdeményezések: a Közösségi Kezdeményezések az Európai Közösség meghatározott, sajátos célok megvalósítására irányuló tevékenységei; a 2000-2006 között érvényben lévő négy kezdeményezés különböző területeket érintett. Az INTERREG III feladata a transznacionális, határmenti és regionális együttműködés megvalósítása, a közösségi térség egészének harmonikus, kiegyensúlyozott és tartós fejlődésének ösztönzése volt. Az URBAN II célja a válságos helyzetben lévő városok és városnegyedek gazdasági és társadalmi rehabilitációja, valamint a fenntartható városi fejlődés támogatása. A LEADER + a vidéki körzetek fejlesztését támogatja, az EQUAL feladata pedig a transznacionális együttműködés, valamint a munkaerőpiacon kialakuló mindenféle diszkrimináció és esélyegyenlőtlenség elleni harc újszerű, innovatív eszközökkel.

³ A Bizottság - a besorolás idején rendelkezésre álló adatok alapján - listát készít az egyes célkitűzéshez tartozó NUTS területekről. Zárolt listáról van szó, vagyis 2013-ig sem módosítani, sem frissíteni nem lehet (amennyiben egy régió GDP-je változna a programozási periódus lejárta előtt, ez nem teszi lehetővé annak egyik célkitűzésből a másikba történő átsorolását).

⁴ Mivel a kohéziós politika keretén belül a koncentráció alapelve szerint a támogatható régiók és területek meghatározása céljából objektív hivatkozási kritériumokra volt szükség, a támogatásra jogosult területek kijelölésére a Területi Statisztikai Régiók szerinti felosztást, vagyis a NUTS rendszert alkalmazták. A rendszert az Eurostat dolgozta ki 1988-ban azért, hogy az EU regionális statisztikáinak elkészítéséhez a területi egységek egyedüli és egységes felosztási rendszere álljon rendelkezésükre. A NUTS osztályozás 1988 óta használatos a közösségi törvényhozásban és 2003-ban az Európai Parlament és a Tanács rendeletbe foglalta az alkalmazását.

„Regionális versenyképesség és foglalkoztatás” célkitűzés:

A célkitűzés a Konvergencia célkitűzés hatálya alá nem tartozó európai területeket támogatja a társadalmi-gazdasági, globalizációs és innovációs változásokkal, valamint a demográfiai és társadalmi átalakulás által támasztott kihívásokkal szemben.

Ez a célkitűzés „megörökli” a korábbi (ERFA-ból finanszírozott) 2. és (az ESZA-ból finanszírozott) 3. célkitűzések területeit. Tevékenysége két területre oszlik: a regionális versenyképesség támogatására (amelyet az ERFA finanszíroz), és a foglalkoztatás támogatására (amelyet az ESZA finanszíroz). Ez a célkitűzés a három célkitűzésre előirányzott teljes összeg 15,9%-át kapja. A forrásokat egyenlően osztják fel az ERFA és az ESZA között (50-50%). A támogatásra a Konvergencia célkitűzés hatálya alá nem tartozó régiók jogosultak, néhány kivétellel az átmeneti támogatások esetében.

Az új és a régi célkitűzések összehasonlítása**2000-2006:**

1. Célkitűzés: a kevésbé fejlett régiók fejlődésének támogatására (az uniós átlag 75%-át meg nem haladó GDP-vel rendelkező, valamint az ultraperiférikus régiók) a rendelkezésre álló Alapok 69,7%-át kapja, a strukturális alapokból származó finanszírozásokkal együtt.

2. Célkitűzés: a strukturális problémákkal küzdő régiók, különös tekintettel az ipari és a szolgáltató szektorban társadalmi-gazdasági szerkezetváltás szakaszában lévő területek, a hanyatló vidéki területek, a nehézségekkel küzdő városi területek, valamint a halászatból élő, válsághelyzetben lévő területek támogatására. Ez a célkitűzés a rendelkezésre álló alapok 11,5%-át kapja és kizárólag az Európai Regionális Fejlesztési Alap finanszírozza. Az 1. célkitűzés hatálya alá nem tartozó európai területeket, tartományokat és közigazgatási központokat érinti.

3. Célkitűzés: a képzést és a foglalkoztatást támogatja. Az összes forrás 12,3%-át kapja, kizárólag az Európai Szociális Alap finanszírozza. A 3. célkitűzés keretében támogatott intézkedések kiterjednek az egész Unióra, kivéve az 1. Célkitűzéshez tartozó régiókat.

INTERREG Közösségi Kezdeményezés: feladata a transznacionális, határmenti és regionális együttműködés megvalósítása, a közösségi térség egészének harmonikus, kiegyensúlyozott és tartós fejlődésének ösztönzése.

2007-2013:

„Konvergencia” célkitűzés: a 2000-2006-os időszak 1. célkitűzéséhez képest tartalma nagyrészt változatlan marad, mivel az új célkitűzés is a kevésbé fejlett régiók fejlődését támogatja, bár néhány lényeges újítást vezet be: a támogatást kiterjeszti azokra a régiókra, amelyek GDP-je a 10 új tagállam csatlakozásából kifolyólag meghaladja az európai átlag GDP-t (ún. statisztikai hatás), azon tagállamok esetében, amelyek GNI-je alacsonyabb az unió GNI-jének 90%-ánál beolvastja a Kohéziós Alapot, valamint eltörli a gyéren lakott területekre (Svédország és Finnország) korábban érvényes kivételt.

„Regionális versenyképesség és foglalkoztatás” célkitűzés: az előző 2. és 3. célkitűzésekből átvesz néhány, nagyrészt változatlanul maradó elemet: a nem fejletlen térségeket az ERFA és az ESZA támogatja; noha csak egyetlen célkitűzésről van szó, az ERFA és az ESZA programozása továbbra is külön történik; a programozás regionális hatásköre az ERFA alá tartozik; végül pedig, az egész terület jogosult az ESZA finanszírozásra. A legfőbb különbség, ahogyan az már elhangzott, hogy megszűnik a 2. Célkitűzés mikroterületi felosztása.

Európai területi együttműködés célkitűzés: a jelenlegi INTERREG Közösségi Kezdeményezést veszi át.

Átvesszi az INTERREG Közösségi Kezdeményezés célkitűzéseit. Célja az uniós térség kiegyensúlyozott, harmonikus és fenntartható fejlődésének további erősítése érdekében a határokon átnyúló, transznacionális és interregionális együttműködés, valamint a tapasztalatcsere. A célkitűzéshez rendelkezésre álló 7,75 milliárd euró (a teljes összege 2,52%-a) a következők szerint oszlik meg: 73,86% jut a határokon átnyúló, 20,95% a transznacionális, és 5,19% az interregionális együttműködésre. A határokon átnyúló együttműködés keretében támogathatóak az Unió NUTS III belső határok mentén található régiói, néhány külső szárazföldi határok mentén fekvő régiója, valamint a tengeri határok mentén fekvő, egymástól legfeljebb 150 km távolságra található valamennyi régiója. Az interregionális, tapasztalatcsere épülő együttműködéssel kapcsolatos intézkedések a teljes uniós területen támogathatóak.

1.1.5. Alapelvek

A kohéziós politika a következő, főbb alapelvekre épül:

Programozás:

A programkészítés a Közösség és a tagállamok több évre szóló, közös tevékenységét életbe léptető szervezési, döntési és finanszírozási folyamat. Három lépcsője van: a stratégiai-politikai irányvonalak meghatározása, az operatív, valamint a működési programozás.

A stratégiai programozás uniós és tagállami szintre oszlik. Közösségi szinten a *Kohézióra vonatkozó Közösségi Stratégiai Iránymutatások* című dokumentum kerül kidolgozásra, amely általánosságban határozza meg az Alapok működési területét, az egyéb kapcsolódó közösségi politikák figyelembe vételével. Nemzeti szinten készül el a *Közösségi Támogatási Keretterv (KTK)*, amely előkészíti az Alapok programozását és biztosítja – szintén nemzeti szinten - az Alapok pénzügyi kiosztásának koherenciáját.

Az új Operatív Programok kidolgozása keveset változik a 2004-2006-os időszakhoz képest. A jövőben is a tagállamok, az illetékes központi vagy regionális intézmények dolgozzák ki őket, továbbra is legalább egy regionális földrajzi területhez kapcsolódnak (NUTS II), az Európai Bizottság hagyja őket jóvá, a teljes programozási időszakra érvényben maradnak, csak a három célkitűzés egyikéhez kapcsolódnak és „egy alapúak”⁵ lesznek.

⁵ Ez alatt az értendő, hogy 2007-2013 között minden egyes program csak egyetlen alap támogatását igényelheti. Magyarországon például, az emberi erőforrások fejlesztését támogató HEFOP Operatív Program eddig két részből állt, egyiket az ERFA, a másikat az ESZA támogatta. 2007-2013 között viszont két külön programról beszélünk, az egyiket az ERFA, a másikat az ESZA finanszírozza.

Partnerség:

Az Alapok célkitűzéseinek végrehajtása a Bizottság és a tagországok különböző ágazati szektorainak nemzeti, regionális és helyi szinteket leginkább reprezentáló szervei közötti szoros együttműködést kívánja meg. A tagállamok garantálják, hogy a programozás egyes szakaszaiban (előkészítés, végrehajtás, ellenőrzés, a beavatkozások kiértékelése) valamennyi illetékes fél részt vehet az egyes szakaszokra meghatározott feltételek betartásával.

Vajon túlságosan centralizált-e az új Közösségi Támogatási Keret?

Az EU a 2007-2013-as időszakra egyetlen, a kohéziós politikára vonatkozó programkészítés alapját képező nemzeti szintű dokumentum kidolgozását írta elő és nem hagyta meg a választás lehetőségét, hogy regionális dokumentumok is készülhessenek.

Ez a döntés vitát indított el: az egyetlen, valamennyi célkitűzésre vonatkozó nemzeti stratégiát túlságosan központosítottak ítélték, és néhány, a regionális autonómiát érintő területen visszalépésnek tekintették. Mindazonáltal megállapították, hogy bár csak egyetlen dokumentum készül, annak felépítését valójában nem szabályozták. Semmi sem tiltja tehát, hogy regionális stratégiákat vagy regionális operatív programokat léptessen életbe, annál is inkább, hogy a KTK egyik fontos alapelve továbbra is a területi partnerség lesz (vagyis a helyi közigazgatással történő együttműködés).

Azt is fontos megemlíteni, hogy az új tagállamok esetében az egyetlen dokumentumra épülő megközelítés valószínűleg a leginkább megfelelő: a legtöbb esetben ugyanis az elsődleges szerepet játszó központi kormányzás mellett a régiók gyakran gyengék és nem rendelkeznek autonóm irányítási jogosultságokkal.

Ezt az elgondolást igazolja az a tény is, hogy a 2000-2006 közötti kétéves periódusban a kohéziós politikában résztvevő új tagállamok egyike sem választotta a regionális tervkészítést, hanem egy központi nemzeti fejlesztési tervet dolgozott ki, amely nem regionális, hanem tematikus alapon szervezett egyéb programokra ágazott szét. Magyarországon például egy Nemzeti Fejlesztési Terv született és 5 ágazati operatív program. Valószínű tehát, hogy ez a megoldás valójában mindenkinek megfelel. A regionális autonómiával rendelkező tagállamoknak ugyanis lehetőségük nyílt arra, hogy, bár egyetlen dokumentum keretén belül, de biztosítsák régióiknak a kívánt autonómiát, míg a gyengébb régiókkal rendelkező tagállamok úgy dönthettek, hogy központosított irányítás alatt könnyebben valósíthatják meg a kitűzött fejlesztési célokat.

Addicionalitás:

Annak érdekében, hogy valódi gazdasági hatás következzen be, a strukturális alapok nem helyettesíthetők az egyes tagállamok köz- vagy összevonható strukturális célú kiadásait (ld. 1. l. ábrát). Ezért a Bizottság és az érdekelt tagállam közösen meghatározzák a strukturális célú, köz- vagy összevonható kiadások mértékét. Ezt a keretet kell betartani a tagállam összes, olyan régiója tekintetében, ahol a programozási időszak során a Konvergencia célkitűzést alkalmazzák.

Koncentráció:

A koncentráció alapelve előírja az egyazon cél megvalósítását szolgáló, különböző forrásból származó pénzügyi eszközök összevonását, földrajzi, tematikus vagy pénzügyi alapon.

Szubszidiaritás:

A szubszidiaritás alapelve biztosítja, hogy a meghozott döntések „állampolgár-közeliek” legyenek. Előírja annak folyamatos felülvizsgálatát, hogy a végrehajtandó intézkedést közösségi szinten kell-e végrehajtani, vagy azt nemzeti, regionális vagy helyi szintre tovább lehet-e utalni. Ennek értelmében a kizárólagosan saját hatáskörbe tartozó kérdések kivételével az Unió csak akkor avatkozik be a folyamatokba, ha ez hatékonyabb lenne, mint a nemzeti, regionális, vagy helyi szintű beavatkozás.

Tájékoztatás és reklám:

Az európai Alapokból finanszírozott kezdeményezések megvalósításáért felelős tagállamoknak gondoskodniuk kell arról, hogy az adott kezdeményezés megfelelő visszhangot kapjon, hogy felhívja a közvélemény figyelmét a Közösség által a kezdeményezésben betöltött szerepéről és tájékoztassa a potenciális kedvezményezetteket és a szakmai szervezeteket a kezdeményezés által kínált lehetőségekről.

Új alapelvek:

Az 1083/2006/EK rendelet tartalmaz néhány olyan alapelvet is, amelyek az 1260/99/EK rendeletben említésre kerültek ugyan, de nem mint beavatkozási alapelvek: a megosztott irányítás⁶, a nemek közti egyenlőség és a diszkrimináció-mentesség.

Néhány új alapelv is bevezetésre került: a koherencia⁷, a területi szintű végrehajtás⁸, az arányos intervenció⁹ és a fenntartható fejlődés alapelve.

A koherencia alapelve és az Európai Foglalkoztatási Stratégia (EFS)

Ezen alapelvnek megfelelően a Bizottságnak és a tagállamoknak oly módon kell eljárniuk, hogy az Alapok intézkedései koherensek legyenek a közösségi tevékenységekkel, politikákkal és prioritásokkal és kiegészítsék a Közösség más pénzügyi eszközeit. Alapvető fontosságú az Európai Foglalkoztatási Stratégiával fennálló koherencia. (Id. 5. fej.).

⁶ Ezen irányelv alapján az Alapok számára biztosított uniós költségvetést a tagállamok és a Bizottság közötti megosztott irányítás keretében kell végrehajtani.

⁷ Amint az előző fejezetben már kifejtettük, a Bizottság és a tagállamok biztosítják, hogy az alapok és a tagállamok által nyújtott támogatás összhangban legyen a Közösség tevékenységeivel, politikáival és prioritásaival.

⁸ A területi szintű végrehajtás azt jelenti, hogy a tagállamok felelősek az operatív programok végrehajtásáért a megfelelő területi szinten, az egyes tagállamokra jellemző intézményi rendszerrel összhangban.

⁹ A Bizottság és a tagállamok által az alapok végrehajtása során felhasznált pénzügyi és igazgatási forrásoknak arányosnak kell lenniük az adott operatív programra fordított kiadások teljes összegével.

1.2. Magyarország gazdasági és társadalmi helyzete a 2007-2013 közötti időszak előestéjén

Az új magyar nemzeti fejlesztési tervben (*Új Magyarország Fejlesztési Terv*, röviden *ÚMFT*) fontos részt szenteltek az ország induló gazdasági és társadalmi helyzetértékelésének.

A 2007-2013 közötti időszakhoz közeledve a hatékony és hatásos tervezés megvalósítása és az európai uniós törvényi előírásoknak¹⁰ való megfelelés érdekében szükségessé vált a helyi gyengeségek és erősségek meghatározása. Felmérés készült továbbá arról, hogy mely ágazatokban történt előrehaladás és melyek maradtak a leginkább elmaradottak, hogy így a következő 7 évre szánt források elosztása a lehető legoptimálisabb lehessen.

1.2.1. Gazdasági és társadalmi helyzetértékelés

Magyarország gazdasági és társadalmi helyzetének főbb mutatószámai 2006-ban:

Népesség (millió lakos)	10,1
Népességnövekedés (%-ban, éves szinten)	-0,2
Születéskori várható élettartam, nők (év)	76,9
Születéskori várható élettartam, férfiak (év)	68,6
GDP (milliárd euró)	84,48
GDP növekedés (%-ban, éves szinten)	4,1
GNI (egy főre jutó nemzeti össztermék, euró)	7763,16
Inflációs ráta (%-ban, éves szinten)	3,6
Közvetlen külföldi befektetések, nettó (a GDP %-ban)	4,6
Munkanélküliségi ráta (a teljes munkaképes lakosságra vetítve, %-ban)	6,1
Egy vállalkozás elindításához szükséges idő (nap)	38
Internet-használók száma (1.000 főre)	267

Forrás: *World Development Indicators (2006. április, 1 euró = 1,292 USD)*¹¹

Az ország egyik legégetőbb problémája továbbra is az alacsony aktivitási ráta (ld. fenti táblázat) és az ezzel összefüggő magas inaktivitási ráta, amelyek hozzájárulnak a munkaerőpiac „stagnálásához”. Fontos annak hangsúlyozása, hogy bár a foglalkoztatási ráta (56,9%) alacsonyabb az európainál (63,8%), a munkanélküliség helyzete jobb az európai átlagnál (az előbbi 6,1%, az utóbbi pedig 7,4%). Az aktivitási ráta az, amely az európaítól jelentősen elmarad (Magyarországon 61,3%, míg Európában 70,2%).

¹⁰ Az új 1083/2006/EK rendelkezés pontosan meghatározza azokat az elemeket, amelyeket a tagállamok nemzeti fejlesztési terveinek feltétlenül tartalmaznia kell. Ezen elemek egyike a gazdasági és társadalmi helyzetértékelés, amelynek elkészítésére a stratégia kidolgozását és a programkészítést megelőzően, az ország gyengeségeinek és erősségeinek jobb meghatározása érdekében van szükség.

¹¹ A Világbank adatai alapján.

Aktivitás, inaktivitás, foglalkoztatás és munkanélküliség

Az **aktivitási ráta** a (rövid távú) munkakínálatot méri, vagyis azt fejezi ki, hogy mekkora a gazdaságilag aktív népesség aránya a munkaképes korú lakossághoz viszonyítva (munkaerő/népesség, a 15 és 65 éves korú lakosság x 100). Az **aktív népesség** tehát megegyezik a munkakínálattal, vagyis azon népesség összességét jelenti, amelyre egy ország gazdasági tevékenységeinek végzése és fejlesztése során számíthat. Az olasz statisztikai hivatal (ISTAT) által alkalmazott meghatározás értelmében aktív népességen azon 15 évnél idősebb személyek értendők, akik a népszámláláskor:

- **foglalkoztatottnak** számítanak, tehát alkalmazottként vagy saját vállalkozásukban dolgoznak, művészeti tevékenységet végeznek vagy valamilyen mesterséget űznek (**foglalkoztatási ráta**: foglalkoztatottak/népesség x 100), vagy
- **munkanélkülinek** számítanak, vagyis előző munkahelyüket elveszítették és jelenleg újat keresnek (**munkanélküliségi ráta**: munkát keresők/munkaerő x 100). Ide tartoznak továbbá azok, akik pillanatnyilag nem dolgozhatnak, mivel sorkatonai szolgálatot (vagy civil szolgálatot) teljesítenek, önkéntesek, vagy újra behívták őket; két évnél rövidebb ideje gyógyintézeti ellátásban részesülnek; előzetes letartóztatásban vannak vagy 5 évnél rövidebb börtönbüntetésüket töltik; pályakezdők, akik első munkahelyüket keresik.

Az **inaktív népességbe** tartoznak: a 15 év alatti gyermekek; a 15. életévüket betöltött személyek, aki a népszámlálás időpontjában nem dolgoztak, és nem is kerestek munkát (ez utóbbi kategóriába nem tartoznak a jómódúak és a tulajdonnal rendelkezők); a tanulók; a háztartásbeliek, akik saját családjukban végeznek házimunkát; a betegek és a határozatlan időre gyógyintézetbe utalt személyek, a tartósan munkaképtelenek; a legalább 5 évre elítéltek; a hajléktalanok és a támogatásból élők.

A 2007-2013 között megoldásra váró legfontosabb problémák a szakképzettek alacsony száma és a szakmai képzés lassú reagálása a piaci követelmények változásaira.

Mindezt az is súlyosbítja, hogy a nagyon szegény területeken magas az inaktivitási és a munkanélküliségi ráta. Ez a probléma az ország teljes gazdasági és társadalmi helyzetértékelését befolyásolja.

A gazdasági fejlődéssel kapcsolatban az ÚMFT a gazdasági szerkezet dualista jellegét hangsúlyozza ki. Magyarország integrálódott a világgazdaságba, ez az integráció azonban területi egyenlőtlenségeket idézett elő vagy a meglévő különbségeket fokozta és szélesítette ki. A Közép-magyarországi régió (ahol a főváros is található) GDP-je az Unió átlagos GDP-jének 89%-a (ennek köszönhetően a régió kikerül a „Konvergencia” célkitűzésből – ld. 1.1.4. bekezdés), míg a leginkább elmaradott régiók – Észak-Magyarország és Észak-Alföld - 36% körüli GDP-je ettől jelentősen elmarad.

A legégetőbb, megoldásra váró feladatok között kerülnek említésre a nagyvállalatok és a kisvállalkozások közötti túlságosan nagy különbségek, a változásokhoz való csekély alkalmazkodóképesség, valamint a magyar kultúrában gyökerező, egyébként jó innovációs és kutatási lehetőségek nem megfelelő kihasználása.

Ami a magyar közlekedési rendszert illeti, ez nem tér el jelentős mértékben az európai átlagtól: 2005-ben ugyanis a közúthálózat sűrűsége (329 km/1000km²) az EU-átlag 88%-a volt, míg a vasúthálózat sűrűsége (83 km/1000 km²) az EU-átlag 128%-át érte el.

Ennek ellenére a rendszer további fejlesztésre szorul, mivel a folyamatosan növekvő igények meghaladják a jelenlegi lehetőségeket. Ugyanakkor az is tapasztalható, hogy a közlekedési rendszer túlságosan Budapest központú, az autópálya-hálózat az európai átlag negyede és a csatlakozási csomópontok minősége gyakran nagyon alacsony.

Szükség van továbbá az országon áthaladó három európai közlekedési folyosó megerősítésére (IV. folyosó Bécs-Budapest-Belgrád; V. folyosó Trieszt-Budapest-Kijev; VII. folyosó a Duna folyása mentén). Azt is biztosítani kell, hogy a tömegközlekedés képes legyen lépést tartani a városok fejlődésével (főképpen Budapest tekintetében).

Ezt követően az Új Magyarország Fejlesztési Terv áttér a társadalmi helyzet elemzésére. Mindenekelőtt megállapítja, hogy a piacgazdaságra történő áttéréshez végrehajtott gazdasági szerkezetátalakítás túlságosan sok társadalmi áldozatot követel, és túlságosan sok embert zár ki a munkaerőpiacról.

Ezenfelül a demográfiai haladás kedvezőtlen, a születések és házasságkötések száma csökkenő tendenciájú.

Az ÚMFT kihangsúlyozza, hogy szükség van a társadalmi kirekesztettség elleni küzdelemre, mert ez inaktivitáshoz, az pedig a szegénységhez vezet, amely elsősorban bizonyos térségekre koncentrálódik.

Az oktatás és képzés területén továbbra is jelentős az esélyegyenlőtlenség a tudáshoz és a kultúra értékeihez való hozzáférés lehetőségei tekintetében; az iskolai rendszer tovább erősíti a társadalmi különbségeket és a szegregációs folyamatokat, oly módon, hogy azokat beépíti és megszilárdítja.

Bár növekszik a diákok száma, de gyengül az oktatással és képzéssel kapcsolatos költségek és befektetések hatékonysága. Továbbá - és ez a tény igen nagy fékezőerőt fejt ki a fejlődésre - a tanulmányok gyakran nem felelnek meg a piaci követelményeknek és nem elegendően gyakorlatorientáltak.

A felnőttek részvétele az élethosszig tartó tanulásban (*life-long learning*) túlságosan alacsony és a kínálati lehetőségek nem megfelelőek.

Az erőteljes fejlődésre szoruló egészségügyi helyzet további fájó pontot jelent az országnak. A rendszer a betegségekre és azok gyógyítására összpontosít, ahelyett, hogy a megelőzést és egészséges életvezetést próbálná hirdetni, ahogyan azt az Unió más tagállamaiban teszik. Ehhez hozzáadódik az egészségügyi infrastruktúra elégtelen volta.

Az új nemzeti fejlesztési terv a környezetvédelem helyzetét is megvizsgálja. A főbb szempontok egyike a gyakran nemcsak Magyarországot, hanem a teljes Kárpát-medencét érintő környezetvédelmi problémák határokon túli kiterjedése, ami ezért a határos országok együttműködését tenné szükségessé. Visszatérve Magyarország helyzetére azt is ki kell

emelni, hogy bár kedvező természeti adottságokkal rendelkezik (például termálvíz, geotermikus energia, stb.), megőrzésükre nem fordít elegendő figyelmet.

Tipikus „városi” problémák is felmerülnek és noha megfigyelhető a fenntartható környezetre való törekvés, ez nem olyan szinten történik, mint a régi tagországokban, ráadásul a környezeti tudatosság is alacsony.

A két utolsó megvizsgált témakör a regionális fejlődés és az állam szerepe.

Az előbbi illetően látható, hogy a területek közötti különbségek növekedőben vannak: a legdinamikusabb régió Közép-Magyarország, amelyet a nyugat-dunántúli régió követ; a legelmaradottabbak az észak-keleti régiók, míg velük szemben a nyugati régiók gyorsan fejlődnek. Az ország déli része strukturális átalakuláson megy keresztül, bár a fejlődés üteme itt még meglehetősen lassú.

Az állam szerepét illetően a jelenlegi állapot átgondolására van szükség, különös tekintettel a bürokratikus állami apparátus csökkentésére.

1.2.2. A gazdasági növekedés és a foglalkoztatás fejlesztésének lehetőségei

Az ország gazdasági és társadalmi helyzetértékelését követően a Fejlesztési Terv számba veszi Magyarország lehetőségeit a gazdasági növekedést és a foglalkoztatás fejlesztését érintő különböző területeken, meghatározva azokat az erősségeket, amelyekre a kitűzött célok eléréséhez támaszkodni lehet.

A gazdasági fejlődés tekintetében Magyarország számára az első kedvező pont Románia és Bulgária 2007. január 01-i csatlakozása, amely az országot új versenyhelyzet elé állítja. A Kárpát-medencében lévő központi elhelyezkedés gazdasági, társadalmi és környezetvédelmi szempontból is jelentős. Az ország több transzeurópai közlekedési folyosó központjában található, mely tény nagy lehetőségeket rejt úgy a közlekedés fejlesztése, mint a kereskedelem és a beruházások szempontjából, országos és nemzetközi szinten.

Az ország gazdag természeti adottságairól sem szabad megfeledkezni. Környezetvédelmi szempontból szükség lesz a Kárpát-medence többi országával megvalósuló együttműködés erősítésére a jobb környezetminőség érdekében. A Kyotói Egyezmény bármely ország részéről történő esetleges be nem tartása ugyanis a teljes terület környezeti egyensúlyát veszélyeztetheti.

A foglalkoztatás növelésének tekintetében az utóbbi években megfigyelt tendenciák a jövőbeli fejlődés reményét vetítik előre. A munkaerő termelékenysége állandó ütemben nő és meghaladja a fejlett országokban regisztrált értékeket. A kulturális háttér kedvező, a szakképzettség szintje és a képzésben való részvétel növekszik. Mindemellett az a tény is

hangsúlyozandó, hogy az országban jelentős – pillanatnyilag nem megfelelően kiaknázott - kutatási potenciál van. A felsorolt tényezők figyelembe vételével végső következtetesként megállapítható, hogy az ország foglalkoztatási helyzetében még számottevő fejlődési lehetőségek rejlenek.

A régiók számos szempontból fejleszthetőek: sok vidéki terület átalakulási fázisban van és a régiók egyes, kedvező helyzetben lévő területeinek koordinált fejlesztése is egészen biztosan rendkívül jó kiugrási lehetőségeket kínál.

1.3. Az I. Nemzeti Fejlesztési Terv és a 2004-2006-os időszak tapasztalatai

Az I. Nemzeti Fejlesztési Terv legfőbb célkitűzése – amelynek megvalósítására a Közöségi Támogatási Keret segítségével került sor - a 2004-2006 közötti időszakra az egy főre jutó GDP szintjében az uniós átlaghoz képest mutatott jelentős lemaradásunk csökkentése és a jövedelmi különbségek mérséklése volt. Ez a célkitűzés marad érvényben a 2007-2013 közötti következő tervezési időszakban is.

2004-2006 között négy fő célkitűzést említhetünk, amelyek a termelőszektor versenyképességének növelése, a foglalkoztatás növelése és az emberi erőforrások fejlesztése, jobb infrastruktúra és tisztább környezet biztosítása és a regionális és helyi potenciál erősítése.

A fenti célok elérésére kialakított intézkedés-együttes 5 Operatív Program keretében valósult meg, amelyek: a Gazdasági Versenyképesség Operatív Program (GVOP), a Környezetvédelmi és Infrastruktúra Operatív Program (KIOP), a Humán-erőforrás Fejlesztés Operatív Program (HEFOP), az Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program (AVOP) és a Regionális Fejlesztési Operatív Program (ROP).

A Közöségi Támogatási Keret végrehajtása¹²

	Pénzügyi előrehaladás	A 3 éves keret kötelezettségvállalásának arányában
	(milliárd forint)	%
Irányító hatóságok által támogatott projektek összértéke	670,48	100,92
Leszerződött projektek összértéke	586,3	88,25
Elszámolás alapján történt kifizetések	141,97	21,37
Összes kifizetés (az esetleges előlegeket is beleértve)	220,6	33,2

Forrás: EMIR, 2006. december.

Az I. Nemzeti Fejlesztési Terv megvalósítása során szerzett tapasztalatok igen sok tanulsággal szolgálnak a következő, 2007-2013-ig tartó programozási időszakra.

Először is, az I. NFT-nek és a támogatott projekteknek köszönhetően lehetővé vált azon területek kijelölése, amelyekre a legnagyobb figyelmet kell fordítani a 2007-2013-as időszakban. A legfontosabb problémák a következők voltak: az intézményrendszer különböző szintjei közötti kommunikáció hiányossága; a hatásmechanizmusok nem elégséges feltárása;

¹² A projekt elfogadását követően az operatív program irányító hatósága támogatási szerződést köt a kedvezményezettel. A projekt megvalósítási szakaszaira a kedvezményezett elszámolást mutat be. Az adott szakaszra vonatkozó elszámolás elfogadását követően kiutalásra kerül a kedvezményezett számára a teljes támogatási összeg adott szakaszra vonatkozó, előzetesen megállapított hányada.

a végrehajtás bizonytalansága, a korábbi programok tapasztalatainak nem megfelelően hatékony feldolgozása.

A Kohéziós Alap keretében támogatott projektek kapcsán nyilvánvalóvá vált, hogy a legnagyobb nehézséget a magyar gazdaság különböző ágazataira kidolgozott stratégiák hiánya okozta. Ezen hiányosság kiküszöbölése szempontjából az Új Magyarország Fejlesztési Terv a hazai és EU irányelveknek megfelelő, szakmailag rendkívül megalapozott „al-ágazati” stratégiák kidolgozásának szükségességét hangsúlyozza ki.

A 2004-2006. közötti programozási időszakban feltárt további gyengeség a benyújtott projektek alacsony előkészítettségi szintje, valamint ezzel összefüggésben a csatolt költségvetések bizonyos fokú kidolgozatlanlansága volt. A közbeszerzési törvényt így időközben kétszer is módosították. Egy, az ÚMFT végrehajtása szempontjából fontos módosítás értelmében például a közbeszerzési eljárásokat a végleges építési engedély megszerzése előtt is meg lehet indítani.

Az egyes specifikus területekhez kapcsolódó problémákon kívül, a módszertannal kapcsolatban is fontos következtetéseket lehetett levonni. Először is, a jövőben a végrehajtás és a tervezés között szorosabb kapcsolatra lesz szükség; másodsor, az eljárásokat egyszerűbbé és gyorsabbá kell tenni. Végül pedig, az Operatív Programok végrehajtása során is a célok jobb definiálására van szükség: az I. Nemzeti Fejlesztési Terv ugyanis nem határozta meg részletes és kimerítő módon a megvalósítandó intézkedések profilját, ez pedig megakadályozta, hogy a kedvezményezettek számára fontos kapaszkodók álljanak rendelkezésre a projektek végrehajtása során.

A módszertan szempontjából talán a legfontosabb – szem előtt tartandó - iránymutatás a „túlszabályozottság” problémája: minél rugalmasabbak a szabályok, annál gyorsabbá és hatékonyabbá válik a megvalósítás.

Szükség van továbbá a 2004-2006. közötti operatív programokra vonatkozó pontos teljesítménymérési rendszerek bevezetésére is, mivel a programozás mindenkor fő célja a rendelkezésre álló támogatások mindenáron történő felhasználása: az intézkedések hatékonyabb programozásához és megtervezéséhez tehát az előző tervezési időszakok értékelése szükséges.

A nemrégiben lezárult kétéves időszak tapasztalatai alapján a Kormány arra a következtetésre jutott, hogy amennyiben a fenti megállapításokat belefoglalják az új Fejlesztési Tervbe, bizonyosan elkerülhetővé válnak a késedelmek és a holtidők, és a programozás is jóval hatékonyabbá válik.

A 2007-2013-as időszakban megítélt támogatások az OP-okra lebontva:

AVOP	113 803 824 167,-Ft		<ul style="list-style-type: none"> ■ AVOP 1 ■ GVOP 2 ■ HEOP 3 ■ KIOP 4 ■ ROP 5
GVOP	173 940 182 909,-Ft		
HEFOP	189 810 757 943,-Ft		
KIOP	117 128 317 388,-Ft		
ROP	124 760 656 856,-Ft		
AVOP	113 803 824 167,-Ft		
AVOP-1. A versenyképes alapanyag-termelés megalapozása a mezőgazdaságban	71 492 135 072,-Ft		<ul style="list-style-type: none"> ■ AVOP 1 ■ AVOP 2 ■ AVOP 3 ■ AVOP 4
AVOP-2. Az élelmiszer-feldolgozás modernizálása	16 630 096 715,-Ft		
AVOP-3. Vidéki térségek fejlesztése	23 264 965 198,-Ft		
AVOP-4. Technikai segítségnyújtás	2 416 627 182,-Ft		
GVOP	173 940 182 909,-Ft		
GVOP-1. Beruházás-ösztönzés	42 057 261 816,-Ft		<ul style="list-style-type: none"> ■ GVOP 1 ■ GVOP 2 ■ GVOP 3 ■ GVOP 4 ■ GVOP 5
GVOP-2. Kis- és középvállalkozások fejlesztése	51 419 637 325,-Ft		
GVOP-3. Kutatás-fejlesztés, innováció	39 820 843 673,-Ft		
GVOP-4. Információs társadalom- és gazdaságfejlesztés	35 622 363 818,-Ft		
GVOP-5. Technikai segítségnyújtás	5 020 076 277,-Ft		
HEFOP	189 810 757 943,-Ft		
HEFOP-1. Aktív munkaerőpiaci politikák támogatása	40 885 413 849,-Ft		<ul style="list-style-type: none"> ■ HEFOP 1 ■ HEFOP 2 ■ HEFOP 3 ■ HEFOP 4 ■ HEFOP 5
HEFOP-2. A társadalmi kirekesztés elleni küzdelem	21 686 068 605,-Ft		
HEFOP-3. Az egész életen át tartó tanulás támogatása	58 021 746 649,-Ft		
HEFOP-4. Az oktatási, szociális és egészségügyi infrastruktúra-fejlesztése	58 314 085 345,-Ft		
HEFOP-5. Technikai segítségnyújtás (HEFOP)	10 903 443 495,-Ft		
KIOP	117 128 317 388,-Ft		
KIOP-1. Környezetvédelem	47 672 045 663,-Ft		<ul style="list-style-type: none"> ■ KIOP 1 ■ KIOP 2 ■ KIOP 3
KIOP-2. A közlekedési infrastruktúra fejlesztése	66 993 066 498,-Ft		
KIOP-3. Technikai segítségnyújtás	2 463 205 227,-Ft		
ROP	124 760 656 856,-Ft		
ROP-1. A turisztikai potenciál erősítése a régiókban	30 596 048 135,-Ft		<ul style="list-style-type: none"> ■ ROP 1 ■ ROP 2 ■ ROP 3 ■ ROP 4
ROP-2. Térségi infrastruktúra és települési környezet fejlesztése	68 264 899 341,-Ft		
ROP-3. A humán erőforrás-fejlesztés regionális dimenziójának erősítése	18 724 568 679,-Ft		
ROP-4. Technikai segítségnyújtás	7 175 140 701,-Ft		

Forrás: EMIR (www.nfh.hu/emir), .2007. január 11.

2. Az Új Magyarország Fejlesztési Terv (ÚMFT)

2.1. Célkitűzések

Az új magyar nemzeti fejlesztési terv két alapvető célkitűzése a foglalkoztatás bővítése és a gazdaság növekedése, amelyeket az ország fejlődése szempontjából elengedhetetlennek tekint úgy a belső fejlődés, mint a nemzetközi versenyképesség szempontjából. A fejlesztési terv számszerűsíti a megvalósítandó célokat, amelyek: a foglalkoztatás tekintetében a foglalkoztatottak számának 2,5%-kal történő emelése 2013-ig, míg a gazdasági növekedés tekintetében a vállalkozások által előállított hozzáadott érték ÚMFT-nek köszönhetően 13%-kal növekedne.

A feladat a foglalkoztatás oly módon történő bővítése, amely egyre több ember számára tenné lehetővé a munka világába való bejutást. Az új fejlesztési tervnek tehát a foglalkoztatás kérdésére kell irányulnia már csak azért is, mert az szoros, kölcsönös kapcsolatban áll a gazdasági stabilitással és növekedéssel. Így tehát olyan stratégia alkalmazására van szükség, amelynek célja a piaci igények kielégítésére képes minőségi munkaerő létrehozása, valamint a munkakínálat minőségi fejlesztése, megfelelő lehetőséget kínálva a fejlődni akaró munkaerő szakképzésére, az oktatási és képzési lehetőségek növelésével.

A foglalkoztatás bővítése tehát megvalósítható a munka piacának növelésén, valamint a foglalkoztathatóság, vagyis a munkakereslet növelésén keresztül. Ezek a célok a nagyobb számú és jobb minőségű munkahelyek létrehozásával, a munkakínálat és -kereslet összehangolásával, valamint ez utóbbiaknak a piac valós igényeihez és a gazdasági rendszer egészéhez történő igazításával érhetőek el.

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv célja az állandó gazdasági növekedés megvalósítása. A célkitűzés a gyors növekedés megvalósítása az új és nagyobb hozzáadott értékkel rendelkező szolgáltatások és termékek dinamikus növekedésén keresztül, valamint a fejlődésnek a szociális és fenntartható gazdaság erősítésére irányuló gazdasági kezdeményezéseken keresztül történő megvalósítása.

Ezek a célok a versenyképesség javításán keresztül érhetőek el, a tudásra és az innovációra alapuló gazdaság megerősítésével és a gazdaság alapjainak szélesítésével, különösen pedig a régiók és a versenyképesség fejlesztésén keresztül, amelyek eszközei a befektetett tőke növelése, a piac kiszélesítése, a modern technológiák alkalmazása és a kereskedelmi környezet fejlesztése (a közúti infrastruktúrára és a közigazgatásra vonatkozóan).

A magyar fejlesztési program alapjául szolgáló és az Operatív Programok segítségével megvalósítandó ezen két alapvető stratégiai célkitűzés mellett több horizontális célt is figyelembe kell venni a megvalósítás különböző szakaszaiban. Ezek olyan irányvonalak, amelyeket feltétlen be kell tartani: a fenntartható fejlődés (környezeti, társadalmi, gazdasági, energiaügyi); a területi kohézió megerősítése; a társadalmi kohézió megerősítése és az esélyegyenlőség biztosítása (különös figyelmet fordítva a nemek közötti egyenlőségre és a roma kisebbség helyzetére).

Továbbá figyelembe kell venni a nemzetközi integrációs célokat, úgy az Európai Unió határain belül, mint a fejlett országok összessége tekintetében, amelyekkel stabil kapcsolatok kiépítésére és megerősítésére van szükség.

Az általános célkitűzésekre és a horizontális alapelvekre épülnek a tematikus prioritások: a gazdaság és a közlekedés fejlesztése, a társadalom megújítása, a környezet és az energiaszektor fejlesztése, a területfejlesztés, valamint az államreform.

A prioritások megvalósulása 15 Operatív Programon keresztül történik (ld. 3. fejt.).

Az ÚMFT általános célkitűzéseinek, prioritásainak és Operatív Programjainak szerkezete.

2.2. A pénzügyi terv és az Irányító Hatóságok

2.2.1. A pénzügyi keret

A 2007-2013-as időszakra majdnem 29 milliárd eurós pénzügyi keret áll Magyarországra rendelkezésre: ebből 24,5 milliárd uniós forrásból, 4,3 milliárd pedig magyar állami társfinanszírozásból származik.

Az Európai Unió költségvetéséből felhasználható 24,5 milliárd euró a következő forrásokból érkezik:

- 12,398 milliárd euró az Európai Regionális Fejlesztési Alapból (ERFA)
- 8,642 milliárd euró a Kohéziós Alapból
- 3,507 milliárd euró az Európai Szociális Alapból (ESZA)

A pénzügyi keret felosztása:

	Operatív Program	euró, folyó ár
Nemzeti szintű ágazati OP-k	Gazdaságfejlesztés OP (GOP)	2 867 532 922
	Társadalmi megújulás OP (TAMOP)	3 954 954 630
	Társadalmi infrastruktúra OP (TIOP)	2 929 850 519
	Közlekedés OP (KÖZOP)	7 399 740 465
	Környezet és energia OP (KEOP)	4 532 891 322
	Államreform OP (ÁROP)	171 096 507
	Elektronikus közigazgatás OP (EKOP)	420 360 749
	Végrehajtás OP (VOP)	403 641 475
Regionális OP-k	Közép-magyarországi Régió OP	1 772 708 662
	Nyugat-dunántúli OP	545 591 639
	Dél-alföldi OP	880 840 716
	Dél-dunántúli OP	829 572 927
	Észak-alföldi OP	1 147 141 395
	Észak-magyarországi OP	1 063 204 222
	Közép-dunántúli OP	579 552 748
	Összesen	29 498 680 898

Az összes finanszírozás (EU + hazai állami) felosztása a 2007-2013-as Új Magyarország Fejlesztési Tervben.

A fenti pénzügyi keret kiegészül azzal a mintegy 373 millió eurós társfinanszírozással, amelyet a magyar kormány határol el a legsikeresebb intézkedésekre fordítható finanszírozás növelése érdekében.

Az elhatárolásokat operatív program szerinti bontásban tartalmazó pénzügyi keretet (ld. fenti táblázat) a közép-magyarországi régió helyzetére vonatkozó pontosítással szükséges kiegészíteni. Mivel egy másik célkitűzés alá tartozik, a fővárost is magába foglaló régió a nemzeti szintű ágazati OP-k szempontjából különleges helyzetben lesz. Egyes ágazati Operatív Programok forrásaiból nem részesülhet, de amelyiknek kedvezményezettje lehet, abból a maximális összeget kaphatja. A forráselosztás azért lett ilyen módon meghatározva,

mert a régióknak igen jelentős források állnak majd rendelkezésére saját ROP-ja keretében (mintegy 1,773 milliárd euró) és így az a cél, hogy elkerüljék valamely beavatkozás ismételt végrehajtását, ami a források pazarlásával járna. Összefoglalóan tehát elmondható, hogy a közép-magyarországi régió csak abban az esetben jut ágazati forrásokhoz, amennyiben a szóban forgó ágazati prioritások a saját ROP-ja keretében nem kapnak finanszírozást, ahogyan azt a következő táblázat mutatja:

Operatív Program	A Közép-magyarországi Régió számára elhatárolt rész (euróban, folyó árakon)
Közép-magyarországi Régió OP	1 772 708 662
Elektronikus közigazgatás OP (EKOP)	89 908 886
Társadalmi megújulás OP (TAMOP)	456 488 538
Államreform OP (AROP) – Technikai segítségnyújtás	2 122 139
ÚMFT összesen	2 321 228 225

A 2007-2013 közötti időszakban az EU-s és az állami társfinanszírozásokból a Közép-magyarországi Régió fejlesztésére elhatárolt összegek az Új Magyarország Fejlesztési Tervben.

2.2.2. Az illetékes hatóságok

A kohéziós politikáról hozott új 1083/2006/EK rendelet 58-59 és 62-65 cikkei előírják a Nemzeti Fejlesztési Terv és az Operatív Programok végrehajtásában résztvevő intézmények meghatározását – elsősorban a menedzsmenst, a monitoring, az ellenőrzés, az értékelés és az információszolgáltatás tevékenységekben.

Koordinációs hatóságok

Magyarország két olyan intézmény létrehozásáról is döntött, amit a rendelet nem írt elő kötelező jelleggel. Ezek feladata a fejlesztéspolitika felügyelete és a végrehajtás koordinálása. A két intézmény:

- Fejlesztéspolitikai Irányító Testület (FIT). Az újonnan létrehozott testület feladata a közösségi források koordinációja. Az új nemzeti fejlesztési terv értelmében konzultációs jellegű szerv lesz, amely támogatja a nemzeti szintű ágazati OP-k programozásában és irányításában résztvevő minisztériumok munkáját. A testület a fejlesztéspolitikáért felelős kormánybiztos irányítása alatt áll, aki felügyeli és koordinálja a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (NFÜ) munkáját.

- Nemzeti Fejlesztési Tanács (NFT). A Tanács a kormány tanácsadó testületeként jött létre, a kohéziós politika magyarországi végrehajtásának értékelésére és felügyeletére. Elnöke a miniszterelnök, tagjai pedig a Regionális Fejlesztési Tanácsok vezetői, valamint a Gazdasági és Szociális Tanács által delegált személyek.

Irányító Hatóságok (IH)

A Nemzeti Fejlesztési Terv végrehajtását egy nemzeti szintű irányító hatóság, a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség (NFÜ), az Operatív Programok végrehajtását pedig több irányító hatóság végzi.

- Nemzeti Fejlesztési Ügynökség: az új nemzeti fejlesztési terv egészének végrehajtását koordináló nemzeti szintű, központi hatóság, amely felelős valamennyi Operatív Program irányításáért és végrehajtásáért. A következő tevékenységeket látja el: felel az Operatív Programok alkalmazásával kapcsolatos döntések végrehajtásáért, a közreműködő hatóságok felügyeletéért, a projektek kiválasztásának jóváhagyásáért, a monitoring bizottságok titkársági tevékenységeinek elvégzéséért, a munkaszekciók megszervezéséért, az Operatív Programok beszámolóinak elkészítéséért, valamint az Alapok kihelyezését nyilvántartó informatikai EMIR¹³ rendszer ellenőrzéséért.
- Operatív Programok Irányító Hatóságai: minden egyes ágazati OP külön Irányító Hatóság fennhatósága alá tartozik, amelyek a fentebb felsorolt feladatokat végzik saját OP-jükkel kapcsolatban. Ezek az irányító hatóságok az NFÜ önálló szervezeti egységeként működnek (ld. 3.4. bekezdés).
- Az NFÜ keretén belül működik majd a valamennyi ROP megvalósulását koordináló ROP Irányító Hatóság is. Az IH az egyes régiókra vonatkozó feladatokat a közreműködő szervezetekre delegálja (ld. alábbi bekezdés), így a végrehajtásért a Regionális Fejlesztési Ügynökségek tartoznak felelősséggel. (ld. 3.4. bekezdés).

Közreműködő szervezetek (KSZ)

Az irányító és igazoló hatóságok irányítása alatt működve, azok munkáját támogatják. Feladatuk a kedvezményezetteknek nyújtott segítség, a tájékoztatás és a projektek létrejöttében való közreműködés, a pályázatok érkeztetése, értékelése, a döntés-előkészítés, a nyomonkövetés, az első szintű ellenőrzés és a projektek lezárásában való közreműködés.

¹³ EMIR: Egységes Monitoring Információs Rendszer. Az EMIR egy olyan központi informatikai rendszer, amely tartalmazza a Magyarországon benyújtott valamennyi projekt adatait (a pályázók/kedvezményezettek adatai, pénzügyi teljesítések, stb). A programot a Nemzeti Fejlesztési Terv Iroda dolgozta ki és a közműködő hatóságok kezelik. Ezen, az uniós támogatások felhasználásának számítógépes nyilvántartását végző hatalmas adatbázis segítségével elkerülhető lesz, hogy ugyanazt a számlát többször számolják el, vagy ugyanazt a célt szolgáló projekt több intézkedésből is finanszírozáshoz juthasson. <http://www.nfh.hu/emir/>

A végrehajtás hatékonyságának biztosítása érdekében – eseti elbírálás alapján – igénybe veheti pénzügyi társaságok, kereskedelmi bankok és civil szervezetek (például nem kormányzati szervek), valamint az egyházak közreműködését.

Említésre méltó az illetékes minisztériumok szerepe is, mivel ez utóbbiak javaslatokat terjesztenek elő és képviselőket delegálnak a pályázatokat elbíráló bizottságokba.

Monitoring Bizottságok

A monitoring célja a projektek és a beavatkozások megfelelő működésének ellenőrzése annak érdekében, hogy az Operatív Programok aktuális állapotáról és a meghozott döntések megalapozottságáról állandóan naprakész információkkal lássa el a Irányító Hatóságokat.

Ellenőrzési és igazoló hatóságok

- Ellenőrzési hatóságok: Minden OP-hez külön ellenőrzési hatóság tartozik, mely felelős az irányítási és ellenőrzési rendszerek hatékony működésének felügyeletéért. Kinevezésük a tagállam feladata. Feladatai: a finanszírozott műveletek kiválasztási kritériumainak felülvizsgálata és jóváhagyása, az operatív program egyes célkitűzéseinek teljesítésében elért haladás időszakos ellenőrzése, a teljesítési eredmények felülvizsgálata, az éves és záró teljesítési jelentések felülvizsgálata és jóváhagyása. Az ellenőrzési hatóságokat a közreműködő szervezetek tájékoztatják az éves ellenőrzési jelentésről. Javaslathatják az irányító hatóságnak bármely Operatív Program felülvizsgálatát vagy ellenőrzését, valamint a javasolt módosítások felülvizsgálatát és jóváhagyását.
- Igazoló hatóság: A Pénzügyminisztérium elkülönült szervezeti egysége. Az igazoló hatóság kitűzött feladatai: a költségnyilatkozatok és átutalási igénylések elkészítése és továbbítása az Európai Bizottság felé, a költségnyilatkozatok pontosságának, valamint a közösségi és nemzeti előírásokkal való megfelelésének igazolása, az eljárásokra és a végrehajtott ellenőrzésekre vonatkozó megfelelő tájékoztatás irányító hatóságtól való megérkezésének igazolása, a költségek számítógépes formában történő nyilvántartása.

2.2.3. A koherencia és a konzisztencia alapelvei

A kohéziós politika új alapelveinek értelmében alapvető fontosságú lesz az azonos témakört érintő vagy azzal szoros kapcsolatban álló egyéb nemzeti és közösségi tervekkel és programokkal való összhang.

Az ÚMFT-ben különös hangsúlyt kap a következő dokumentumokkal való összhang:

- az egyes tagállamok „Nemzeti Reformprogram 2005-2008” elnevezésű dokumentuma, amellyel a Foglalkoztatási Stratégiára vonatkozó iránymutatásokat léptetik életbe (ld. 5. fejezet),
- a kohéziós politikára vonatkozó Közösségi Stratégiai Iránymutatások (CSG) (ld. 1. fejezet),
- az Új Magyarország Vidékfejlesztési Stratégiai Terv (ld. 4. fejezet).

A koherencia biztosítása elsősorban a Fejlesztéspolitikai Irányító Testület (FIT) feladata. A pályázatok elkészítése és a projektek benyújtása során a fenti dokumentumokkal való összhang betartása feltétlenül szükséges.

Stratégiai iránymutatások és eszközeik - Az akciótervek

A rendelkezésre álló pénzügyi források ÚMFT és OP-k közötti koordinálására akciótervek készülnek.

Az akciótervek minden egyes OP tekintetében tartalmazzák a források felépítését és a rájuk vagy az esetleg egy vagy több prioritásra vonatkozó információkat.

Az akciótervek többek között bemutatják:

- a finanszírozások rendszerét és összetételét legalább 2 évre előre;
- az Operatív Programok és prioritásaik végrehajtási tervét, valamint a szóban forgó időszakra vonatkozó határidőket és ütemezést;
- a finanszírozások rendszerének indoklását (beleértve a célkitűzéseket, a tervezett eredményeket, a korábbi, ehhez hasonló rendszerek tapasztalatait, a programozási dokumentumok és a regionális stratégiák finanszírozási rendszerrel való összefüggését, valamint az alternatív lehetőségek vizsgálatát).

A kitűzött határidőket, a mérleget, a célkitűzések és az érintett csoportok közötti kapcsolatot, a pályázatok nélkül megadható támogatások végrehajtását, és az un. nagy volumenű projektek listáját a kormánynak kell jóváhagyni.

Fentiek betartásával az akciótervek kidolgozása és végrehajtása az Irányító Hatóságok feladata.

A finanszírozás végrehajtási hatékonysága és hatásossága, valamint az átláthatóság növelése érdekében a végrehajtási eljárások egységesítésére és támogatására van szükség.

3. A 2007-2013-as programozási időszak

3.1. A 15 új Operatív Program

A 2004-2006. közötti tervezési időszakban a többi új tagállamban alkalmazott gyakorlathoz hasonlóan a magyar programozás egy nemzeti fejlesztési tervre épült, amelynek végrehajtására 5 nemzeti szintű ágazati operatív programon keresztül került sor (ld. 1.3. fej.). Az irányítás nemzeti, központosított szinten maradt, az egyes régiókra vonatkozóan programozási dokumentumok nem készültek. Ezen gyakorlat alkalmazása több okkal is magyarázható. A legfőbb ok az volt, hogy az ország valamennyi régiója az elmaradott régiók fejlesztését előirányzó, elsődleges fontosságú 1. célkitűzés alá esett. Éppen ezért úgy vélték, hogy az alkalmazandó stratégia ugyanaz lehet minden régió esetében. Továbbá az Európai Közösség kérésének megfelelően néhány évvel ezelőtt mesterségesen létrehozott 7 magyar NUTS II szintű régió nem rendelkezik a szükséges erővel, reprezentativitással és legitimitással ahhoz, hogy az egyes regionális Operatív Programokon keresztül autonóm módon kezelhesse a közösségi és nemzeti támogatást.

A 2004-2006 közötti időszakban a források központi kezelése nem a közösségi normák alkalmazásával kapcsolatos közigazgatási „tunyaságnak” vagy „hanyagságnak” tulajdonítható. A regionális irányítási forma 2004-ben - a regionális közigazgatás tapasztalanságát figyelembe véve – minden bizonnyal nem hatékony végrehajtást eredményezett volna, míg a központi koordináció, bár a 15-ök Európája által alkalmazott gyakorlathoz képest „elmaradottnak” számított, lehetővé tette az Alapokból származó támogatás lehető legjobb kihasználását, a rendelkezésre álló időszak rövideje ellenére is.

A strukturális alapok kezelésének új szabályozásában lényeges változásként jelenik meg, hogy míg a stratégiai programozás nemzeti szinten valósul meg, az operatív programozásban lehetőség lesz a nemzeti és regionális szintű irányítás közötti választásra (ld. 1.1. fej.).

Az új magyar programozás – kihasználva a választás lehetőségét – kísérletet tesz a regionális irányításra, és a 8 nemzeti szintű ágazati operatív program mellé 7 regionális operatív programot állít, így módon decentralizálva a forráselosztás egy részét.

A 2007-2013 közötti programozási időszak 8 nemzeti szintű ágazati operatív programja a következő:

- Gazdaságfejlesztés OP (GOP)
- Társadalmi megújulás OP (TAMOP)

- Társadalmi infrastruktúra OP (TIOP)
- Közlekedés OP (KÖZOP)
- Környezet és energia OP (KEOP)
- Elektronikus közigazgatás OP (EKOP)
- Államreform OP (AROP)
- Végrehajtás OP (VOP)

A fenti programokat további 7 regionális operatív program egészíti ki. A forráselosztás részleges decentralizálásáról hozott döntés, egyrészt új alapokra helyezte a jövőbeni regionális fejlődést, másrészt az új földrajzi koncentrációt is figyelembe veszi. Ugyanis, míg a 2004-2006-os időszakban az ország egész területe az 1. célkitűzés alá esett, a 2007-2013 időszakban a fővárost is magába foglaló Közép-Magyarország régió a „Regionális versenyképesség és foglalkoztatás” elnevezésű 2. célkitűzés alá fog tartozni, mivel GDP-je meghaladja az uniós átlag GDP 80%-át (ez a 10 új tagállam leggazdagabb régiója).

A 7 regionális operatív programból 6 a korábbi 1. célkitűzés örökébe lépő új „Konvergencia” célkitűzés alá tartozó régiókra vonatkozik. Ezek a Nyugat-Dunántúli (NYDOP), a Közép-Dunántúli (KDOP), a Dél-Dunántúli (DDOP), az Észak-Magyarországi (ÉMOP), az Észak-alföldi (ÉAOP) és a Dél-alföldi (DEOP), valamint a fővárosra is vonatkozó Közép-Magyarországi Operatív Program (KMOP).

A „Konvergencia” 1. célkitűzés alá tartozó régiókra vonatkozó 6 operatív programban a gazdaság, a humán erőforrások, a közlekedés és a környezet fejlesztésére irányuló regionális szintű prioritási tengelyek hasonlóak lesznek a nemzeti szintű ágazati Operatív Programokban megfogalmazott célkitűzésekhez. A prioritási tengelyek tehát minden egyes operatív program esetében a helyi sajátosságok és problémák kezelésére irányulnak. Ezenkívül minden regionális operatív programban szerepel majd a turizmus fejlesztésére vonatkozó prioritás.

Közép-Magyarország Operatív Programja a tudásra, a gazdasági versenyképességre, a régió vonzerejének megerősítésére, a foglalkoztatási közszolgáltatási rendszer fejlesztésére és a városi agglomerátumok területének megújítására alapuló gazdaság fejlesztését előírányzó cselekvéseket fogja finanszírozni. Ezek a cselekvési programok újak számítanak a 2004-2006-os kétéves időszakhoz képest és kizárólag ebben a régióban részesülnek a strukturális alapokból származó forrásokból. Hangsúlyozni szükséges, hogy a fővárosi régió a nemzeti szintű ágazati operatív programoknak köszönhetően részesülhet a támogatásokból ugyanazon célkitűzésekre vonatkozóan is, amelyek a másik 6 Konvergencia régióhoz kapcsolódnak, de ezen felül – annak köszönhetően, hogy minőségi ugrást hajtott végre és

így immár a korábbi 1. célkitűzés helyett az új „Regionális versenyképesség és foglalkoztatás” célkitűzés alá esik – más típusú kezdeményezések is támogatáshoz jutnak. A következő részek az egyes operatív programok részletesebb vizsgálatát is tartalmazni fogják, a célkitűzések, a prioritási tengelyek és a forrásokat biztosító Alapok rövid leírásával.

3.2. Az ágazati Operatív Programok

3.2.1. Gazdaságfejlesztési Operatív Program (GOP)

A GOP a középtávú gazdasági fejlesztéspolitika jövőképeinek elérését, a magyar gazdaság fejlett, tudásalapú gazdasággá válását szolgálja. Ehhez szükséges az információs társadalom megteremtése, valamint hogy a gazdaság dinamikus növekedése biztosítsa a jövedelmek és az életszínvonal emelkedését a jelenleginél lényegesen több és jobb munkahely mellett.

Helyzetelemzés

Erősségek

- Magyarország kedvező földrajzi helyzete logisztikai és kulturális szempontból;
- Egyes területeken jelentős tudományos kapacitás;
- A külföldi működőtőke beáramlása folyamatos, a multinacionális vállalatok tartósan jelen vannak a gazdaságban;
- Sűrű ipari parki hálózat alakult ki;
- Jelentős, egyes elemeiben fejlett IKT-szektor.

Gyengeségek

- Nem elég intenzív a verseny a hálózatos iparágakban (távközlés, közműszolgáltatások) és a pénzügyi szolgáltatások területén; a közbeszerzési gyakorlat sem élénkíti a versenyt;
- A megtakarítások aránya alacsony, fejletlen a pénzügyi kultúra;
- Egyenlőtlen regionális fejlettség;
- Alacsony munkelő-piaci aktivitás és foglalkoztatás; munkajövedelmek eltitkolása; nem jellemző az élethosszig tartó tanulás; a munkaerő mobilitása alacsony; kevésbé elterjedtek a rugalmas és atipikus foglalkoztatási formák;
- Alacsony az alapvető vállalkozói ismeretekkel, IT képzettséggel, nyelvtudással és más kulcskompetenciákkal rendelkezők száma, különösen a KKV-k körében;
- Alacsony a hazai vállalkozások, különösen a KKV-k K+F ráfordítása, kapacitása és innovációs tevékenysége;
- Gyenge a költségvetési kutatási intézményrendszer és a termelő szféra közötti kapcsolat; a transzferfolyamatok fejletlenek;
- A kutatási tevékenység és a K+F infrastruktúra szétaprózott;
- Kevés a nagy növekedési potenciállal rendelkező kis-és középvállalkozás;

- Magas az alacsony teljesítményű, elmaradott technológiai színvonalú, alacsony energiafelhasználási hatékonyságú vállalati kör aránya;
- A mikro-és kisvállalkozások pénzügyi forrásokhoz (tőke, hitel) való hozzáférése gyenge;
- Az IKT elterjedtsége az EU-15-höz képest alacsony;
- A hazai KKV-k nem elég felkészültek tevékenységük nemzetközivé tételére, az egységes piacon való megjelenésre.

A 2004-2006-os időszak tapasztalatai

Magyarország a 2004-2006 közötti időszakban a Gazdasági Versenyképesség Operatív Program (GVOP) végrehajtásával megkezdte a strukturális alapok felhasználását. A GVOP a Közösségi Támogatási Keret forrásainak 22,5%-át használta fel, három éves támogatási kerete 606,5 millió euró, kb. 150 Mrd Ft.

Az I. Nemzeti Fejlesztési Terv és azon belül a GVOP végrehajtása az újonnan csatlakozott tagállamok közül elsőként kezdődött meg. A GVOP pályázati felhívásai már 2004. február 16-án nyíltak meg a pályázók számára. Az operatív programban a meghatározott célok elérése érdekében 2004-ben 23 pályázat kiírására és 2 központi program előkészítésére került sor.

A 2005. évben 19 pályázatot ismételtlen meghirdettek és a 2 központi programot is elindították. Az abszorpció terén a GVOP várakozáson felül sikeresnek tekinthető, az abszorpció célját, a források minél teljesebb lekötését a program várhatóan teljesíteni fogja.

A pályázói kört tekintve elmondható, hogy az előzetes várakozásoknak megfelelően a mikro-, kis- és középvállalkozások (KKV) nyújtották be a legtöbb pályázatot (együttesen 91,5%). A GVOP prioritások közül a 2. prioritás (a Kis-és középvállalkozás fejlesztés prioritás) által meghirdetett pályázati kiírásokra érkezett a legtöbb pályázat.

A GVOP által meghirdetett pályázati kiírásokra minden régióból nagy számban érkeztek be pályázatok. Természetesen kiemelkedő a szerepe a központi helyzetben lévi közép-magyarországi régióknak, főleg azért, mert ott volt a megfelelőbb az infrastrukturális és logisztikai háttér, valamint a rendelkezésre álló humán tőke.

A Gazdaságfejlesztési Operatív Program célkitűzései

A GOP átfogó célját, a magyar gazdaság hosszú távon fenntartható növekedését a fizikai és a humán tőke minőségének a javításával, valamint a teljes produktív (termelői és szolgáltató) szektorok versenyképességének erősítése révén kívánja elősegíteni. Ennek érdekében négy specifikus célt jelöl ki:

A kutatás-fejlesztési és innovációs kapacitás, aktivitás, illetve együttműködés növelése:

A K+F eredmények hasznosítása, a tudásalapú gazdaság fejlesztése, ami ugyanakkor feltételezi a K+F infrastrukturális háttér megerősítését, a humán erőforrások célirányos

fejlesztését, a különösen kockázatos spin-off¹⁴ vállalkozások finanszírozási hátterének biztosítását, és az állam hatékony kutatási szerepvállalását.

A vállalati kapacitások komplex fejlesztése:

A vállalkozások fejlődését gátló (különösen a hátrányos helyzetű térségekben megfigyelhető) piaci elégtelenségek orvoslása termelékenységük és fizikai tőkéjük minőségének javításával, hogy a magyar vállalkozások sikerrel szerepelhessenek a nemzetközi versenyben, a magas hozzáadott értékű termelő és szolgáltató tevékenységek meggyökerezzenek Magyarországon, a hazai KKV-szektor csökkenthesse a termelékenység és jövedelemtermelő képesség terén megfigyelhető lemaradását a nagyvállalatokkal, illetve külföldi versenytársakkal szemben.

Az üzleti környezet fejlesztése:

A széleskörűen igénybe vett üzleti és IKT szolgáltatások hozzájárulnak a versenypiacok hatékony működéséhez, a piaci pozíciók erősítéséhez, ezzel segítik a termelékenység növekedését; emellett a vállalkozói és IKT ismeretek fejlesztése révén közvetetten hozzájárulnak a humán tőke minőségének fejlesztéséhez is. Az üzleti környezet kiemelten fontos területe az IKT infrastruktúrájának és használatának fejlesztése, ami – a megfelelő humántőke beruházásokkal kiegészítve – elengedhetetlen az információs társadalom kialakításához.

A KKV-k finanszírozási forrásokhoz való hozzáféréseinek elősegítése:

A GOP célja a KKV-k fejlődését gátló piaci elégtelenségek közül az egyik legfontosabb, a piaci hitel-, tőke- és garancia forrásokhoz való korlátozott hozzáférés orvoslása, mivel a kisebb, megfelelő gazdálkodási múlttal nem rendelkező, vagy tőkeszegényvállalkozásoknak fejlett üzleti és pénzügyi környezet mellett is finanszírozási problémái lehetnek.

Prioritások

1. prioritás: K+F és innováció a versenyképességért

- Piacorientált K+F támogatása és a kutatási-technológiai együttműködések ösztönzése
- Innovációs és technológiai parkok fejlesztése
- A vállalkozások önálló innovációs és K+F tevékenységének ösztönzése

¹⁴ A spin-off vállalkozás egy olyan újonnan alapított, technológia-intenzív cég, melyet az anyacég egy körülhatárolható termelési vagy kutatói tevékenységének elvégzésére hoz létre.

2. prioritás: A vállalkozások (kiemelten a kkv-k) komplex fejlesztése

- Vállalkozások technológiai korszerűsítése
- Vállalati szervezet-fejlesztés, korszerű folyamat-menedzsment ösztönzése

3. prioritás: A modern üzleti környezet erősítése

- Korszerű infokommunikációs infrastruktúra
- Telephelyfejlesztés
- Vállalkozások részére üzleti, információs és piacfejlesztési tanácsadás, szolgáltatás nyújtása

4. Technikai prioritás: JEREMIE-típusú pénzügyi eszközök¹⁵**5. A GOP lebonyolításának finanszírozása (technikai segítségnyújtás)****Pénzügyi keret****A rendelkezésre álló források felosztása a prioritások között (Euró)**

Prioritások	Összes finanszírozás (EU + állami társfin.)
1. K+F és innováció a versenyképességért	967 505 608
2. A vállalkozások (kiemelten a kkv-k) komplex fejlesztése	829 290 521
3. A modern üzleti környezet erősítése	331 716 208
4. JEREMIE típusú pénzügyi eszközök	635 789 400
5. A GOP lebonyolításának finanszírozása (technikai segítségnyújtás)	103 231 185
Összesen	2 867 532 922

¹⁵ Az intézkedés az Európai Bizottság JEREMIE (*Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises*, a Bizottság, az EIB és az EIF közös kezdeményezése a KKV-k finanszírozási forrásokhoz való hozzáféréseinek javítására) mechanizmusával összhangban különböző pénzügyi eszközökkel és a hozzájuk kapcsolódó tanácsadással fogja javítani a KKV-k külső forrásbevonásának lehetőségeit. Az OP forrásainak egy részét egy ún. holdingalapba helyeznék, amely a döntően magánszektorba tartozó pénzügyi közvetítők refinanszírozásán, illetve társfinanszírozásán keresztül javítaná a KKV-k forráshoz jutási lehetőségeit. A végrehajtásba bevonható pénzügyi közvetítők köre nyitott, elsősorban a programok első éveiben, ők versenyeznek a végrehajtás lehetőségéért. A tervezett beavatkozások: mikrofinanszírozás, garanciaeszközök, tőkepiac fejlesztése (kockázati tőke, magvető tőke).

3.2.2. Társadalmi Megújulás Operatív Program (TAMOP)

A TAMOP az Új Magyarország Fejlesztési Terv céljainak eléréséhez elsősorban az emberi erőforrások fejlesztésével és a munkaerőpiac kínálati oldalára irányuló intézkedésekkel járul hozzá.

A foglalkoztatás bővítéséhez ugyanis a munkaerő aktivitásának növelésén keresztül vezet az út. Ezért az operatív program átfogó célja az aktivitás¹⁶ és a munkaerő-piaci részvétel növelése.

Helyzetelemzés

Erősségek

- Folyamatosan nő az aktív korú népesség iskolázottsági szintje;
- A közép- és felsőfokú oktatásban résztvevők aránya folyamatosan bővül;
- Az internet-hozzáférés az oktatás egészében teljeskörűvé vált;
- A munkaerő számos szakterületen versenyképes és nemzetközileg elismert szaktudással rendelkezik;
- A felnőttképzési rendszer kiterjedt, és jelentős képzési kapacitásokkal rendelkezik;
- A nők képzettsége és munkaerőpiaci aktivitása európai összehasonlításban is magas;
- A nyugdíjkorhatár emelése növeli az idős korúak aktivitási szintjét;
- Az Állami Foglalkoztatási Szolgálat stabil, kiterjedt decentralizált intézményi bázissal rendelkezik;
- Az 1991-ben életbe lépett Foglalkoztatási törvény módosításával átalakult a munkanélküliek ellátási rendszere és erősödtek az álláskeresésre ösztönző elemek;
- Új, korszerű támogatási rendszer került kidolgozásra a megváltozott munkaképességű embereket foglalkoztató gazdasági szervezetek számára;
- A bejelentett foglalkoztatást ösztönző intézkedések kerültek bevezetésre;
- A Nemzeti Népegészségügyi Program megteremtette a lakossági, települési, oktatási és munkahelyi egészségfejlesztés alapjait;
- Kifejlesztésre került a kompetenciaalapú, modulrendszerű Országos Képzési Jegyzék (OKJ).

Gyengeségek

- A gazdasági aktivitás és a foglalkoztatottság szintje alacsony, a munkaképes korú lakosság jelentős része tartósan nincs jelen a munkaerőpiacon;
- Alacsony az álláskeresési hajlandóság;

¹⁶ Az aktivitás definíciója az 5. fejezetben található.

- Az alacsony iskolai végzettségűek, a fiatalok és az idős korúak munkaerőpiaci részvétele alacsony;
- A munkaerő-kereslet és -kínálat között strukturális eltérések mutatkoznak;
- A szakképzés társadalmi rangjának leértékelődése tapasztalható, jelentős a lemorzsolódás a szakiskolákban;
- A régiók között, illetve a régiókon belül is jelentősek és tartósak a munkaerőpiaci, foglalkoztatási egyenlőtlenségek;
- Rossz a népesség egészségi állapota, az egészségi állapot tekintetében jelentős különbségek vannak a kedvező és a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok között;
- Elterjedtek az egészségkárosító magatartásformák;
- Munkaerőhiány van az egészségügyi szolgáltatóknál;
- Alacsony a munkaerőpiaci mobilitás;
- Magas a be nem jelentett munkavégzés aránya;
- A roma népességre különösen jellemző az alacsony iskolázottsági szint, a munkanélküliség és a munkaerőpiacról való tartós kirekesztődés;
- A megváltozott munkaképességű emberek képzettségi szintje és képzésben való részvétele alacsony, esélyhátrányaikat a hozzáférés akadályai is növelik;
- A minőségi oktatáshoz és képzéshez való hozzáférést jelentős területi különbségek jellemzik;
- Az egyes tanulási szakaszok nem épülnek egymásra, meggyengült a közoktatás egységessége;
- Az oktatási rendszer szelektivitása csökkenti a hátrányos helyzetű és a roma tanulók minőségi oktatáshoz való hozzáféréseinek esélyét, növeli e társadalmi csoportok szegregációjának mértékét;
- Alacsony a természettudományi és műszaki képzésben, valamint a doktori képzésben résztvevők aránya a felsőoktatásban;
- Nem elégséges az egyetemek kutatási és tudásközpont funkciója, az innovációban betöltött szerepük;
- A KKV-k keveset fordítanak képzésre, képzési igényeiknek becsatornázásához nem alakultak ki a megfelelő humánforrás-fejlesztési mechanizmusok;
- Alacsony a felnőtt népesség képzésben való részvétele;
- Hiányoznak a foglalkoztatási és szociális ellátórendszerek közötti intézményes kapcsolatok, ágazatközi együttműködési formák;
- A szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférés tekintetében és a szolgáltatások minőségében jelentős területi különbségek vannak;

- Gyenge a civil szervezetek önfenntartó képessége, szakmai kapacitása és érdekképviseleti szerepe;
- A társadalom sok esetben előítéletes, különösen a romákkal szemben.

A 2004-2006-os időszak tapasztalatai

2004 és 2006 között Magyarország az ESZA forrásait két operatív program keretében használta föl: a Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Programban (HEFOP) és a Regionális Fejlesztés Operatív Programban (ROP). A ROP átfogó célja a kiegyensúlyozott területi fejlődés biztosítása. A nagyobb részben az ESZA forrásai által támogatott HEFOP-ban viszont kiemelt stratégiai célként került megfogalmazásra a foglalkoztatás bővítése, összhangban a Lisszaboni Stratégia illetve az Európai Foglalkoztatási Stratégia célkitűzéseivel (ld. 5. fej.). Ez az első, a foglalkoztatás növelését középpontba állító stratégiai dokumentum Magyarországon, amelynek megvalósítására az unió támogatásával jelentős mértékű források álltak rendelkezésre.

Az ESZA által finanszírozott programoknak vannak olyan tapasztalatai, amelyek tanulságként szolgálnak a következő programidőszak szakmai tervezéséhez, illetve lebonyolítási rendszerének hatékonyabb működtetéséhez:

- Hatalmas érdeklődés nyilvánult meg a HEFOP pályázatok és a ROP ESZA pályázatai iránt, de a program tervezésének kezdetén többségükben hiányoztak azok a szakpolitikai stratégiák, amelyek megfelelő segítséget nyújtottak volna az egyes prioritások és intézkedések szakmai tartalmának pontos tervezéséhez.
- A területi dimenzió a HEFOP-ban csak egyes intézkedésekben jelent meg (leghangsúlyosabban a megyei munkaügyi központokra épített programokban és az egészségügyi fejlesztésekben). A támogatások jelentős része a fővárosban, illetve a közép-magyarországi Régióban került felhasználásra. Kivételnek bizonyult Nyugat-Dunántúl, illetve két kelet-magyarországi megye (Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg), ahol kiemelten jelentős volt a pályázati aktivitás. A pályázati rendszerben nem érvényesültek kellő mértékben a tartósan elszakadó és periférikus térségek esélyegyenlőségi szempontjai, sőt a pályázati rendszer esetenként mélyítette, illetve konzerválta a kialakult területi egyenlőtlenségeket. A TÁMOP pályázati kiírások jogosultsági feltételeinek meghatározása során a területi kiegyenlítő érvényesítésének nagyobb jelentőséget tulajdonítanak.
- A programvégrehajtók tapasztalatai szerint komoly hiányosságok érzékelhetők az esélyegyenlőség horizontális szempontjainak érvényesülése téren. Az egyes OP-kra és intézkedésekre külön kidolgozott módszertani útmutatások híján a kedvezményezettek csak általánosságban tudtak foglalkozni a kérdéssel. A nem kifejezetten az e csoportokat célzó programok területi megoszlásából pedig az érzékelhető, hogy a hátrányos helyzetű kistérségekben élők, köztük a romák kevésbé tudtak hozzáférni a forrásokhoz.
- A sokszereplős intézményrendszer hátráltatta a HEFOP céljainak elérését, növelte az adminisztratív feladatokat. A program megvalósítása folyamán végig jelen volt a finanszírozás lassúsága, mely probléma a projektek megvalósítását és a szervezetek működőképességét veszélyeztette. A megfelelő időben megkezdett szervezetfejlesztés mellett a világos és egyértelmű feladatmegosztás, egyszerűbb és átláthatóbb intézményi struktúra a jövőben megbízhatóbb teljesítést eredményezhet.
- A HEFOP és a ROP ESZA intézkedések potenciális pályázó szervezeteinek nagyobb része kapacitásait, lehetőségeit tekintve nem, vagy csak kevésbé rendelkezett azokkal az erőforrásokkal, amelyek elengedhetetlenek a szabályos és jó minőségű projektek tervezéséhez és megvalósításhoz. A probléma kezelésére a HEFOP-ban - az NFT teljes intézményrendszerét tekintve egyedülálló módon - kialakításra került egy projekt támogatási rendszer, amelynek intézkedései - nem teljes körűen ugyan - de támogatást nyújtottak a projektmegvalósítóknak.

A HEFOP és a ROP mellett az ESZA támogatásával valósul meg az EQUAL Program is, amely innovatív, kísérleti jellegű foglalkoztatási kezdeményezéseket támogat. A 2008-ban befejeződő EQUAL Program keretében támogatott projektek tapasztalatai, a projektek keretében kifejlesztett módszerek és szolgáltatások - értékelésüket követően - beépítésre kerülnek a 2007-2013 közötti időszak tevékenységeibe.

A Társadalmi Megújulás Operatív Program célkitűzései

A program keretében az aktivitás növelésére irányuló stratégia a foglalkoztatáspolitiká, az oktatás és képzés, a szociális szolgáltatások és az egészség megőrzését és helyreállítását célzó szolgáltatások eszközeire építve valósul meg. A különböző intézkedések az alábbi közös specifikus célok mentén valósulnak meg:

- A munkaerő-piaci kereslet és kínálat összhangjának javítása;
- Az aktivitás területi különbségeinek csökkentése;
- A változásokhoz való alkalmazkodás segítése;
- Az egész életen át tartó tanulás ösztönzése;
- Az egészségi állapot és a munkavégző-képesség javítása;
- A társadalmi összetartozás erősítése, az esélyegyenlőség támogatása.

A nemek közti esélyegyenlőségnek, a mentális betegséggel vagy fogyatékkal élők és a roma emberek esélyegyenlőségének erősítése, valamint a fenntarthatóság biztosítása horizontális szempontokként jelennek meg. Megvalósításukat minden beavatkozás tervezése és végrehajtása során szem előtt kell tartani.

Prioritások

1. prioritás: A foglalkoztathatóság fejlesztése, a munkaerőpiacra való belépés ösztönzése

- A munkába állást segítő szolgáltatások kiterjesztése, minőségének és hatékonyságának javítása
- Munkaerő-piaci aktivizálás, megelőzés és képzés
- Szociális gazdaság, innovatív és helyi foglalkoztatási kezdeményezések és megállapodások
- Területi szempontok
- Nemzetközi és határmenti együttműködés

2. prioritás: Az alkalmazkodó-képesség javítása

- A képzéshez való hozzáférés segítése
- A munkaerő-piaci alkalmazkodást segítő intézményrendszer fejlesztése
- A szervezetek alkalmazkodóképességének fejlesztése
- Területi szempontok
- Nemzetközi és határmenti együttműködés

3. prioritás: Minőségi oktatás és a hozzáférés biztosítása mindenkinek

- A kompetencia alapú oktatás elterjedésének támogatása
- A közoktatási rendszer hatékonyságának javítása, újszerű megoldások és együttműködések kialakítása

- A halmozottan hátrányos helyzetű és a roma tanulók szegregációjának csökkentése, esélyegyenlőségük megteremtése a közoktatásban
- Az eltérő oktatási igényű csoportok oktatásának és a sajátos nevelési igényű tanulók integrációjának támogatása, interkulturális oktatás
- Területi szempontok
- Nemzetközi és határmenti együttműködés

4. prioritás: Az emberi erőforrások fejlesztése a minőségi képzés, a kutatás és innováció területén

- A felsőoktatás minőségi fejlesztése
- Nemzeti Kiválóság Program indítása
- A képzés és a kutatás-fejlesztése együttműködésének erősítése a felsőoktatásban
- Területi szempontok
- Nemzetközi és határmenti együttműködés

5. prioritás: Egészségmegőrzés és a társadalmi befogadás, részvétel erősítése

- Egészségfejlesztés és egészségtudatos magatartásra ösztönzés
- Egészségügyi szolgáltatások szerkezeti átalakításának támogatása
- A kiemelt leghátrányosabb helyzetű térségek, valamint a településen belüli szegregáció csökkentését célzó komplex fejlesztések támogatása
- Beruházás a jövőnkbe: gyermek és ifjúsági programok
- A halmozottan hátrányos helyzetű csoportok szociális ellátórendszerhez és szolgáltatásokhoz való hozzáféréseinek javítása munkaerő-piaci integrációjuk előmozdítása érdekében
- A szociális ellátórendszer fejlesztése, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása
- Helyi közösségek és a civil társadalom fejlesztése: aktív állampolgári magatartás ösztönzése, társadalmi szolidaritás erősítése
- A társadalmi kohézió és az aktivitás erősítése a kulturális szolgáltatások fejlesztésével
- A társadalom védekező képességének javítása közösségi bűnmegelőzési programokkal
- Területi szempontok
- Nemzetközi és határmenti együttműködés

6. prioritás: Az OP prioritásainak megvalósítása a Közép-magyarországi régióban

7. prioritás: Technikai segítségnyújtás (a program végrehajtását támogatja)

8. prioritás: Technikai segítségnyújtás a közép-magyarország régióban¹⁷

¹⁷ A Közép-magyarországi Régiót a finanszírozásból kizáró többi nemzeti ágazati szintű Operatív Programtól

A TAMOP rendelkezésére álló pénzügyi keret

A rendelkezésre álló források felosztása a prioritások között (Euró)

Prioritások	Összes finanszírozás (EU + állami társfin.)
1. A foglalkoztathatóság fejlesztése, a munkaerőpiacra való belépés ösztönzése	642 787 273
2. Az alkalmazkodóképesség javítása	783 575 494
3. Minőségi oktatás és hozzáférés biztosítása mindenkinek	783 575 494
4. Az emberi erőforrások fejlesztése a minőségi képzés, a kutatás és innováció területén	448 237 440
5. Egészségmegőrzés és a társadalmi befogadás, részvétel erősítése	701 925 046
6. Az OP prioritásainak megvalósítása a Közép-magyarországi régióban	456 488 538
7. Technikai segítségnyújtás	119 344 990
8. Technikai segítségnyújtás a közép-magyarország régióban	19 020 355
Összesen	3 954 954 630

eltérően a TAMOP „személyre szabott” intézkedéssel és prioritásokkal támogatja. A támogatás oka az itt koncentrálódó, humán erőforrással kapcsolatos tevékenységek magas százaléka. Ez a prioritás, habár kritériumait a Közép-magyarországi Régió sajátos jellemzőit figyelembe véve fogalmazták meg, az ország többi régiójára meghatározott prioritásokhoz hasonló elemeket tartalmaz.

Lehetőség lesz továbbá a kifejezetten erre a Régióra irányuló intézkedések finanszírozására. Az egyéb prioritások előirányozzák a foglalkoztatási politika eszközei és a humán tőke fejlesztésére, ezen eszközök hatékonyságának növelésére és új megközelítésekkel való kísérletezésre irányuló innovatív intézkedések támogatásának lehetőségét. Az innovatív jellegű kezdeményezésekre vonatkozó pályázatok a munkaerőpiac által felállított új kihívások, a foglalkoztatásra és a társadalmi integrációra irányuló nemzeti és európai stratégiák figyelembe vételével kerülnek meghatározásra. Az egyes prioritások keretében a nemzetközi és a határokon átnyúló együttműködés is támogatásában részesülhetnek.

3.2.3. Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program (TIOP)

A Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program (TIOP) törekvése, hogy az Európai Regionális Fejlesztési Alap segítségével megteremtse az aktivitás növelését, az emberi erőforrások fejlesztését és az ehhez szükséges intézményi reformok sikeres megvalósításának előfeltételét jelentő fizikai infrastrukturális hátteret.

Helyzetelemzés

A humán szolgáltatások (oktatás-képzés, egészségügy, munkaügyi és szociális szolgáltatások, művelődés) infrastruktúrájának állaga meglehetősen eltérő lehet egy-egy szolgáltatás létrejöttének, az adott szolgáltatásokhoz kapcsolódó különféle infrastrukturális elemek életkorának, műszaki, fizikai állapotának függvényében. Az elmúlt 10 év során megvalósult fejlesztések – részben a krónikus forráshiány, részben átfogó fejlesztési koncepció, makro-politikai kontinuitás hiányában – egyik szolgáltatáshoz tartozó területen sem a demográfiai, gazdasági, technológiai és társadalmi folyamatok hatásainak és következményeinek sokoldalú és átfogó mérlegelésén alapultak.

Erősségek

- Minden humán szolgáltatásnál megtalálhatók egyes, a nemzetközi szintnek megfelelő infrastrukturális elemek;
- Egyes ágazatok és egyes szolgáltatások esetében nő a magántőke befektetési hajlandósága;
- Kiepült a központi elektronikus szolgáltató rendszer, országos szinten jól kiépített internet-elérés.

Gyengeségek

- A humán közszolgáltatások infrastruktúrájának állaga (épületállomány, műszaki felszereltség) többnyire leromlott, elavult;
- Az intézmények fenntartása és működtetése többnyire gazdaságtalan;
- Jelentős területi egyenlőtlenségek vannak a minőségi szolgáltatások biztosításához szükséges fizikai infrastruktúra technológiai színvonala, korszerűsége, kapacitáskihasználtsága terén, valamint a hozzáférés tekintetében régióként és településtípusonként;
- A fizikai infrastruktúra nem képes megfelelően követni a demográfiai, gazdasági-szociális és technológiai folyamatokat, különös tekintettel a helyi igényekre;
- Rendezetlenek a tulajdonosi viszonyok, bizonytalan a fenntartói felelősség az egészségügy, az oktatás, a szociális és kulturális szolgáltatások területén.

Szakterületek szerint:

Oktatás, képzés:

- A szakképzési intézmények rendszere szétaprózódott, felszereltsége hiányos;
- A felsőoktatási intézmények nem képesek megfelelni az expanzió, a technológiai fejlődés és a helyi gazdaság által támasztott igényeknek.

Egészségügy:

- A sürgősségi ellátás kapacitásainak területi elhelyezkedése, IKT-ellátottsága nem hatékony;
- Túlzott fekvőbeteg-kapacitások, az ellátás technológiailag elavult, nem hatékony, míg a korszerű járóbeteg ellátási formák fejletlenek.

Társadalmi befogadás:

- Egyes térségekben szétaprózottak, elégtelenek vagy teljesen hiányosak a szociális és gyermekjóléti szolgáltatások;
- A bentlakásos intézmények jelentős része a feladatellátásra alkalmatlan, korszerűtlen, leromlott állapotú, épületekben működik;
- Nagy mértékű a lemaradás a szociális szolgáltatások informatikai ellátottságában;
- Jelentősek a hiányosságok a közintézmények fizikai és infokommunikációs akadálymentesítése terén.

Munkaerő-piaci részvétel:

- Hiányoznak a munkaügyi és a szociális szolgáltatásokat egységes hálózatba integráló rendszer kialakításának infrastrukturális feltételei;
- Hiányos és egyenetlen az Állami Foglalkoztatási Szolgálat infrastruktúrája.

Kultúra:

- A művészeti intézmények, múzeumok, könyvtárak, közművelődési hálózatnak otthont nyújtó épületek állaga leromlott, felszereltsége elégtelen.

A Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program célkitűzései

Az aktivitás növelését, az emberi erőforrások minőségének érdemi javítását támogató beavatkozások sikeréhez az érintett területeken összehangolt fejlesztésekre és a humán szolgáltató rendszerek átfogó reformjára van szükség. ¹⁸

¹⁸ A humán szolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztését szolgáló Operatív Program a TAMOP-on és a ROP-okon túl a többi OP-hez is szorosan kapcsolódik. Beavatkozásai szoros összhangban vannak azokkal az ugyancsak humáninfrastruktúra-fejlesztést szolgáló műveletekkel, amelyek az innovációs potenciál erősítése terén elsősorban a Gazdaságfejlesztés Operatív Program (GOP) keretében valósulnak majd meg. Céljai és intézkedései közvetlenül támogatják a nagy állami ellátórendszerek reformjához szükséges infrastruktúra-fejlesztést, ezért összhangban vannak az Európai Szociális Alapból finanszírozott Államreform OP tartalmi, szervezeti fejlesztéseivel, valamint kiegészítő jelleggel kapcsolódnak a központi közigazgatás megújítását az ERFA forrásainak felhasználásával szolgáló Elektronikus Közigazgatás OP-hoz.

Az operatív program specifikus céljai az alábbiak:

- A humán infrastruktúra területi egyenlőtlenségeinek mérséklése, a hozzáférés javítása;
- A humán közszolgáltatások hatékonyságának növelése, átfogó reformjuk elősegítése;
- A társadalmi megújulást szolgáló tartalmi fejlesztések infrastrukturális hátterének biztosítása.

A 2004-2006-os időszak tapasztalatai

Az Európai Szociális Alap és az Európai Regionális Fejlesztési Alap forrásai által támogatott Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program (HEFOP) 2004-2006 között az emberi erőforrások és a humán szolgáltatások fejlesztésére irányuló tartalmi és fizikai beavatkozásokat integrálta.

A több minisztérium együttműködése révén kidolgozott HEFOP integrált stratégia megfogalmazását segítette elő, az addig jobbra elszigetelt szakpolitikák egyeztetésével. Világossá vált, hogy a magyar munkaerő-piaci helyzet nem javítható kizárólag a foglalkoztatáspolitiká révén, hanem átfogó, a minisztériumok kompetenciáján átívelő megközelítésre van szükség. A program stratégiájának és intézkedéseinek hangsúlyos részét képezték az oktatási rendszer tartalmi fejlesztésére irányuló elemek, valamint a szociális és az egészségügyi szolgáltatások munkaerőpiachoz is kapcsolódó fejlesztése.

Az ESZA által finanszírozott programoknak vannak olyan tapasztalatai, amelyek tanulságként szolgálnak a következő programidőszak szakmai tervezéséhez, illetve lebonyolítási rendszerének hatékonyabb működtetéséhez:

- Hatalmas érdeklődés mutatkozott a HEFOP pályázatok és a Regionális Fejlesztés Operatív Program (ROP) humán szolgáltatásokat érintő pályázatai iránt. A két program tervezésének kezdetén azonban többségükben hiányoztak azok a szakpolitikai stratégiák, amelyek megfelelő segítséget nyújtottak volna az egyes prioritások és intézkedések szakmai tartalmának pontos tervezéséhez.
- Bár az I. NFT keretében több szektorban megkezdődött reformok a fizikai infrastruktúrát is érintették, az eredmények értékelésénél figyelembe kell venni, hogy a tervezett HEFOP projektek egy része (pl. közoktatás) csak hosszabb távon járulhat hozzá a foglalkoztatás bővüléséhez és csak közvetve szolgálják a TIOP stratégiai céljainak megvalósítását.
- A sokszereplős intézményrendszer hátráltatta a megfogalmazott HEFOP-célok elérését, növelte az adminisztratív feladatokat. A rendszer létrehozását követően a tapasztalat, a megfelelő kapacitások és a korszerű tudásmenedzsment hiánya volt érzékelhető.
- A jelenleg működő pályáztatási rendszerben nem érvényesülnek kellő mértékben a tartósan leszakadó és periférikus térségek esélyegyenlőségi szempontjai, sőt a pályáztatási rendszer esetenként a kialakult területi egyenlőtlenségeket is mélyítette, illetve konzerválta.

Prioritások

A fenti átfogó és specifikus célok elérését – a horizontális szempontok figyelembevételével – az Operatív Program az oktatás és képzés, az egészségügy, a szociális szolgáltatások, a munkaügyi intézményrendszer, valamint a kulturális és közművelődési szolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztése révén kívánja elérni.

Az ehhez szükséges beavatkozásokat az operatív program 5 prioritási tengelyen keresztül valósítja meg:

1. prioritás: Az oktatási infrastruktúra fejlesztése

- Az „Intelligens iskola” infrastruktúrájának elterjesztése
- A modern szolgáltató és kutató felsőoktatási intézmények infrastruktúrájának fejlesztése

2. prioritás: Az egészségügyi infrastruktúra fejlesztése

- Regionális járóbeteg-szakellátó hálózatok fejlesztése
- A fekvőbeteg-szakellátás intézményrendszerének felkészítése a struktúraváltásra
- Információtechnológiai fejlesztések az egészségügyben

3. prioritás: A munkaerő-piaci részvételt és a társadalmi befogadást támogató infrastruktúra fejlesztése

- A munkaerő-piaci részvételt támogató szolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztése
- A társadalmi befogadást támogató infrastruktúra fejlesztése

4. prioritás: A kulturális infrastruktúra fejlesztése a közösségfejlesztés szolgálatában

- Multifunkcionális közösségi központok kialakítása a nem formális tanulás, és a közösségfejlesztés szolgálatában
- A fejlesztési pólusokhoz kapcsolódó kulturális fejlesztések a munkaerő minőségének és adaptivitásának fejlesztése érdekében
- A kulturális infrastruktúra integrált fejlesztése a partnerségi együttműködésért és a hálózatosodás elősegítése érdekében

5. prioritás: Az OP lebonyolításának finanszírozása (technikai segítségnyújtás)

A TIOP rendelkezésére álló pénzügyi keret

A rendelkezésre álló források felosztása a prioritások között (Euró)

Prioritások	Összes finanszírozás (EU + állami társfin.)
1. Az oktatási infrastruktúra fejlesztése	505 718 448
2. Az egészségügyi infrastruktúra fejlesztése	1 148 475 985
3. A munkaerő-piaci részvételt és a társadalmi befogadást támogató infrastruktúra fejlesztése	423 494 994
4. Kulturális infrastruktúra fejlesztése a közösségfejlesztés szolgálatában	132 618 474
5. Technikai segítségnyújtás	82 542 618
Összesen	2 292 850 51

3.2.4. Közlekedési Operatív Program (KÖZOP)

A KÖZOP az elkövetkező hét év Európai Unió támogatással megvalósuló közlekedésfejlesztéseit megalapozó operatív program. Átfogó stratégiai céljai elsősorban a versenyképesség támogatását és a környezeti fenntarthatóság javítását szolgálják.

A közlekedési fejlesztések legfontosabb célja az elérhetőség javítása a globális és regionális versenyképesség növelése és a társadalmi-gazdasági és területi kohézió erősítése érdekében.

A tartós növekedésnek ugyanis alapvető feltétele az, hogy a közlekedési hálózat és az ahhoz kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése révén a vállalkozások gyorsabban elérjék piacaikat és a tőke mozgását ne gátolják eljutási nehézségek. Emellett a KÖZOP az áthaladó áruszállítás és a turizmus kiszolgálásával szeretné tartósan növelni az exportszolgáltatások volumenét.

A foglalkoztatás bővítése célkitűzéssel összhangban a KÖZOP célja az, hogy a munkahelyek jobb elérhetőségével minél több ember kapjon lehetőséget belépni a munkaerőpiacra. A közlekedési beruházások számának növekedése pedig új munkahelyeket teremt elsősorban éppen azok számára, akik viszonylag alacsony képzettségük miatt nehezen tudnak elhelyezkedni.

Helyzetelemzés

Erősségek

- Jó földrajzi elhelyezkedés, gazdaságföldrajzi adottság;
- Magyarország az EU legkeletibb autópálya-végpontja, kelet, és délkelet irányban;
- Kedvező modal-split¹⁹ arány a nagyvárosokban, a fővároson belül fejlett villamos- és buszhálózat;
- Az európai átlagnál kedvezőbb vasúti szállítási arány;
- Kiváló kötöttpályás hálózati adottságok a budapesti agglomerációban.

Gyengeségek

- Magyarország közlekedési hálózata Budapestközpontú, sugaras elrendezésű, hiányoznak a keresztirányú közlekedési csatornák mind a közút-, mind a vasúthálózat rendszerében;
- A gyorsforgalmi utak nem minden országrészben érik el az országhatárokat, szűkösek a határkeresztező kapacitások;

¹⁹ „Modal split” alatt a közlekedésnek a különböző közlekedési módokra való felosztása értendő (gyalog, kerékpárral vagy egy közlekedési eszközzel történő közlekedés).

- A vasúti hálózat és eszközök műszaki állapota korszerűtlen, egyes települések nehezen elérhetők, a munkahelyek és városias szolgáltatások elérhetőségében a kistérségek között jelentős különbségek vannak;
- A közutak nem megfelelő teherbíró képessége, nem megfelelő szintű és műszaki paraméterű kiépítettsége, településeket elkerülő utak hiánya, a meglévő közúthálózat elégtelen karbantartása, a felújítások elmaradása befolyásolja a közlekedés biztonságát;
- Nem kellően összehangolt közösségi közlekedés (autóbusz, vasúti menetrendek, átszállási csomópontok elégtelensége, utas-információ, akadálymentesítettség alacsony foka);
- A főváros megközelíthetősége az agglomeráció egyes pontjairól nehézkes, lassú;
- A sugaras közlekedési hálózat az agglomeráció települései közötti kapcsolatok kialakulását, fejlődését is gátolja;
- A Duna nem felel meg a VI/B közlekedési folyosó hajózhatósági követelményeinek, a kikötőhálózat nem megfelelően kiépített;

A 2004-2006-os időszak tapasztalatai

Az I. Nemzeti Fejlesztési Terv keretében végrehajtott Környezetvédelmi és Infrastruktúra Operatív Program (KIOP) lebonyolításához szükséges jogi környezet és a szervezeti felépítés folyamatosan változtak, mivel a meglévő eljárásrendek esetenként túl bonyolultnak bizonyultak vagy nem voltak összhangban a gyakorlattal.

Problémát kezdetben a benyújtott pályázatok alacsony színvonala - és ebből következően - az elutasított pályázatok viszonylag nagy száma jelentett.

A sikertelenség legfontosabb okai a pályázatírásban való járatlanság volt, a hiányosan vagy felületesen összeállított pályázatok, nem kielégítő árajánlatok nagy száma, valamint a nem megfelelő forrásigazolások.

Az elfogadott projektek megvalósítása során aztán gyakran problémák adódtak az előkészítettséggel. A pályázók csak a pályázat beadásához elengedhetetlenül szükséges mértékig dolgozták ki a projekteket. A megvalósíthatósági tanulmányok és a háttérszámítások gyakran nem voltak megfelelők, sokszor a költségvetés sem, mivel a pályázathoz csak az engedélyezési tervhez készített költségbecslést és pénzügyi ütemtervet kellett benyújtani. A megfelelő előkészítettség hiánya pedig jelentős kockázatot rejt magában, mivel a kiviteli tervek utólagos készítése során a műszaki tartalom változhat, a később kidolgozott kiviteli költségvetés akár 20-50%-kal is eltérhet a pályázatban megadott összegtől és a megvalósítási és pénzügyi ütemterv is módosulhat. A költségtúllépést pedig az EU nem finanszírozza.

Problémát jelentett ezenkívül a tendertervek kidolgozásának és a tendereljárásnak elhúzódása is. Ezért volt fontos intézkedés, hogy a közbeszerzési eljárásban az ajánlattétel 54 nap helyett 36-ra rövidült.

Esetenként további késedelmet okozott az, hogy a nyertes projektek kivitelezéséhez szükséges építési terület nem állt rendelkezésre és a megvalósítás közben kellett a területbiztosítási eljárást lefolytatni, beszerezni a szükséges hatósági engedélyeket. Ezen kezdeti problémák megoldására a KIOP Irányító Hatóság közvetítő tevékenységet vállalt az engedélyek kiadásának felgyorsítása érdekében.

A KIOP kezdeti problémáinak megoldására időközben az Irányító Hatóság kénytelen volt átcsoportosítani a támogatási összegeket a megírsult projektekről a megvalósítható projektekre.

- A közlekedési infrastruktúra hiányosságai következtében nem támogatja megfelelően a munkaerő mobilitását, az áruszállítási logisztika kiszolgálását és a turizmust;
- Hiányosak az intermodalitás (közlekedési eszközváltás) feltételei, az alágazatok között nem jó az együttműködés.

A Közlekedési Operatív Program célkitűzései és prioritások

Átfogó stratégiai célok	Specifikus célok	Prioritás tengelyek	Forrás	Beavatkozások / prioritások
Elérhetőség javítása a versenyképesség növelése és a társadalmi-területi kohézió erősítése céljából	Az ország jobb bekapcsolása az európai gazdasági vérkeringésbe és a fejlődő piacok adta lehetőségek jobb kihasználása a közlekedési infrastruktúra fejlesztésével	Az ország és a régióközpontok nemzetközi elérhetőségének javítása (vasút, közút, vízi közlekedés)	KA	TEN vasút, TEN közút és a hozzákapcsolódó kerékpárutak, TEN folyami rendszerek fejlesztése
	Régiók (belső és egymás közötti) elérhetőségének javítása a társadalmi és területi kohézió erősítése érdekében	Térségi elérhetőség javítása (TEN-hálózatra csatlakoztató közúti elemek, főutak kapacitása, állapota)	SA	115 kN fejlesztés, TEN hálózatra csatlakozó és összekötő utak
	A közlekedés intermodalitásának fejlesztése, a vállalkozások versenyképességének segítése és a régiók alternatív megközelíthetősége céljából	Közlekedési módok összekapcsolása, gazdasági központok intermodalitásának és közlekedési infrastruktúrájának fejlesztése (integrált elővárosi kötttpályás és egyéb közösségi közlekedési módok hatékony összekapcsolása)	SA	Közlekedési módok közötti váltás elősegítése, logisztikai központok, ipari parkok bekapcsolása a fő közlekedési (közút, vasút, légi és vízi közlekedés) hálózatba
A közösségi közlekedés környezetbarát fejlesztése	A közösségi közlekedés környezetkímélő fejlesztése	Városi és elővárosi közösségi közlekedés fejlesztése	KA	Kötttpályás városi és elővárosi közlekedési infrastruktúra, intermodális csomópontok
		Technikai segítségnyújtás		

A KÖZOP rendelkezésére álló pénzügyi keret**A rendelkezésre álló források felosztása a prioritások között (Euró)²⁰**

Prioritások	Összes finanszírozás (EU + állami társfin.)
1. Az ország és a régióközpontok nemzetközi elérhetőségének javítása	4 170 291 255
2. Térségi elérhetőség javítása	1 120 370 834
3. Közlekedési módok összekapcsolása, gazdasági központok intermodalitásának és közlekedési infrastruktúrájának fejlesztése:	178 911 126
4. Városi és elővárosi közösségi közlekedés fejlesztése	1 818 924 966
5. Technikai segítségnyújtás	111 242 284
Összesen	7 399 740 465

²⁰ A közúti fejlesztés aránya a teljes forrásösszegeen belül 41,9%.

3.2.5. Környezet és Energia Operatív Program (KEOP)

A KEOP általános stratégiája az Országos Fejlesztéspolitikai Koncepció²¹ környezeti célkitűzéseivel összhangban az, hogy Magyarország biztonságos, tiszta és jó minőségű környezet, egészségesebb, hosszabb és teljesebb emberi élet lehetőségét biztosítva érje el az új nemzeti fejlesztési terv átfogó céljait, a foglalkoztatás bővítését és a tartós növekedést. A társadalmi fejlődésnek és az életminőség javításának alapvető feltétele a mindenkit megillető élhető környezet. Ennek érdekében biztosítani kell erőforrásaink, természeti és épített környezetünk fenntartható, az életminőséget hosszú távon biztosító védelmét és fejlesztését.

Ez magába foglalja a természeti, épített és kulturális értékek megőrzését és fenntartható hasznosítását éppúgy, mint az anyag- és energiahatékonyság javítását, az energetikai infrastruktúra fejlesztését és a korszerű technológiák bevezetését, valamint a magas színvonalú közszolgáltatások biztosítását.

Helyzetelemzés

Erősségek

- Nemzetközi viszonylatban is kedvező természeti, agro-ökológiai adottságok és értékek, kiemelkedő geotermikus adottságok;
- Számos, csak Magyarországon élő állat- és növényfaj;
- Jelenleg még jó környezeti állapot a kistelepülések, falvak döntő hányadában;
- Alacsony légszennyezettségi mérték és csökkenő szennyezőanyag-kibocsátás a vidéki térségekben;
- A közműves ivóvízellátás közel 100%-ban kiépített, az ivóvízellátás több mint 97%-ban felszín alatti vizekre települt. A felszín alatti vízkészletek – a talajvizet kivéve – jó minőségűek;
- Európai viszonylatban alacsony primer energia felhasználás²²;
- Kedvező természeti adottságok egyes megújuló energiaforrások (elsősorban biomassa, napenergia, geotermikus energia) felhasználása területén;
- Az erdőállomány jó minőségű, ami kedvez az erdő- és vadgazdálkodásnak;

²¹ A 2005.XII.25-én életbe lépett Országos Fejlesztéspolitikai Koncepció célja, hogy Magyarország fejlődésének irányvonalait hosszú távon meghatározza és alapul szolgáljon a 2007-2013-as fejlesztési tervhez.

²² A primer energia az, amit a természet bocsát rendelkezésre (vízerő, kőolaj, szén, földgáz, uránium, szél, nap, árapály stb.) és nem egy másik energia átalakításából származó energiaforma (vagyis szekunder energia, mint a benzin, ami egy finomítási folyamat végterméke, a villamos energia vagy a hidrogén). Egyaránt ebbe a kategóriába esnek a megújuló energiák (napsugárzás, fa, szél, víz, a föld belső hője, a biomasszák által termelt energia stb.), olyan nem megújuló energiaforrások, mint a közvetlenül felhasználható éghető energiahordozók (nyers kőolaj, földgáz és szén), valamint a nukleáris energia.

- A több funkciós, természetközeli mező- és erdőgazdasági tevékenység hazai feltételei kedvezőek;
- Hagyományos ismeretek megléte az extenzív gazdálkodás, a paraszti élet és néhány kismesterség területén;
- Viszonylag alacsony fokú kemizálás a mezőgazdaságban.

Gyengeségek

- A jelenlegi föld- és vízhasználat egysíkú: a vizek, gyepes és erdők számára alkalmas helyeken is a szántóművelés jellemző;
- Sok az átgondolatlan beépítésekkel, és vonalas infrastruktúrák elhelyezésével ökológiai és tájképi szempontból károsított táj;
- Az ország területének 23%-a árvizek által veszélyeztetett terület, a veszélyeztetettség nőtt, az árvízvédelmi rendszerek állapota nem megfelelő;
- Magas aszály-kockázat, az ország teljes területe aszályérzékeny;
- A nagyvárosok környezeti állapota nem megfelelő, romló tendenciát mutat;
- A települési hulladéknak kevesebb, mint egy ötödét hasznosítják;
- Az előírásoknak nem megfelelően működő hulladéklerakók száma magas;
- A szennyvizek kezelésének és ártalommentes elhelyezésének mértéke elmarad az európai színvonalától. A megfelelő szennyvízkezeléssel el nem látott területeken a szennyvizek nagy része a talajt és a talajvizet terheli és szennyezi, az ivóvízbázisok jelentős része sérülékeny környezetben van;
- Jelentős a zajterheléssel érintett lakosság száma;
- Alacsony a megújuló energiaforrások részesedése;
- A gyűjteményes növénykertek és történeti kertek, valamint a települések műemlékekben gazdag közterületeinek jelentős része elhanyagolt vagy leromlott állapotú;
- A centrális közúthálózat akadályozza a régiók közötti forgalom gyors és biztonságos levezetését és felesleges környezeti terheléssel jár;
- Magas a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok által lakott leromlott állapotú településrészek száma;
- Alacsony fokú az informáltság a fenntartható fejlődésről, a környezet és fejlődés kérdéseinek összetartozásáról;
- A nagyvárosi jellegből adódó komplex és súlyos környezetterhelés a fővárosi agglomerációban.
- Megélhetési lehetőségek szűkülése a kisebb településeken, falvak elhagyása és pusztulása.

A 2004-2006-os időszak tapasztalatai

Az I. Nemzeti Fejlesztési Terv a környezettel és az energiaszektorral kapcsolatos fejlesztéseket a Környezetvédelem és Infrastruktúra Operatív Program (KIOP) keretei között támogatta.

A KIOP végrehajtása során felmerült tapasztalatok közül a legfontosabb az a többi Operatív Programra is vonatkozó, általános megállapítás, hogy az EU által finanszírozott beavatkozások engedélyezése időigényes és az engedélyezés rendszerének hatékonysága általában is javítandó, azok rendszerének átfogó felülvizsgálatával.

Jelentős csúszásokat okozott a közbeszerzési eljárások elhúzódása is. A jövőben megoldást jelenthet, ha csak olyan nagyprojekt kerül benyújtásra, amelyeknek a közbeszerzési eljárásai már elkezdődtek.

A beruházás-előkészítés speciális, az utóbbi időben egyre több gondot okozó vetületét jelentették a régészeti feltárások. Részletesen meg kell vizsgálni a fejlesztési beruházásokkal kapcsolatos örökségvédelmi szabályokat és javaslatot kell tenni a feltárások előre jelezhető és reális költség- és időkeretek közé szorításának módjára.

Ami a megvalósítás alatt lévő projektekkel kapcsolatos kifizetéseket illeti, összességében megállapítható, hogy a kifizetések alacsony szintje két problémára vezethető vissza. Az egyik a projektek lassú előrehaladása, a másik a kedvezményezetti önerő nem megfelelő rendelkezésre állása. A megfelelő minőségű és kellő mennyiségű humán erőforrással rendelkező helyi végrehajtó szervezetek ezt a problémát kiküszöbölhetik.

Ennek megfelelően a 2007-2013-as ciklusban alapvetően megváltozik a pályázati rendszer, annak érdekében, hogy a jelenleg legtöbb gondot okozó, nem megfelelően előkészített pályázatok kiszűrhetők legyenek. A kétkörös pályáztatás bevezetésével már az első lépcsőben leszűrhetők lesznek a nem kellően előkészített, kiforratlan, vagy megalapozatlan projektötletek.

A Környezet és Energia Operatív Program célkitűzései

Specifikus célok:

- A megfelelő életminőséghez szükséges környezeti állapot megőrzése, javítása, illetve helyreállítása;
- Értékvédelem és megőrzés (az ökoszisztémák és vizeink védelme, környezetileg biztonságos életfeltételek elérése);
- Megelőzés, takarékoság, hatékonyság (a gazdasági fejlődésben a környezeti, fenntarthatósági szempontok érvényesítése, a környezet- és természetvédelemmel kapcsolatos ismeretek, tudatosság és együttműködés erősítése).

Prioritási tengelyek

1. prioritás: Egészséges, tiszta települések

- Hulladékgazdálkodás
- Szennyvízkezelés
- Ivóvízminőség-javítás

2. prioritás: Vizeink jó kezelése

- Jó árvízvédelmi gyakorlat kialakítása
- Vizeink mennyiségi és minőségi védelme, a vizek további szennyezésének megakadályozása

- A VKI²³ végrehajtásának állami intézkedései

3. prioritás: Természeti értékeink jó kezelése

- Közösségi jelentőségű és védett természeti értékek és területek megőrzése, helyreállítása, fejlesztése
- Élőhely-megőrző mező- és erdőgazdálkodás infrastrukturális alapjainak megteremtése
- Vonalas létesítmények²⁴ természet- és tájromboló (károsító) hatásának mérséklése
- Az erdei iskola hálózat fejlesztése

4. prioritás: A megújuló energiaforrás-felhasználás növelése

5. prioritás: Hatékonyabb energia-felhasználás

6. prioritás: Fenntartható termelési és fogyasztási szokások ösztönzése

- Fenntartható termelés
- Fenntartható fogyasztás elősegítése
- Az e-környezetvédelem céljaihoz kapcsolódó fejlesztések

7. prioritás: Projekt előkészítés (a benyújtandó projektek előkészítésének támogatása)

8. prioritás: Az OP lebonyolításának finanszírozása (technikai segítségnyújtás)

A KEOP rendelkezésére álló pénzügyi keret

A rendelkezésre álló források felosztása a prioritások között (Euró)

Prioritások	Összes finanszírozás (EU + állami társfin.)
1. Egészséges tiszta települések	2 212 586 219
2. Vizeink jó kezelése	1 459 115 235
3. Természeti értékeink jó kezelése	135 281 906
4. A megújuló energiaforrás-felhasználás növelése	191 839 812
5. Hatékonyabb energia felhasználás	131 443 537
6. Fenntartható termelési és fogyasztási szokások ösztönzése	138 797 265
7. Projekt előkészítés	195 745 699
8. Az OP lebonyolításának finanszírozása (technikai segítségnyújtás)	68 081 648
Összesen	4 532 891 322

²³ A 2000/60/EK Víz Keretirányelv (VKI), melyben a vízügyi kérdések teljes körűen és integráltan jelennek meg a vizek jó állapotának elérése, illetőleg megőrzése érdekében, különböző határidőkre és tartalommal jelentési kötelezettséget ír elő az EU tagállamok számára.

²⁴ Közutak, vasút, vízvezető csatornák, elektromos vezetékek.

3.2.6. Államreform Operatív Program (AROP)

A lisszaboni folyamat félidei felülvizsgálata hangsúlyváltást hozott az Uniónak a közigazgatással kapcsolatos megközelítésében. A lisszaboni célok elérésében mutatkozó lemaradás okainak az elemzése során felszínre került a kormányzati dimenzió fontossága: a gazdasági szféra ugyanis önmagában nem képes teljesíteni a nagyobb gazdasági növekedés, illetve a munkahelyteremtés céljait. Ehhez részint megfelelő gazdálkodási környezet, részint pedig hatékony, egyúttal magas színvonalú kormányzati, s általában közigazgatási működés szükséges. A közkiadások csökkentése érdekében az ÁROP tartalmában a közfunkciók költséghatékonyabb megszervezését, pénzügyileg pedig a program keretében megvalósítandó intézkedések hosszabb távú fenntarthatóságát feltételezi²⁵.

Helyzetelemzés

Erősségek

- Jelentős hagyományai vannak az önkormányzatiságnak;
- Képzett személyi állomány, kiegyensúlyozott szakképzettségi összetétel (jogi, közgazdasági és természettudományi végzettségűek);
- Kialakultak az igazgatás szakmai és érdekvédelmi szervezetei, továbbá a velük való konzultáció konszenzusteremtő fórumai.

Gyengeségek:

- Egyoldalúan jogalkotás- és jogszabályközpontú működés;
- A szervezeti kultúra kizárólag a hierarchikus működésre épül, nem támogatja az egyéni kezdeményezést, a csoportszerű és a horizontális együttműködést;
- A stratégiai szemlélet és működés, illetve az ehhez szükséges tudásháttér hiánya;
- Hajlam a közigazgatási tevékenységek társadalomban jelentkező következményeinek figyelmen kívül hagyására;
- A feladatok kiosztása terén bizonyos esetekben túlzott a decentralizáció, míg máshol túl magas a centralizáció;
- Sok a szervezeti párhuzamosság;
- A monitoring és az ellenőrzés alacsony szintje;
- Nem érvényesül az egyéni elszámoltathatóság;
- Nem jellemző az ügyfélközpontúság;

²⁵ Ez a követelmény a gyakorlatban azt jelenti, hogy az Operatív Program elsősorban a fejlesztéssel kapcsolatos egyszeri kiadásokat finanszírozza, s az azt követő működési kiadások nem léphetik túl, sőt a fejlesztésekből fakadó kiadáscsökkentéseknek köszönhetően el sem érhetik a jelenlegi szintet.

A 2004-2006-os időszak tapasztalatai

A 2004-2006. közötti I. Nemzeti Fejlesztési Tervben három intézkedés szolgálta, ha nem is közvetlenül, a közigazgatás korszerűsítését: a Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program keretében megtörtént az Állami Foglalkoztatási Szolgálat korszerűsítése; a Regionális Operatív Program szárnyai alatt több képzési program került kidolgozásra és megvalósításra; továbbá a Gazdasági Versenyképességi Operatív Program hozzájárult az önkormányzatok informatikai fejlesztéséhez.

Az Államreform Operatív Program célkitűzései

Az Operatív Program a fent említett kettős megközelítés jegyében az alábbi specifikus célokat jelöli meg:

- a társadalmi eredmény javítása (növekvő eredményesség);
- az OP rendelkezésére bocsátott, illetve a működése által érintett társadalmi erőforrások takarékos felhasználása (optimalizált hatékonyság);
- a közszolgálatosság javítása (a közigazgatás a nagyobb teljesítményével járuljon hozzá az üzleti környezet javulásához és ezáltal a gazdasági versenyképesség fokozásához).

Prioritások**1. prioritás: Folyamatok megújítása és szervezetfejlesztés**

- A jogalkotás minőségének és az (ön)kormányzási képességnek javítása
- Eljárások és munkafolyamatok megújítása, szervezetfejlesztés
- A közigazgatási tudásháttér biztosítása

2. prioritás: Az emberi erőforrás minőségének javítása

- A nyilvános toborzás és hatékony belső utánpótlás megteremtése
- Teljesítményalapú karrierutak
- Az elkötelezettség fokozása

3. prioritás: A kormányzási és megújulási képesség javítása

- A központi közigazgatás fejlesztése
- Az önkormányzatok és a területi államigazgatási szervek megújítása
- Az innovációs képesség növelése

4. prioritás: Technikai segítségnyújtás**5. prioritás: Technikai segítségnyújtás – Közép-magyarországi régió, innovatív kezdeményezések, nemzetközi együttműködések**

Az operatív program összes célját és prioritási tengelyét horizontálisan áthatja az elektronikus közigazgatás és az innovatív kezdeményezések támogatásának elve.

Az AROP rendelkezésére álló pénzügyi keret**A rendelkezésre álló források felosztása a prioritások között (Euró)**

Prioritások	Összes finanszírozás (EU + állami társfin.)
1. Folyamatok megújítása és szervezetfejlesztés	94 281 493
2. Az emberi erőforrás minőségének javítása	24 971 597
3. A kormányzási és megújulási képesség javítása	49 254 369
4. Technikai segítségnyújtás	466 908
5. Technikai segítségnyújtás - Közép-magyarországi régió	2 122 139
Összesen	171 096 507

3.2.7. Elektronikus Közigazgatás Operatív Program (EKOP)

A magyar közszolgáltatások a versenyképes gazdaság igényeihez képest rossz minőségűek és hatékonyságúak, nagy időráfordítással és drágán lehet igénybe venni őket. A hatékonyságot és minőséget leginkább érintő terület az online elérhető közszolgálati folyamatok és a belső folyamatok elektronizáltsága, de mindkettő aránya viszonylag kicsi. A legegyszerűbb szolgáltatás, az elektronikus információkeresés területén, hangsúlyos a magyarországi lemaradás.

Az Elektronikus Közigazgatás Operatív Program célja a közigazgatás és igazságszolgáltatás működésének, eljárásainak, folyamatainak, szolgáltatásainak az infokommunikációs technológiát kihasználó modernizációja, továbbá az infokommunikációs eszközökön keresztül nyújtható közszolgáltatás közös elemeként az ügyfelek azonosítását biztosító beavatkozások.

Helyzetelemzés

Erősségek

- Alaptémákban képzett személyi állomány, magas a felsőfokú végzettségűek aránya (különösen jogászok és informatikusok terén);
- Létező e-közigazgatási megoldások, az önkormányzatok szintjén is;
- Néhány területen általánossá vált az ágazati elektronikus rendszerek használata (pl. adózás, egészségügyi szolgáltatások);
- Kiépült a központi kormányzati gerinchálózat és a kormányzati portál;
- Kiépült integrált ügyintézési központok (okmányirodák);
- Az EU által kiemelt közszolgáltatások informatizálása jelentős részben megtörtént.

Gyengeségek:

- szigetszerű alkalmazások;
- a szolgáltatások alapját képező közérdekű adatvagyon nem naprakész és rossz szerkezetű;
- a szervezeti kultúra erősen hierarchikus, a munkavégzési folyamatok nem kellően standardizáltak;
- az információs társadalommal kapcsolatos jogalkotás lassúsága a fejlesztések korlátjává válhat;
- monitoring és ellenőrzés alacsony szintje, az egyéni felelősség hiánya;
- a stratégiai szemlélet és tervezés, valamint a hatásvizsgálatok hiánya;
- a meglévő e-közigazgatási rendszerek nem elég komplexek, nem fednek le több fontos ügykört és használatuk kifejezetten szűkkörű;

- a rendszerek használatának (így az azonosításnak) hiányzik az egységes kerete.

A 2004-2006-os időszak tapasztalatai

Az I. NFT keretében a területet érintő legfontosabb intézkedések a Gazdasági Versenyképesség Operatív Program részeként jelentek meg. Az operatív program 4.3 intézkedése a közigazgatás infokommunikációs eszközökön keresztül történő fejlesztésére jött létre. Az intézkedés két komponense az önkormányzatok információ-szolgáltató tevékenységének fejlesztése és az önkormányzati adatvagyon másodlagos hasznosítása volt.

Mindkét pályázat esetében gondot okozott, hogy az önkormányzatok az esetek többségében úgy pályáztak a különböző rendszerek megvalósítására, hogy nem voltak tisztában azzal az adatvagyonnal, aminek a felhasználására vállalkoztak. A projekttervben előbb megjelent az informatikai rendszer megvásárlása és csak ezt követte az adatvagyon felmérése és az arra alapuló önkormányzati adatvagyon hasznosítási koncepciójának kialakítása. Ennek elsődleges oka, hogy a pályázók többségének pénzügyi helyzete nem engedte meg egy előzetes adatvagyon-felmérés elvégzését.

Meg kell említeni továbbá a Humán erőforrás-fejlesztése Operatív Program 4.4. számú intézkedését, melynek keretében az egészségügyi informatikában az elmaradott területeken megindult az egységesítés. Ennek célja, hogy kialakítsa az egészségügyi informatikai szabványokat és ezáltal megteremtse az egészségügyi intézmények közötti interoperabilitást.

Az említett intézkedések hatásainak értékelése azt mutatja, hogy míg a hivatali működés hatékonyságára irányuló fejlesztések elég gyorsan érzékelhetők, addig a lakosságra gyakorolt hatások feltehetően több év múlva jelennek csak meg. Ehhez azonban az önkormányzatok felkészültségén túl többek között az elektronikus aláírások technikai és jogszabályi hátterének megteremtése, valamint a lakossági internet felhasználók és az elektronikus ügyintézés elfogadók számának jelentős növekedése is szükséges.

Az Elektronikus Közigazgatás Operatív Program célkitűzései

Az Operatív Program átfogó célja a közigazgatás teljesítményének javulása.

Ennek megvalósításához az alábbi specifikus célok szükségesek:

- A közigazgatási szolgáltatások eredményességének javulása;
- A közigazgatás működési hatékonyságának növekedése.

Prioritások

1. prioritás: A közigazgatás és közigazgatási szolgáltatások belső folyamatainak megújítása

- A közigazgatási szolgáltatások folyamatának egyszerűsítése és elektronizálása
- Nyilvántartási rendszerek, adatbázisok átalakítása, fejlesztése
- A közigazgatási működés, döntéshozatal és végrehajtás központi elektronikus támogatása

2. prioritás: A közigazgatási szolgáltatásokhoz történő hozzáférést támogató infrastrukturális fejlesztések (szolgáltatások eljuttatása az ügyfelekhez)

- Valós és virtuális térségi közös szolgáltató központok létrehozása
- Központi elektronikus hálózati és biztonsági infrastruktúra továbbfejlesztése

- Közigazgatási informatikai közmű, állampolgárok intelligens azonosítása
3. prioritás: Kiemelt fejlesztések (a közép-magyarországi régióban)
4. prioritás: Az OP lebonyolításának finanszírozása (technikai segítségnyújtás)
5. prioritás: Az OP lebonyolításának finanszírozása (technikai segítségnyújtás a közép-magyarországi régióban)

Az EKOP rendelkezésére álló pénzügyi keret

A rendelkezésre álló források felosztása a prioritások között (Euró)

Prioritások	Összes finanszírozás (EU + állami társfin.)
1. A közigazgatás és közigazgatási szolgáltatások belső folyamatainak megújítása	129 451 477
2. A közigazgatási szolgáltatásokhoz történő hozzáférést támogató infrastrukturális fejlesztések	198 356 771
3. Kiemelt fejlesztések a közép-magyarországi régióban	86 312 531
4. Technikai segítségnyújtás	2 643 615
5. Technikai segítségnyújtás a közép-magyarországi régióban	3 596 355
Összesen	420 360 749

3.2.8. Végrehajtás Operatív Program (VOP)

Az új nemzeti fejlesztési terv szabályszerű és eredményes megvalósítása nagy kihívás az ország számára, mivel a 2007-2013-as programozási időszakban hazánkban nagyságrendileg évente nyílik lehetősége annyi strukturális alapokból származó forrást felhasználni, mint a 2004-2006-os I. NFT keretein belül összesen. A megtöbbszöröződött források hatékony felhasználása nem képzelhető el a megvalósítást támogató megfelelő pénzügyi és menedzsment eszközök nélkül. Ennek érdekében a Végrehajtás Operatív Program célja biztosítani az ÚMFT hatékony és eredményes megvalósítását és elősegíteni a 2007-2013-as időszakban felhasználható források teljes abszorpcióját.

Az ÚMFT megvalósításához kapcsolódó, program és projekt szintű tevékenységek lebonyolítását támogató technikai segítségnyújtás keretek döntő része koncentráltan, jelen Operatív Program keretében kerül tervezésre. Az egyes Operatív Programok technikai segítségnyújtás prioritásai, melyek a teljes források arányában 0,1%-ot tesznek ki²⁶, OP szintű tevékenységeket finanszíroznak, különös tekintettel az alábbi területekre:

- az OP monitoring bizottságok működtetése, azok titkársági feladatainak ellátása;
- OP végrehajtását érintő tanulmányok, elemzések;
- OP szintű kommunikációs tevékenységek.

Helyzetelemzés

A 2007-13-as időszakban egyrésztől módosulnak az Európai Unió strukturális és Kohéziós Alapjai működésének keretfeltételei, másrésztől közel négyszeresére növekszik az évente a fejlesztési terv keretében rendelkezésre álló összeg nagysága. Ekkora forrásnövekedést csak hatékony és kihívásokra megfelelően reagálni tudó szervezetrendszerrel lehet kezelni.

A strukturális alapok megvalósítása során a pályázatok feldolgozásához, a támogatási szerződések megkötéséhez, a kifizetések lebonyolításához szükséges idő általában elfogadhatatlanul hosszú, ami a kedvezményezetteket időnként méltatlanul nehéz helyzetbe hozza.

Az intézményrendszerben aránylag magas a fluktuáció (a szervezetek harmadánál 10-20% közötti, egyes szervezeti egységek teljes állománya kicserélődik egy év alatt). Ezenkívül a legtöbb szervezetre jellemző a feszített létszám, a „csúcsra járatás”.

A 2007-2013 időszak eljárási rendje az I. NFT tapasztalatai mentén kerül kialakításra és a korábbi rendszerhez képest jóval egyszerűbb, egységesebben szabályozott, az elérhető

²⁶ Ez az arány az egyes OP-k struktúrájának és volumenjének függvényében Operatív Programonként változik.

támogatási formákat tekintve ugyanakkor sokrétűbb lesz. A hatékonyság növelése érdekében pedig a minőséget és a teljesítményt fogja a középpontba állítani.

A 2004-2006-os időszak tapasztalatai

Az I. NFT végrehajtása során tapasztalt technikai problémák jelentős része a feladatok, a célok és a felelősségi körök gyakori átfedésének eredménye.

Az Irányító Hatóságok egyéni ütemben, de legkésőbb 2007. végéig egységes szempontok szerint újraszabályozták az irányító hatóságok és a közreműködő szervezetek közötti feladatmegosztást, kiiktatva a párhuzamosságokat és egyúttal hatékonyabbá és átláthatóbbá téve a végrehajtás és az ellenőrzés rendszereit.

A Végrehajtás Operatív Program célkitűzései

A VOP átfogó célja biztosítani az ÚMFT hatékony, eredményes, szabályszerű és átlátható megvalósítását, elősegíteni a 2007-2013-as időszakban felhasználható források teljes abszorpcióját²⁷.

Az átfogó célt szolgáló specifikus célok a következők:

A strukturális eszközök lebonyolításában résztvevő intézményrendszer magas színvonalú működése:

- A központi, horizontális intézmények hatékony feladatellátása;
- A támogatások kezelésében képzett, motivált humán erőforrás biztosítása.

A támogatások lebonyolításához szükséges hatékony monitoring és értékelő rendszerek:

- Egységes és hatékony menedzsment és monitoring információs rendszer biztosítása;
- A célok megvalósulásának és az erőforrások hatékony felhasználásának vizsgálata.

Tájékoztatással és nyilvánossággal kapcsolatos követelmények teljesítése és minőségi projektek biztosítása:

- Tájékoztatás nyújtása az elérhető támogatásokról, valamint átláthatóságuk biztosítása;
- Minőségi, a támogatásokat felhasználni képes projektek biztosítása.

A Végrehajtás Operatív Program prioritásai

1. prioritás: A támogatások felhasználásáért felelős központi és horizontális intézmények (Nemzeti Fejlesztési Ügynökség, Igazoló Hatóság, Ellenőrzési Hatóság és egyéb horizontális feladatokat ellátó szervezetek) működtetése és fejlesztése

- A támogatások felhasználásáért felelős központi intézmények kapacitásának biztosítása

²⁷ Abszorpció alatt a rendelkezésre álló források hatékony módon történő, eredményes (a kifizetett célok elérése érdekében történő) felhasználását értjük.

- Az intézményrendszer egészének felkészülését segítő képzési, humán erőforrás menedzsment programok kidolgozása és végrehajtása

2. prioritás: A támogatások minőségi felhasználásához szükséges eszközrendszer

- Az EU előírásainak megfelelő, egyben az intézményrendszerben dolgozók munkáját támogató IT rendszer fejlesztése
- Fejlesztési programok értékelése, a folyamatos értékelés rendszerének működtetése, tanulmányok, útmutatás
- A lehetséges kedvezményezettek és a szélesebb közvélemény tájékoztatása
- Lehetséges kedvezményezettek felkészítése, szakértői hálózat a minőségi projektek előkészítése és megvalósítása érdekében

A VOP rendelkezésére álló pénzügyi keret

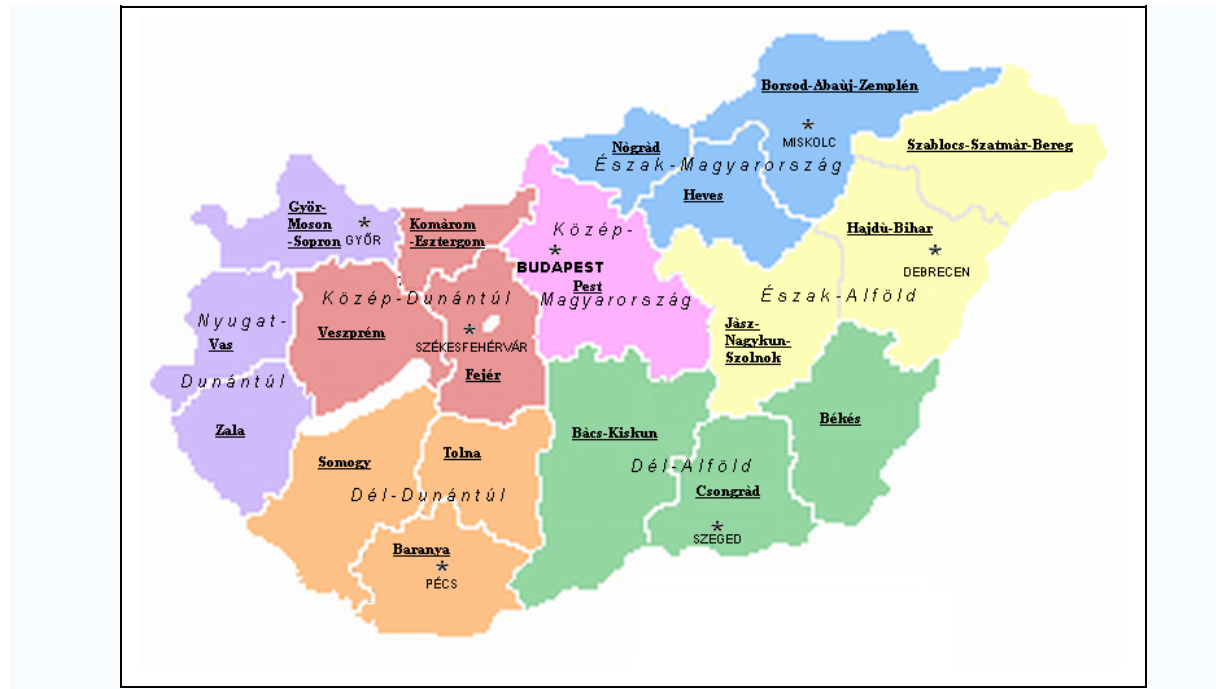
A rendelkezésre álló források felosztása a prioritások között (Euró)

Prioritások	Összes finanszírozás (EU + állami társfin.)
1. A támogatások felhasználásáért felelős központi és horizontális intézmények működtetése és fejlesztése	277 996 453
2. A támogatások minőségi felhasználásához szükséges eszközrendszer	125 645 022
Összesen	403 641 475

3.3. A regionális Operatív Programok

Bevezetés: Magyarország területi felosztása

Amint a 2. fejezetben már kifejtettük, Magyarország területe a közösségi követelményeknek megfelelően 7 NUTS II szintű régióra lett felosztva (ld. 3. lábjegyzet). Minden Régió 2-3 megyéből áll²⁸.

- **Közép-Magyarország:** Pest megye és Budapest;
- **Közép-Dunántúl:** Fejér megye, Komárom-Esztergom megye, Veszprém megye;
- **Nyugat- Dunántúl:** Győr-Moson-Sopron megye, Vas megye, Zala megye;
- **Dél- Dunántúl:** Baranya megye, Somogy megye, Tolna megye;
- **Észak-Magyarország:** Borsod-Abaúj-Zemplén megye, Heves megye, Nógrád megye;
- **Észak-alföld:** Hajdú-Bihar megye, Jász-Nagykun-Szolnok megye, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye;
- **Dél-alföld:** Bács-Kiskun megye, Békés megye, Csongrád megye.

²⁸ Az EU-s előírásoknak megfelelően a hagyományos magyar megyék III. szintű NUTS területeknek felelnek meg.

3.3.1. A Közép-Magyarországi Operatív Program (KMOP)

A Közép-magyarországi régió operatív programja az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) társfinanszírozásával 2007-2013 között megvalósuló fejlesztéseket tartalmazza. Kidolgozásának alapját egyrészt a régió 2007-2013-as időszakra vonatkozó stratégiai terve, másrészt a kapcsolódó ágazati fejlesztési programok jelentik.

Közép-Magyarország Régió (KMR) 2007-től az egy főre jutó GDP értéke alapján a „Regionális versenyképesség és foglalkoztatás” célkitűzés hatálya alá tartozik²⁹. A régióban a társfinanszírozás 85%-os felső határa és a támogatható tevékenységek a „Konvergencia” régiókéhoz lesznek hasonlóak. Ugyanakkor a támogatás szintje fokozatosan csökkenve, 2011-re eléri a „Regionális versenyképesség és foglalkoztatás” célkitűzés átlagos, egy főre jutó támogatásintenzitási szintjét.

Helyzetelemzés

A Közép-magyarországi Régió a fenntarthatósági kritériumokat gazdasági, környezeti és társadalmi vonatkozásban egyaránt teljesítve a Kárpát-medencei térség meghatározó gazdasági, társadalmi, kulturális szervező erejévé fejlődött.

Belső tényezők - Erősségek

- Budapest főváros, régiójával együtt jelenleg az ország és a Kárpát-medence nemzetközi jelentőségű gazdasági (pénzügyi, kereskedelmi, szolgáltatási), társadalmi és közigazgatási központja;
- A multinacionális vállalatok és külföldi működő tőke aránya kimagasló;
- Kedvező telephelykínálat a vállalkozások (pl. logisztika) számára;
- A régióban koncentrálódik az ország K+F és innovációs potenciálja;
- A foglalkoztatottak aránya és képzettségi szintje magas;
- Koncentrált egészségügyi kapacitás a fővárosban;
- Aktív és fejlett civil szektor;
- Kedvező nemzetközi és országos megközelíthetőség (autópálya csomópont, reptér, kikötő), nemzetközi közlekedési-szállítási útvonalak kereszteződése;
- Vonzó természeti adottságok (tájképi szépség, termálvízkincs, Duna);
- Történelmileg és kulturálisan gazdag épített környezet.

Belső tényezők - Gyengeségek

- A régió belüli (Budapest-Pest megye) gazdasági fejlettségbeli különbségek nagyok;
- Gyenge a multinacionális cégek és helyi vállalkozások együttműködése;

²⁹ A régió 2006-ig az 1. célkitűzés alá esett (ld. 1.1. bekezdés)

- A KKV-k üzleti ismeretei, innovációs készsége, IKT eszközellátottsága, finanszírozási lehetőségei hiányosak;
- Gyenge a vállalkozások és kutatók közötti együttműködés;
- A közintézmények, közterületek akadálymentesítése nem megoldott;
- A hajléktalanság problémája a fővárosban koncentrálnak;
- A fővárosi közúthálózat túlterhelt (parkolási kapacitás, külön szintes csomópontok hiánya);
- A haránt-irányú közlekedési kapcsolatok és a mellékúthálózat szerkezeti és kapacitásbeli hiányosságai (pl. M0, Duna-hidak), a vasút és a városi kötöttpályás rendszerek összeköttetése, az elővárosi vasúti közlekedés hiányos az agglomerációban;
- A burkolt utak minősége az agglomerációban nem megfelelő;
- A kerékpárút-hálózat hiányos a régióban;
- Magas a lég-, zaj-, rezgés-, fényszennyezés a közlekedési tengelyek mentén;
- A természeti értékek, zöldterületek, ivóvízbázis terhelése, károsodása fokozott a szuburbanizáció miatt;
- Nagy az illegális hulladéklerakók száma a régióban;
- Leromlott állapotú lakásállomány és közterületek a fővárosban.

Külső tényezők – Lehetőségek:

- A főváros a beutazó turizmus első számú célterülete, jelentős a nemzetközi kereslet;
- Nagy vásárlóerővel rendelkező belső (lakossági, üzleti) piac;
- Innováció-közvetítő szerep Kelet-DK-Európa felé.

Külső tényezők – Veszélyek

- A regionális versenytársak (Bécs, Pozsony, Prága) erősödése;
- A régió belüli egyenlőtlen gazdasági fejlődés fokozódása;
- A multinacionális vállalkozások és a helyi gazdaság tartós elszigeteltsége;
- A főváros népessége további öregedése, a munkaképes korúak arányának csökkenése;
- A társadalmi szegregáció fokozódása (szlumosodás);
- A romák élethelyzetének megoldatlansága;
- A képzett munkaerő elvándorlása Nyugat-Európába;
- Az ingázók számának és utazási igényének növekedése;
- Az egyéni közlekedés részarányának növekedése;

A 2004-2006-os időszak tapasztalatai

Az 2004-2006 időszakban Közép-Magyarország az I. NFT-ben a konvergencia régiók közé tartozott. Fejlesztési céljainak elérését a Gazdasági és Versenyképességi, a Humán erőforrás-fejlesztési, az Agrár- és Vidékfejlesztési, a Környezetvédelem és Infrastruktúra és a Regionális Fejlesztési OP egyaránt elősegítették.

Nemzeti szinten ez a régió részesült a legnagyobb összegű támogatásban: számára az öt OP keretében közel 170 Mrd Ft-ot ítélték meg, melynek több mint 70 százaléka jutott Budapestre. A HEFOP keretén belül a fővárosi kedvezményezettek kapták a legtöbb támogatást (72 Mrd Ft), Pest megye pedig a GVOP keretében jutott a legtöbb (mintegy 16 Mrd forintnyi) fejlesztési támogatáshoz.

Az 1 főre jutó (megítélt) uniós támogatási összeg országos átlaga 70 eFt volt, de ennek területi megoszlása erős egyenlőtlenségeket mutat: miközben Budapesten ez a szám kismértékben meghaladja az országos átlagot, addig Pest megyében a megítélt uniós támogatások összege alig 40 eFt/fő. A régió összesített átlaga (63 eFt) ennek függvényében az országos átlag alatt marad.

Ami a ROP-ot illeti, a legtöbb pályázat "A felsőoktatási intézmények és a helyi szereplők együttműködésének erősítése" intézkedésre érkezett. A régióban benyújtott projektek átlagos támogatási igényét tekintve a "Városi területek rehabilitációja" című intézkedés kapcsán mutatkozott a legmagasabb támogatási igény.

A turisztikai fejlesztések kapcsán a rendelkezésre álló kereteket nem használták ki a várakozásoknak megfelelően. Ez azzal is magyarázható, hogy a ROP-ban rögzített kritérium szerint csak a fővároson kívüli, turisták által rendszeresen látogatott, természeti és kulturális értékekben gazdag üdülő-körzetek és nemzeti parkok fejlesztésére kerülhetett sor.

A Közép-Magyarországi Operatív Program célkitűzései

A 2007-2013-as tervezési időszakra kitűzött átfogó cél a közép-magyarországi régió versenyképességének növelése, valamint a fenntartható fejlődés elvének érvényesítése mellett az, hogy a régió, mint kreatív hely, a minőség elvein nyugvó, élhető lakó- és munkakörnyezetet biztosítson az itt élők számára.

Az operatív program specifikus céljai az alábbiak:

- A versenyképesség meghatározó tényezőinek fejlesztése;
- A régió belső kohéziójának és harmonikus térszerkezetének fejlesztése.

Prioritások

A specifikus célok megvalósítása érdekében az Operatív Program az alábbi prioritások megvalósítását tűzi ki célul:

1. prioritás: A tudásalapú gazdaság innováció- és vállalkozás-orientált fejlesztése

- A K+F és innováció fejlesztése, eredményeinek elterjesztése
- KKV-k fejlesztése, technológiai modernizációjának ösztönzése
- KKV-k pénzügyi eszközökhöz való hozzáféréseinek fejlesztése
- Modern üzleti környezet fejlesztése
- Helyi gazdaságfejlesztés

2. prioritás: A versenyképesség keretfeltételeinek fejlesztése

- A régió belüli közlekedési kapcsolatok fejlesztése

- A régió külső elérhetőségét javító közlekedési infrastruktúra fejlesztése
- A közösségi közlekedés működési feltételeinek javítása
- Az alternatív, környezetkímélő közlekedési módok térnyerésének támogatása

3. prioritás: A régió vonzerejének fenntartható fejlesztése

- A turisztikai vonzerő fejlesztése
- A környezetvédelmi szolgáltató rendszer fejlesztése
- Természetvédelem, a természeti környezet rehabilitációja és revitalizációja

4. prioritás: A humán közszolgáltatások intézményrendszerének fejlesztése

- A munkaerő-piaci részvételt támogató infrastruktúra fejlesztése
- A felsőoktatási intézmények infrastruktúra-fejlesztése
- Az egészségügyi intézmények infrastruktúra-fejlesztése
- A társadalmi befogadást támogató infrastruktúra fejlesztése
- A lakosság-közeli szociális szolgáltatási infrastruktúra fejlesztése
- A közoktatási intézmények infrastruktúra-fejlesztése
- Elektronikus helyi közigazgatási infrastruktúra fejlesztése

5. prioritás: A települési területek megújítása

- Integrált, szociális típusú rehabilitáció
- Barnamezős területek megújítása
- Települési központok fejlesztése

6. prioritás: Technikai segítségnyújtás

A KMOP rendelkezésére álló pénzügyi keret

A rendelkezésre álló források felosztása a prioritások között (Euró)

Prioritások	Összes finanszírozás (EU + állami társfin.)
1. A tudásalapú gazdaság innováció- és vállalkozás-orientált fejlesztése	478 487 863
2. A versenyképesség keretfeltételeinek fejlesztése	441 575 942
3. A régió vonzerejének fenntartható fejlesztése	205 237 115
4. A humán közszolgáltatások intézményrendszerének fejlesztése	330 498 402
5. A települési területek megújítása	253 085 902
6. Technikai segítségnyújtás	63 823 438
Összesen	1 772 708 662

3.3.2. A Nyugat-Dunántúli Operatív Program (NYDOP)

A Nyugat-Dunántúli Operatív Program a sajátos nyugat-dunántúli településszerkezeti adottságokat kívánja figyelembe venni stratégiai céljai és prioritásai mindegyikének megvalósítása során, különösképpen a nagyvárosok funkciómegosztó együttműködésének, a gazdasági klaszterek szervezésének és az innováció terjesztésének érdekében. E célból a Régió különleges adottságú „középvárosi” központtal rendelkező térségeit integráltan, de egyszersmind erősségeiket kiemelve szeretné fejleszteni, valamint az elmaradott, aprófalvas térségek lakosság-megtartó képességeinek fejlesztése útján kívánja azok életkörülményeit javítani.

Helyzetelemzés

Erősségek

- Kivételesen jó földrajzi helyzet: európai közlekedési korridorok jelenléte, természetes víziutak, 4 országgal közös határ (Szlovákia, Ausztria, Szlovénia és Horvátország);
- Egyedi településhálózat és sajátos településszerkezeti jegyek, aprófalvak és 5 megyei jogú nagyváros (Győr, Sopron, Szombathely, Zalaegerszeg, Nagykanizsa);
- Jelentős a nagyvárosok térszervező ereje³⁰;
- Az egy főre jutó GDP az országos átlag felett áll;
- Az országos átlagnál magasabb gazdasági aktivitási ráta, alacsonyabb munkanélküliség;
- Több szektorban megindult klaszterizációs folyamat;
- A megújuló energiák hasznosításának adottságai kedvezőek;
- Természeti, kulturális és épített örökség gazdag kínálata, kedvező turisztikai adottságok (különösen a termál- és gyógyvizek, valamint az értékes épített és természeti környezet hasznosításával);
- A térségközpontok informatikai infrastrukturális ellátottsága jó.

Gyengeségek

- Közszolgálati funkció nélküli vagy funkciószegény települések magas aránya, a településszerkezetből adódó nehéz közszolgáltatás-szervezés;
- Az apró- és törpefalvak nagy részében a népesség fokozódó elöregedése;
- Az egészségügyi ellátáshoz kapcsolódó infrastruktúra elégtelen állapota;

³⁰ Az öt megyei jogú város környékén a településekre elmondható, hogy az agglomerálódás valamelyik állapotában vannak és Zalaegerszeg kivételével a városok vonzáskörzete az országhatáron túl terjed.

- A családsegítő és gyermekjóléti szolgálatok hiányos infrastruktúrája leginkább a szegényebb településeket, térségeket sújtja;
- Bölcsődei és óvodai férőhelyhiány, leginkább a városi és agglomerációs térségekben és részben az elmaradott kistérségekben;
- Valódi egyetemi központ hiánya;
- Az országos átlagnál alacsonyabb K+F potenciál;
- A képzett munkaerő elvándorlása a régióból;
- Gyenge kapcsolatok a külföldi nagyvállalatok és a hazai, helyi gazdasági szereplők között;
- Foglalkoztatási helyzet romlása az utóbbi években;
- Észak-déli közlekedési és gazdasági tengely hiánya a régión belül;
- Alacsony arányú szennyvízkezelés a kistelepüléseken;
- Településközi utak hiánya, rossz állapota;
- Nagyvárosokban egyes lakóterületek fokozatos leromlása, az elszigetelődés megjelenése;
- Agglomerációs ill. agglomerálódó térségekben a tömegközlekedés elégtelen színvonala.

A 2004-2006-os időszak tapasztalatai

A régiót az I. NFT terv keretében a Regionális Operatív Program (ROP) támogatta.

Mivel a régió az országban a fejlettebbek közé tartozik és népessége viszonylag alacsony, az erre tervezett támogatások összege a legalacsonyabb volt a ROP-on belül. A támogatási szerződéssel rendelkező 27 projekt a régióra tervezett keret csaknem 90%-át köti le.

A turisztikai prioritás keretében a régióban 5 támogatási szerződés aláírására került sor 2,4 milliárd forint értékben (a Keszthelyi Festetics kastélyra, a Pannonhalmi Apátságára, a Kőszegi ökoturisztikai központra és a sárvári várra vonatkozóan).

A szálláshelyek bővítésére, vagy minőségi javítására Keszthelyen és Farádon nyílik lehetőség. Ezen összesen 36,5 millió fejlesztések a rendelkezésre álló keretnek mintegy 10%-át teszik csak ki.

„A térségi közlekedés fejlesztése” intézkedés keretében 3 projektet kezdtek el 859 millió Ft támogatási összegben. A megkezdett fejlesztések a támogatási források több mint 75%-át kötik le. Az összesen 30 kilométernyi útfelújítás és az ipari terület megközelíthetőségének javítása összesen 27 ezer ember számára biztosít közvetlenül kedvezőbb közlekedési körülményeket.

A tömegközlekedés fejlesztésére allokált keret a jó pályázatok hiánya miatt átcsoportosításra került a térségi megközelíthetőség javítása komponenshez.

A városi területek rehabilitációja intézkedés keretében Sopron belvárosának, Nagykanizsa Thury városrészének és Celldömölk barnamezős rehabilitációjának támogatása valósulhat meg 1,9 milliárd Ft értékben.

„Az óvodai és alapfokú nevelési-oktatási intézmények infrastrukturális fejlesztése” intézkedés keretében két óvoda és egy iskola felújítására kötöttek támogatási szerződést. A három projekt támogatási igénye kimerítette a 367 millió forintos keretet.

„A humán erőforrás-fejlesztés regionális dimenziójának erősítése” prioritás intézkedéseire benyújtott pályázatok közül 11 esetében került sor támogatási szerződés megkötésére 517 millió Ft értékben. A Szombathelyi kistérség foglalkoztatási problémáit hivatott például enyhíteni egy, az elsősorban fogyatékosok számára nyújtott képzések és közösségi szolgáltatások nyújtására létrejövő projekt.

A Nyugat-Dunántúli Operatív Program célkitűzései

Figyelembe véve a régió gazdasági-társadalmi helyzetét és a 2007-13-as tervezési időszak stratégiai kereteit, a program átfogó célja környezetileg tudatosan tervezett fejlesztésekkel a regionális adottságokhoz illeszkedő gazdasági és közszolgáltatási infrastruktúra megteremtése a növekedés és foglalkoztatás elősegítése érdekében.

A fentiek alapján az operatív program specifikus céljai az alábbiak:

- Helyi innovatív erőforrásokra és vállalati hálózatokra épülő gazdaság;
- Magas minőségű szolgáltatásokra és örökséghasználásra alapozott turizmus;
- Térségközponti funkciókat hatékonyan ellátó, élhető városok alkotta városhálózat;
- Jó környezeti állapot és a térségi központok, alközpontok biztonságos elérhetősége;
- Helyi sajátosságokra épülő közszolgáltatásokat támogató infrastruktúra.

Prioritások

A specifikus célok megvalósítása érdekében az Operatív Program az alábbi prioritások megvalósítását tűzi ki célul:

1. prioritás: Regionális gazdaságfejlesztés

- A regionális klaszterekhez kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése és a vállalkozói tanácsadási tevékenység igénybevételének javítása
- Komplex befektetés ösztönzés, a befektetői környezet fejlesztése
- A gazdaság fejlődését szolgáló humánerőforrás-fejlesztés regionális eszközrendszerének fejlesztése

2. prioritás: Turizmusfejlesztés – Pannon Örökség megújítása

- Pannon-termál program kiszélesítése
- Pannon Kulturális Út fejlesztése
- Tájegységi ökoturisztikai (aktív) programok fejlesztése
- Kereskedelmi szálláshelyek és szolgáltatásaik fejlesztése
- Helyi és térségi desztináció-menedzsment szervezetek, turisztikai klaszterek létrehozása, fejlesztése

3. prioritás: Városfejlesztés

- Városközpontok értékőrző megújítása
- Integrált városrehabilitációs tevékenységek leromlott városi lakóterületeken vagy leromlással fenyegetett lakótelepeken
- Helyi és helyközi közösségi közlekedés infrastrukturális feltételeinek javítása

4. prioritás: Környezetvédelmi és közlekedési infrastruktúra

- Kistelepülések szennyvízkezelése

- Felszíni vizek minőségének javítása és felszíni vizek okozta kockázatok csökkentése
- A környezet megóvásához kapcsolódó szolgáltatások kialakítása, fejlesztése
- Térségi közlekedési kapcsolatok fejlesztése

5. prioritás: Helyi és térségi közszolgáltatások fejlesztése

- Egészségügyi infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztése
- Szociális infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztése
- Közoktatási infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztése
- A regionális információs társadalom kiteljesítése
- Közszolgáltatási és civil együttműködési hálózat kialakítása

6. prioritás: Az OP technikai lebonyolításának finanszírozása (technikai segítségnyújtás)

A NyDROP rendelkezésére álló pénzügyi keret

A rendelkezésre álló források felosztása a prioritások között (Euró)

Prioritások	Összes finanszírozás (EU + állami társfin.)
1. Regionális gazdaságfejlesztés	83 888 788
2. Turizmusfejlesztés – Pannon Örökség	135 694 717
3. Városfejlesztés	103 874 832
4. Környezetvédelmi és közlekedési infrastruktúra	106 767 549
5. Helyi és térségi közszolgáltatások fejlesztése	95 722 630
6. Technikai segítségnyújtás	19 643 123
Összesen	545 591 639

3.3.3. A Dél-Alföldi Operatív Program (DAOP)

A dél-alföldi régió az ország legnagyobb kiterjedésű régiója. Területének jelentős része változatos természeti és táji értékekben gazdag adottságú síkság. A régió földterületének nagy része alkalmas mezőgazdasági hasznosításra, területének 85%-a termőterület, ennek 84%-a mezőgazdasági jellegű. A régióban három nemzeti park működik (Körös-Maros NP, Kiskunsági NP, Duna-Dráva NP), melyek területe az országban lévő összes nemzeti park területének 21%-át adja. A tájvédelmi körzetek száma nyolc. A természetvédelmi területek 13%-a Dél-Alföldön található.

Helyzetelemzés

Erősségek

- Szeged innovációs és térszervező potenciálja;
- Városrégiók és városhálózatok térségfejlesztő szerepe;
- Erős K+F kapacitás a biotechnológia, élettudományok, szoftveripar terén (Szeged Kecskemét, Szarvas);
- Erős feldolgozóipari (pl. gépipar, élelmiszeripar) tradíciók és vállalatok (Kecskemét, Orosháza, Szeged, Békéscsaba);
- A földrajzi helyzetből adódó, nemzetközileg is jelentős logisztikai szerep;
- Kimagasló regionális termál- és gyógyvízkészlet;
- Kiváló adottságok egyes turisztikai ágazatokban (pl. aktív, gyógy-, konferenciaturizmus);
- Országos viszonylatban jól kiépült szociális/humán ellátórendszer;
- Javuló elérhetőség (pl. M5 az országhatárig, repülőterek), a régiót érintő számos transz-európai közlekedési vonal jelenléte, a főváros és a fontosabb nyugat-európai városok elérhetősége autópályán;
- A fosszilis és a megújuló energiahordozók mennyisége kiemelkedő.

Gyengeségek

- Gyenge kistérségi és regionális szintű kommunikáció és feladatmegosztás a települések között;
- Tanyás térségek, megye- és országhatár melletti települések elzártsága;
- A K+F ipari hasznosításának hiánya, tudás alapú (pl. *spin off*, *start up*) vállalkozások alacsony száma, valamint a klaszter alapú együttműködés hiánya;
- Modern K+F infrastruktúra hiánya;

- Turisztikai kapacitások, együttműködések hiánya, a szálláskínálat gyenge minősége (3 és 4 csillagos szállodák alacsony száma);
- Humán közszolgáltatások nehéz elérhetősége a külterületi és tanyasi népesség számára;
- A magasan kvalifikált munkaerő régió belüli megtartásának képessége alacsony;
- Országosan legalacsonyabb átlagjövedelmek;
- Alacsony természetes szaporodás, az országos átlagnál rosszabb egészségi állapot, leginkább előregedettebb régió;
- Oktatási, szociális és egészségügyi intézményekhez kapcsolódó infrastruktúra leromlott állapota;
- Az úthálózat minősége gyenge, a közlekedési kapcsolatok a régió belül és határon túl nem megoldottak, a belterületi utak állapota leromlott;
- Kedvezőtlen állapotú vasúti mellékvonalak;
- Gazdasági és társadalmi szempontból lepusztuló városrészek;
- Kulturális és sporttevékenységhez kapcsolódó infrastruktúra hiányossága;
- A tanyasi területek infrastrukturális ellátottsága hiányos;
- A közcatorna-hálózat kiépítettségének szintje alacsony, a belterületi vízrendezés megoldatlan;
- A talajvizek szennyezettek, nem alkalmasak ivóvízellátásra, jelentős mennyiségű tisztítás nélküli vagy kellően meg nem tisztított szennyvizek;
- A hulladék-hasznosítás nem megoldott.

A 2004-2006-os időszak tapasztalatai

Az I. NFT Regionális Fejlesztési Operatív Programja (ROP) keretében a dél-alföldi régió szerződött régiós támogatási összege 17,7 mrd Ft, melynek felhasználásával 87 projekt megvalósítására nyílt lehetőség. A ROP fő prioritásai a következők voltak:

1. A turisztikai potenciál erősítése
2. Térségi infrastruktúra és települési környezet fejlesztése
3. A régiók humán erőforrásainak fejlesztése

A konkrét intézkedésekhez kapcsolódó tapasztalatok:

A 2004-2006-os ROP a dél-alföldi régióban mindenképpen sikeresnek mondható, hiszen a rendelkezésre álló támogatási keretet 114%-ban lekötötte. A maximális lekötés mellett több intézkedés keretében számos pályázat tartaléklistára került, ami azt jelenti, hogy a mind formailag, mind pedig szakmailag jó minőségű pályázatok a keretek szűkösége miatt sajnos nem tudtak támogatásban részesülni. A legnépszerűbb kiírások a ROP 2.3. „Óvodák és alapfokú oktatási-nevelési intézmények infrastruktúrájának fejlesztése”, a ROP 3.2. „Helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása”, valamint az ROP 1.2. „A turisztikai fogadóképesség javítása” címűek voltak.

Nagyon sok pályázatot alapvető formai-jogosultsági kritériumoknak való meg nem felelés miatt kellett elutasítani. Ez, a formai megfelelés túlhangsúlyozottsága mellett, felveti a kétkörös pályáztatás, a pályázókat segítő szolgáltatások és az aktív tanácsadás szélesebb körben történő kiterjesztésének szükségességét.

A Dél-Alföldi Operatív Program célkitűzései

Dél-Alföld régió fejlesztési stratégiája az Európai Unió közösségi céljaival és a nemzeti fejlesztési célokkal összhangban került megfogalmazásra. Ehhez kapcsolódóan a régió átfogó célja a fenntartható növekedés biztosítása, a foglalkoztatás bővítése, valamint a területi különbségek kiegyenlítése. A fentiek alapján az Operatív Program specifikus céljai az alábbiak:

- A regionális gazdaság erősítése és versenyképességének növelése, az innováción alapuló gazdasági szerkezetváltás elősegítése;
- A lakosság életkörülményeit meghatározó települési, környezeti állapot javítása a régió kohéziójának erősítése érdekében.

Prioritások

A specifikus célok megvalósítása érdekében az Operatív Program az alábbi prioritások megvalósítását tűzi ki célul:

1. prioritás: Regionális gazdaságfejlesztés

- Integrált fejlesztések infrastrukturális elemei
- A regionális gazdasági hálózatok, klaszterek együttműködésének fejlesztése, vállalkozások közös, hálózatos beruházásai
- Üzleti infrastruktúra, regionális és helyi fejlesztések ösztönzése
- Üzleti és piacfejlesztési tanácsadás nyújtása, befektetés-ösztönzés, régiómarketing

2. prioritás: Turisztikai célú fejlesztések

- „Dél-Alföld Spa”, egészségturisztikai létesítmények komplex fejlesztése
- Kulturális és szellemi értékekre épülő turizmus
- Kastélyok és várak turisztikai és kulturális funkciókkal való megújítása, látogatóbarát fejlesztése
- Aktív turizmus (lovas-, horgász-, vadász, kerékpáros és vízi turizmus)
- Vonzerőkhöz kapcsolódóan a szálláshelyek mennyiségi és minőségi fejlesztése

3. prioritás: Közlekedési infrastruktúra-fejlesztés

- A kistérségek közötti elérhetőségi feltételeit javító infrastrukturális beruházások
- Községi közlekedés korszerűsítése
- Kistérségi és helyi jelentőségű logisztikai beruházásokhoz kapcsolódó közötti infrastruktúra fejlesztése
- Kerékpárút-hálózat építése

4. prioritás: Humáninfrastruktúra-fejlesztések

- Egészségügyi ellátás korszerűsítése
- Közoktatási intézmények infrastruktúrájának fejlesztése, rekonstrukciója, korszerűsítése
- Társadalmi befogadást és részvételt támogató infrastruktúra-fejlesztés
- Közintézmények akadálymentesítése

5. prioritás: Térségfejlesztési akciók

- Integrált, szociális jellegű városrehabilitáció
- Főutca típusú akciók: város- és városrész-központok revitalizációja
- Vidékfejlesztési intézkedések

6. prioritás: A Dél-alföldi OP lebonyolításának finanszírozása (technikai segítségnyújtás)**A DAOP rendelkezésére álló pénzügyi keret****A rendelkezésre álló források felosztása a prioritások között (Euró)**

Prioritások	Összes finanszírozás (EU + állami társfin.)
1. Regionális gazdaságfejlesztés	152 842 951
2. Turisztikai célú fejlesztések	169 825 501
3. Közlekedési infrastruktúra fejlesztése	152 842 951
4. Humáninfrastruktúra fejlesztése	157 088 588
5. Településfejlesztési akciók	216 527 514
6. Technikai segítségnyújtás	31 713 211
Összesen	880 840 716

3.3.4. A Dél-Dunántúli Operatív Program (DDOP)

A dél-dunántúli régió Magyarország legritkábban lakott térsége. A régió központja Pécs, ahol a térség gazdasági-kulturális életének szálai összefutnak. A legjelentősebb megyei jogú városok Pécs, Kaposvár és Szekszárd. A régió településszerkezete kedvezőtlen, egyrészt a városhálózat fejletlensége, másrészt az aprófalvak- és kistelepülések nagy aránya miatt. A régió településhálózatának csaknem háromnegyedét aprófalvak alkotják, amelyekben a lakosság 20%-a él (az aprófalvak háromnegyedében az 500 főt sem éri el a lakosság száma). Az aprófalvakat rendszerint kedvezőtlen gazdaságföldrajzi környezetben találjuk.

Helyzetelemzés

Erősségek

- Versenyképes kutatási eredmények előállítására képes tudományos bázis a K+F és az innováció terén;
- Új gazdasági szektorok kialakulása szempontjából megfelelő környezeti, kulturális és egészségügyi feltételek megléte;
- Elkészült kistérségi közoktatási intézkedési tervek, jelentős oktatási súllyal rendelkező kistérségi központok;
- Jelentős, területileg koncentrált turisztikai attrakciók (Balaton, termálfürdők, borturizmus, műemlékek)³¹;
- Egyes turisztikai központok (Balaton déli térsége) országos közlekedéssel való elérhetősége jól biztosított (M7);
- Gazdag történelmi és kulturális örökség, Pécs kiemelkedő kulturális térségszervező szerepe, kulturális sokszínűség, több (német, horvát, roma) nemzetiség együttélése;
- Regionális szinten jól kiépült alapfokú egészségügyi ellátórendszer, kistérségi szintű szociális szolgáltatási mintaprojektek megléte, a falu- és tanyagondnoki rendszer növekedése és erősödése;
- Közel teljes körű hulladékgazdálkodási rendszer.

Gyengeségek

- Nagyvárosok hiánya, a viszonylag fiatal kisvárosi hálózat funkcionális gyengesége, aprófalvak igen nagy száma;

³¹ A tájegység fontos természeti értékeit jelentik az itt található országos és helyi jelentőségű védett természeti területek. A legjelentősebbnek a több mint 49 ezer hektárra kiterjedő Duna-Dráva Nemzeti Park tekinthető. A Balatonfelvidéki Nemzeti Park átnyúlik a régió területére, a Kis-Balaton térségében. A régiót a védett természeti területek mellett a nemzetközileg is híres gyógy- és termálvizek, illetve a kiemelkedően fontos történelmi-építészeti emlékek gazdagítják.

- Gyenge és gyengülő régiós gazdaság, alacsony K + F ráfordítások, kevés közvetlen külföldi befektetés (FDI), kihasználatlan ipari parkok;
- Alacsony foglalkoztatottság és magas munkanélküliség;
- Területi egyenlőtlenségek a minőségi oktatási szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint a szolgáltatások biztosításához szükséges infrastruktúra terén;
- Komplex turisztikai termékek hiánya;
- Hiányos közművelődési intézményrendszer, a meglévő intézmények hiányos és leromlott infrastrukturális, valamint eszközökben és szakemberben való ellátottsága;
- Nehéz hozzáférés az alapfokú egészségügyi és szociális ellátásokhoz, főképp az elmaradott kistérségekben;
- Jelentős számú cigány kisebbség szegregációja;
- Alacsony települési és kistérségi szennyvíz- és közmű ellátottság;
- Barnamezős területek hasznosíthatatlansága³².

A 2004-2006-os időszak tapasztalatai

Az I. NFT Regionális Fejlesztési Operatív Programja (ROP) keretében a dél-dunántúli régióban minden prioritásra magasabb igény érkezett, mint a rendelkezésre álló forrás. Az egyes intézkedések tekintetében az 1.2-es „A turisztikai fogadóképesség javítása”, a 2.3. „Óvodák és alapfokú oktatási-nevelési intézmények infrastruktúrájának fejlesztése”, illetve a 3.2. „Helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása” című intézkedésekre kiemelkedően nagy volt az érdeklődés.

„A turisztikai potenciál erősítése” prioritás tapasztalatai:

A támogatást nyert turisztikai vonzerőfejlesztések egyrészt a pécsi világörökség fejlesztésére, másrészt a Dráva-menti és a Mecsek környéki településekre koncentráálódtak. A turisztikai fejlesztések csak csekély mértékben foglaltak magukban marketing tevékenységeket, annak ellenére, hogy a vonzerőkhöz kapcsolódó marketingtevékenységek elősegítése szintén fő célként fogalmazódott meg.

„A térségi infrastruktúra és a települési környezet fejlesztése” prioritás tapasztalatai:

Az elmaradott kistérségekben megvalósított közlekedési fejlesztések kis számuknál fogva nem jelentenek megoldást a nehéz megközelíthetőséggel küzködő aprófalvas kistérségek számára.

A régió hat városában valósulnak meg város-rehabilitációs fejlesztések. A fejlesztések eredményei új munkahelyek létesüléséhez járulnak hozzá, a rehabilitált területekre betelepülő szolgáltatások pedig növelik a kisugárzó erejüket a környező települések irányában.

Az alapfokú oktatási intézmények fejlesztése terén a korlátozott források mindössze 24 intézmény rekonstrukcióját tették lehetővé, ami a fennálló problémákat nem oldja meg, sőt sokszor nem a kistérség vagy a mikrotérség szempontjából preferált intézmények fejlesztésére került sor.

„A humán erőforrás fejlesztés regionális szintű erősítése” prioritás tapasztalatai:

A „Hátrányos helyzetűek foglalkoztatása” intézkedés keretében foglalkoztatottak tartós munkanélküliek, hátrányos helyzetűek vagy roma közösségbe tartozóak. Valamennyi projekt esetében problémát okozott a projekt zárását követő fenntarthatóság kérdése, mely a megvalósító szervezetek gazdasági gyengeségére vezethető vissza (a pályázatok nagy részét önkormányzatok nyújtották be, átengedve a foglalkoztatást a partner non-profit szervezetnek).

³² Az egykor domináns bányászat (feketekőszén és urán) az elmúlt évtizedben visszaszorult a régióban, jelentős gazdasági visszaesést okozva Pécs és Komló, Szászvár, Nagymányok térségében.

- A régió úthálózatának egyenetlensége, nehézkes külső megközelítés, rossz régió belüli közlekedés (összekötő utak hiánya, sok zsáktelepülés, rossz minőségű úthálózat), kerékpárutak hiánya, csökkenő forgalom és minőségromlás a közösségi közlekedésben.

A Dél-dunántúli Operatív Program célkitűzései

A dél-dunántúli régió fejlesztési stratégiája az Európai Unió közösségi céljaival és a nemzeti fejlesztési célokkal összhangban került megfogalmazásra. Ehhez kapcsolódóan az Operatív Program hosszú távú átfogó célja a dél-dunántúli régió felzárkóztatása az ország fejlettebb térségeihez. A fentiek alapján az OP specifikus céljai az alábbiak:

- Magas környezeti minőségű modellrégió kialakítása;
- Helyi adottságokra épülő versenyképes gazdaság;
- A régió belüli társadalmi különbségek növekedésének megállítása.

Prioritások

A specifikus célok megvalósítása érdekében az Operatív Program az alábbi prioritások megvalósítását tűzi ki célul:

1. prioritás: A városi térségek fejlesztésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése

- A gazdasági, ágazati klaszterek és vállalatok közötti együttműködés kialakítása, fejlesztése³³
- Inkubátorházak fejlesztése
- A kis és középvállalkozásokat támogató szolgáltatások erősítése
- Ipari parkok fejlesztése
- Kísérleti akciók, programok a regionális innováció támogatására
- Gazdasági funkciójú városrehabilitáció és gazdasági-intézményi infrastruktúra fejlesztés

2. prioritás: A turisztikai potenciál erősítése a régióban³⁴

- A turisztikai magterületeken turisztikai húzó termékek fejlesztése és komplex térségi turisztikai termékcsaládok kialakítása

³³ A régióban – a hagyományos és az új iparágakban egyaránt – elindultak klaszter-szerveződések: autóipari klaszter szekszárdi központtal, egészségipari klaszter Pécsen és Dombóváron, cipőipari klaszter Bonyhád térségében, a Pannon Fa és Bútoripari Klaszter tevékenysége pedig kis részben kiterjed a Dél-Dunántúlra is.

³⁴ Az OP különös figyelmet fordít a régió felszíni és felszín alatti vízkészletén alapuló pihenő-, gyógy- és wellness turizmus fejlesztésére és a szezonaritást csökkentő, komplex termékcsoportok kialakítására (Balaton térsége, Pécs-Mecsek, Villányi-hegység, Belső-Dél-Dunántúl, Duna- és Dráva-mente). A kulturális attrakciók egyre nagyobb szerepet töltenek be a turisztikai célpont megválasztásában, különösen Pécs esetében.

- A turisztikai szolgáltatások kínálatának bővítése és a turisztikai infrastruktúra fejlesztése
- Hatékony marketing stratégiát megvalósító desztináció-menedzsment szervezet kialakítása

3. prioritás: Humán közszolgáltatások és közösségi településfejlesztés

- Integrált kis- és mikrotérségi humán szolgáltató hálózatok és központjaik kialakítása
- Egészségügyi fejlesztések
- Szociálpolitikai fejlesztések
- Akadálymentesítés, informatikai fejlesztések
- Szociálisan hátrányos helyzetűek foglalkoztatásának erősítése
- Községi funkciójú városrehabilitációs akciók támogatása
- Pécs Európa Kulturális Fővárosa 2010 program fejlesztéseinek megvalósítása

4. prioritás: Az elérhetőség javítása és környezetfejlesztés

- A hálózati jelentőségű mellékúthálózat, valamint a településeket feltáró úthálózat fejlesztése
- Összehangolt térségi közforgalmú közlekedési rendszer kialakítása
- A hivatásforgalmú kerékpáros közlekedés feltételeinek megteremtése
- Kistelepülések szennyvízkezelésének fejlesztése
- A fenntartható környezethasználat elterjedését ösztönző akciók és fejlesztések támogatása
- Környezeti veszélyelhárítás - földtani veszélyforrások elhárítása és vízminőség védelem a regionális jelentőségű vízgyűjtőkön integrált vízgyűjtő gazdálkodás keretében

5. prioritás: Technikai segítségnyújtás

A DDOP rendelkezésére álló pénzügyi keret

A rendelkezésre álló források felosztása a prioritások között (Euró)

Prioritások	Összes finanszírozás (EU + állami társfin.)
1. A városi térségek fejlesztésére alapozott versenyképes gazdaság megteremtése	116 836 978
2. A turisztikai potenciál erősítése a régióban	163 219 898
3. Humán közszolgáltatások és közösségi településfejlesztés	309 965 863
4. Térségi infrastruktúra regionális fejlesztése	209 682 789
5. Technikai segítségnyújtás	29 867 399
Összesen	829 572 927

3.3.5. Az Észak-alföldi Operatív Program (EAOP)

Az Észak-alföldi régió a Magyar Köztársaság keleti határán fekszik, Szlovákiával, Romániával és Ukrajnával szomszédos³⁵. A régió határszakaszán a szomszédos országokba átnyúló földrajzi, ökológiai egységet képező területek találhatók (a területek egy része az EU Natura 2000 hálózatának alkotó eleme³⁶).

Helyzetelemzés

Erősségek

- A régió jelentős részén kedvezőek a mezőgazdaság termelési adottságai;
- Beszállítói hálózatok kialakítására alkalmas feldolgozóipari vállalkozások működnek;
- Országos és nemzetközi hatókörű turisztikai vonzerők, természeti és kulturális értékek;
- Jelentős logisztikai potenciál;
- A debreceni regionális repülőtér nemzetközi repülőtérként működik;
- Jelentős felszíni és felszín alatti vízkészletek vannak;
- A régiónak jó adottságai vannak a megújuló energiatermelés arányának növeléséhez;
- Jelentős a regionális kutatási potenciál;
- Nagy számban áll rendelkezésre átképezhető munkaerő;
- Sokszínű és fejlett felsőoktatási és felnőttképzési intézményrendszer;
- Az ország legfiatalabb korösszetételű régiója.

Gyengeségek:

- A külföldi működő tőke jelenléte országos viszonylatban alacsony;
- Kevés a magas feldolgozottságú mezőgazdasági termék;
- Alacsony az ipari parkok kihasználtsága, kedvezőtlenek a régió beruházási mutatói;
- Komplex turisztikai termékek alacsony száma, a turizmus alacsony jövedelemtermelő képessége, jelentős területi koncentrálttsága és szezonális jellege;
- A rossz minőségű, gyenge áteresztőképességű közlekedési hálózat nem teszi lehetővé a kistérségi központok gyors elérhetőségét;

³⁵ A határ menti kapcsolatok vonatkozásában elsősorban a centrumvárosok interregionális együttműködésének földrajzi keretei rajzolódnak ki: a Nyíregyháza-Ungvár, valamint a Debrecen –Berettyóújfalu - Nagyvárad városkapcsolatokra épülve már konkrét együttműködések fogalmazódtak meg.

³⁶ A Natura 2000 hálózat az EU ökológiai hálózata, olyan értékes természeti területek, élőhelyek többé-kevésbé összefüggő láncolata, amelyek az eredeti európai élővilágot őrzik. Magyarország területének közel 21%-a lett Natura 2000 terület. Nemzetileg is védett területeink csaknem mindegyike bekerült a hálózatba, de ezeken kívül további körülbelül 1.2 millió hektár kapott uniós védeltséget.

- Az elővárosi tömegközlekedés nem megfelelő, nem szolgálja a városok és vonzaskörzetük közötti kapcsolatot;
- A természeti és épített környezet degradációja jelentős mértékű;
- A környezetvédelmi és természetvédelmi infrastruktúra alacsony színvonalú (egyes élőhely-típusok veszélyeztetettek);
- A megújuló és az alternatív energiatermelés és felhasználás aránya alacsony;
- A meglévő kutatói bázis és a gazdasági szereplők közötti kapcsolat gyenge, a kutatás szerkezete nincs összhangban a vállalatok igényeivel;
- Gyenge a vállalkozások közti együttműködés;
- Az országos átlagnál jóval alacsonyabb arányú a foglalkoztatottság;
- A halmozottan hátrányos helyzetű népesség (romák, a fogyatékkal élők, a veszélyeztetett gyermekek) aránya magas;
- A lakosság iskolai végzettségi viszonyai kedvezőtlenek;
- Nagyszámú, országos viszonylatban periférikus helyzetű terület gyenge térszervező erejű központokkal, egyenetlen színvonalú szolgáltatásokkal;
- Magas a halálozás és a rokkantak száma a régióban, alacsony az egészségben megélt életek száma;
- Az egészségügyi ellátás túlterhelt, területi eloszlása egyenlőtlen.

A 2004-2006-os időszak tapasztalatai

Az észak-alföldi régió az I. NFT keretében a Regionális Fejlesztés Operatív Program (ROP) területén kezdte meg a strukturális alapok felhasználását. A régió a ROP-ból a teljes források 22,02%-át használta fel, három éves támogatási kerete kb. 23,342 mrd Ft.

A pályázati kiírásokat tekintve elmondható, hogy legnépszerűbbek a 2.3. intézkedés: „Óvodák és alapfokú oktatási-nevelési intézmények infrastruktúrájának fejlesztése”, a 3.2. intézkedés: „Helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása”, valamint az 1.2. intézkedés: „A turisztikai fogadóképesség javítása” című intézkedések kiírásai voltak, ezért továbbvitelük a 2007-2013-as időszakban is indokolt, a helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása esetében az ágazati Operatív Program keretében (TAMOP).

Kedvező megítélésben részesült az „NFT Házhoz Jön” program keretében felállított kistérségi tanácsadói hálózat működése is, ezért a hálózat további működtetése és fejlesztése is tervezett.

A 3.3. „Felsőoktatási intézmények és helyi szereplők együttműködésének erősítése” intézkedés esetében az első évben feltűnően alacsony volt a pályázati kedv, ami azzal indokolható, hogy olyan új típusú tevékenységeket, együttműködésekkel és gondolkodást igényelt, amire a pályázó felsőoktatási intézmények csak kissé késve tudtak reagálni.

A 3.2. „Helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása” intézkedés esetében először kevés pályázat érkezett be, később azonban a jogszabályi környezet módosítását követően (a pályázó által felajánlandó biztosítékok körének egyszerűsítése és eltörlése következtében) megélnékvált a pályázási kedv.

Általában elmondható, hogy a ROP egyes pályázati kiírásai nem definiálták kellő pontossággal a támogatható tevékenységek körét, ennek következtében több pályázat elutasításra került, mert azok jogosulatlan tevékenységet tartalmaztak. A regionális Operatív Programok megvalósítása során ezért fokozott figyelmet kell fordítani a támogatható tevékenységek körére, a pályázatok értékelési rendszerének kidolgozásánál pedig nagyobb hangsúlyt kell fektetni a projektek fenntarthatóságára.

Az Észak-alföldi Operatív Program célkitűzései

Az Észak-alföldi Operatív Program átfogó célja az észak-alföldi régió földrajzi elhelyezkedésére, valamint természeti és társadalmi értékeire építve egy innovatív, fenntartható módon és dinamikusan fejlődő régió megteremtése. Az EAOP átfogó célja az alábbi specifikus célok mentén valósul meg:

- A régió kis- és középvállalkozói szektorának megerősítése;
- A helyi szintű közlekedési kapcsolatok javítása;
- A turizmus jövedelemtermelő képességének javítása;
- Az épített és társadalmi környezet által kínált életminőség javítása.

Prioritások

A specifikus célok megvalósítása érdekében az Operatív Program az alábbi prioritások megvalósítását tűzi ki célul:

1. prioritás: A gazdaság működési feltételeinek javítása

- Kistérségi és helyi jelentőségű ipari területek fejlesztése
- Helyi gazdasági szereplők működési hatékonyságának növelése, együttműködéseinek elősegítése
- Alap- és emeltszintű tanácsadás

2. prioritás: A regionális és helyi jelentőségű közlekedési infrastruktúra fejlesztése

- Regionális és helyi jelentőségű közúti közlekedési infrastruktúra fejlesztése
- Integrált közösségi közlekedési rendszerek kialakítása és fejlesztése

3. prioritás: A turisztikai potenciál erősítése

- Versenyképes turisztikai termék- és attrakciófejlesztés
- A turizmus fogadási feltételeinek javítása
- Turisztikai szervezeti és működési feltételek javítása

4. prioritás: Város- és térségfejlesztés

- Városfejlesztés
- Községi és humán közszolgáltatások infrastruktúrájának fejlesztése
- Térségi és települési természet- és környezetvédelmi fejlesztések
- A régiós civil szervezetek társadalmi szerepvállalásának növelése, együttműködéseinek megerősítése

5. prioritás: Az Észak-alföldi OP lebonyolításának finanszírozása (technikai segítségnyújtás)

Az ÉAOP rendelkezésére álló pénzügyi keret**A rendelkezésre álló források felosztása a prioritások között (Euró)**

Prioritások	Összes finanszírozás (EU + állami társfin.)
1. A gazdaság működési feltételeinek javítása	165 876 071
2. A regionális és helyi jelentőségű közlekedési infrastruktúra fejlesztése	210 109 689
3. A turisztikai potenciál erősítése	243 284 903
4. Város- és térségfejlesztés	486 569 807
5. Technikai segítségnyújtás	41 300 925
Összesen	1 147 141 395

3.3.6. Az Észak-Magyarországi Operatív Program (EMOP)

Az észak-magyarországi régió Magyarország észak-keleti részén helyezkedik el, Szlovákiával és Ukrajnával határos. Központja Miskolc, városai közül öt a miskolci kistérségben található. A régió jelentős ökológiai potenciállal rendelkezik, természeti kincseinek tárházát a hévíz-, a gyógyvíz- és ásványvízforrások bővítik. A régió gazdaságát természeti adottságai és történelmi hagyományai miatt elsősorban a nehézipar és a bányászat határozta meg. A gazdasági szerkezetváltás után ezek az iparágak leépültek és az ipari termelés visszaesett. A régió jelentős idegenforgalmi vonzerejét a változatos természeti adottságok, kulturális értékek, néprajzi hagyományok, a gyógyvizek, a híres szőlő és borkultúra adják (itt található többek között a híres tokaj-hegyaljai vagy az egri borvidék).

Helyzetelemzés

Erősségek

- Miskolc jelentős gazdasági potenciállal és térség szervező erővel rendelkezik;
- Az autópálya menti térségben az utóbbi időben megindult a gazdaság fejlődése;
- A régióban folyamatosan bővül a külföldi tulajdonú termelő vállalkozások jelenléte és foglalkoztatottak létszáma;
- A régió jelentős hagyományokkal rendelkezik a gépgyártás, kohászat (Miskolc, Salgótarján, Ózd) és a vegyipar (Kazincbarcika, Tiszaújváros) területén;
- Természeti, kulturális értékek (pl. világörökségi helyszínek, nemzeti parkok, végvárak hálózata, termál- és gyógyvizek) kiváló adottsága a regionális turizmus fejlesztésére;
- Az elmúlt években a reálbérek emelkedése az életszínvonal bizonyos javulását eredményezte;
- Multidiszciplináris, ezen belül kiemelten jelentős műszaki oktatással (pl. mechatronika), erős kutatási háttérrel (pl. nanotechnológia, logisztika) rendelkező egyetem és kutatóintézet Miskolcon (Gyöngyösön a mezőgazdasághoz, élelmiszeriparhoz, Egerben az élelmiszerbiztonsághoz kapcsolódó kutatási, oktatási bázis van);
- Országos összehasonlításban is fejlett középfokú oktatási hálózat van a régióban.

Gyengeségek

- Társadalmi-gazdasági szempontból leszakadó, jelentős munkanélküliséggel rendelkező térségek elsősorban az aprófalvas északi határmenti területeken, illetve a déli agrárorientált térségekben, ahol nagy a roma lakosság aránya;

- Területileg koncentráltan jelentkeznek a roma népesség nagy számából és alacsony képzettségi szintjéből adódó szociális és társadalmi problémák;
- Kevés az erős piaci pozícióval, jelentős tőkével működő nagyvállalat, ezek is Miskolc, Tiszaújváros, Eger, Kazincbarcika térségében koncentrálnak;
- A kis- és középvállalkozások tőkehiányosak, alacsony az együttműködés szintje;
- Az elmaradott kistérségek központjaiban hiányoznak az iparterületek, inkubátorházak és a kapcsolódó tanácsadási szolgáltatások;
- Elégtelen a régió K+F-sel foglalkozó szervezetei és a vállalkozások közti kapcsolat;
- Kevés a felsőfokú végzettségűeket foglalkoztató munkahely a régióban, különösen a közép- és kisvárosokban, ami a diplomások elvándorlását ösztönzi;
- A turizmus jövedelemtermelő képessége alacsony, elsősorban az összehangolatlan és alacsony színvonalú termékszerkezet és szálláshelykínálat, valamint a nem hatékony regionális és térségi marketingtevékenység miatt;
- Országos átlagnál jelentősebb munkanélküliség, magas a tartós munkanélküliek aránya, többgenerációs munkanélküliség kezd kialakulni;
- Rossz egészségi állapot, sok inaktív, rokkant és nyugdíjas, magas halálozási ráta;
- Alacsony a jövedelemszint a régióban, a lakosság elszegényedik;
- Kevés a megfelelő férőhely az időskorúak tartós bentlakást nyújtó, valamint a gyermekvédelmi és a fogyatékkal élőknek helyt adó intézményekben;
- Az országos átlagnál alacsonyabb a lakosság képzettségi színvonala, innovációs és alkalmazkodási képessége, mely nem minden esetben követi a gazdaság igényeit;
- A régió északi területeinek (Salgótarján, Ózd, Sátoraljaújhely) lassú közúti, vasúti elérhetősége a főváros irányából;
- Az alacsonyabb rendű közúthálózat akadályozza a kistérségi központok elérhetőségét, a közszolgáltatásokhoz való hozzáférést és a lakosság mobilitásának ösztönzését;
- A tömegközlekedési infrastruktúra szolgáltatásai korszerűtlenek, hiányosak, a különböző ágazatok összehangolatlansága nehezíti az egyes térségközpontok gyors elérhetőségét;
- Jelentős nagyságú alulhasznosított, szennyezett nehézipari területek;
- Szegregált, többnyire hátrányos helyzetűek, romák által lakott településrészek, illetve leromlott állapotú panellakótelepek a nagyvárosokban;
- Hiányos üzleti környezetű, leromlott állapotú településközpontok, közterületek, közösségi terek és létesítmények, ami alacsony népességmegtartó-képességet eredményez;

- A nagyvárosok népessége csökken, miközben agglomerációjuk növekszik, ami fokozza a környezeti terhelést és a humán ellátórendszerek, valamint a közlekedés iránti igényt;
- A nagy mennyiségű kezeletlen szennyvíz komoly veszélyt jelent a vízbázisokra;
- A legkomolyabb légszennyezési forrás a régióban a villamosenergia, az ipar és a közlekedés.

A 2004-2006-os időszak tapasztalatai

A Regionális Fejlesztés Operatív Program (ROP) minden prioritására a rendelkezésre álló forrásnál jóval nagyobb, közel négyszeres támogatási igény érkezett be. A régió számára rendelkezésre álló keret 36,4%-a a turisztikai prioritást, 57,7 %-a a térségi infrastruktúra fejlesztését, 5,9%-a a humán erőforrás fejlesztését finanszírozza. A legnagyobb igény a humán erőforrás-fejlesztési intézkedésekre volt, itt tízszeres volt a túljelentkezés.

A tapasztalatok alapján különösen a turisztikai vonzerő és a város-rehabilitáció területén kell a jövőben jelentős erőforrásokat fordítani a projektek megfelelő előkészítésére.

A korábbi támogatási programok egyik problémája volt, hogy nem voltak eléggé koncentráltak, például nem szolgálták integrált eszközökkel az elmaradott térségek felzárkóztatását. Egy-egy önálló projekt (például az Aggtelek-Baradla barlang felújítása, vagy a Miskolcon működő regionális diagnosztikai szűrőcentrum) nem képes meghozni a kívánt hatást. Integrált, egy cél érdekében koncentrált fejlesztések szükségesek. Ilyen típusú projekt volt a Miskolci belváros Phare és ROP által támogatott megújítása, amit magán-kezdeményezések és az önkormányzat egészített ki.

Kevés tömegközlekedési infrastruktúra-fejlesztési projekt volt. A legnagyobb nehézséget az okozta, hogy pont azok a Volán-társaságok nem pályázhattak, akik többségének tulajdonában van a fejlesztendő eszköz vagy épület.

A barnamezős területek rehabilitációja esetén pedig nagy nehézségeket okoztak ezen területek szétaprózott tulajdonviszonyai.

Általánosságban elmondható, hogy a régió a korábbi években folytatott pályázati támogatások pontszerű eredményei helyett az érdemi hatást elérni kívánó térségileg integrált programok támogatására fektet hangsúlyt.

Az Észak-Magyarországi Operatív Program célkitűzései

A program átfogó célja a régió gazdasági versenyképességének javítása és a régió belüli területi és társadalmi-gazdasági különbségek mérséklése.

Az átfogó cél elérése érdekében a régió sajátos, aprófalvas településszerkezetét is figyelembe kell venni. A fejlesztési célok eléréséhez a gazdasági szereplők együttműködésének ösztönzése mellett fontos az üzleti infrastruktúra fejlesztése, a természeti értékek, kulturális örökség fenntartható hasznosítása, a kistérségi központok fejlesztése, valamint a közel azonos életesélyek megteremtése érdekében a közszolgáltatások terén található területi különbségek mérséklése.

A fentiek alapján a program az alábbi specifikus célokat fogalmazza meg:

- A gazdaság helyi erőforrásokat, együttműködéseket kihasználó versenyképességének javítása;

- A turizmus jövedelemtermelő képességének javítása;
- A társadalmi kohézió erősítése, vonzó gazdasági és lakókörnyezet kialakítása.

Prioritások

A specifikus célok megvalósítása érdekében az Operatív Program az alábbi prioritások megvalósítását tűzi ki célul:

1. prioritás: Versenyképes helyi gazdaság megteremtése

- A vállalkozások versenyképességének javítása
- Új vállalkozások indításának ösztönzése
- Térségi jelentőségű iparterületek és logisztikai telephelyek fejlesztése
- Innovatív kísérletezési (*experimentation*) projektek

2. prioritás: A turisztikai potenciál erősítése

- Térségi turisztikai vonzerők, termékek fenntartható fejlesztése
- Kereskedelmi szálláshelyek és szolgáltatásaik fejlesztése
- Helyi, térségi desztináció-menedzsment szervezetek létrehozása, fejlesztése
- Regionális klaszterközpont létrehozása, fejlesztése
- Kapcsolódó képzési programok

3. prioritás: Településfejlesztés

- Leromlott városi lakóterületek (pl. kolónia telepek) és a leromlással fenyegetett lakótelepek integrált, akcióterületen alapuló rehabilitációja
- Kistérségek központi településeinek fejlesztése
- Vidékfejlesztési programot kiegészítő falusi települések infrastrukturális fejlesztése
- Barnamezős területek rehabilitációja
- Felszíni vizek minőségének javítása és felszíni vizek okozta kockázatok csökkentése

4. prioritás: Humán közösségi infrastruktúra fejlesztése

- Egészségügyi ellátás korszerűsítése
- Szociális ellátás fejlesztése a társadalmi befogadás erősítése érdekében
- Közoktatás térségi sajátosságokhoz igazodó szervezése és infrastruktúrájának fejlesztése
- A térségi közigazgatási és közszolgálati rendszerek informatikai fejlesztése

5. prioritás: Térségi közlekedés fejlesztése

6. prioritás: Az OP lebonyolításának szakmai támogatása (technikai segítségnyújtás)

Az EMOP rendelkezésére álló pénzügyi keret**A rendelkezésre álló források felosztása a prioritások között (Euró)**

Prioritások	Összes finanszírozás (EU + állami társfin.)
1. Versenyképes helyi gazdaság megteremtése	81 994 025
2. A turisztikai potenciál erősítése	245 982 076
3. Településfejlesztés	336 175 504
4. Humán közösségi infrastruktúra fejlesztése	254 181 478
5. Térségi közlekedés fejlesztése	106 592 233
6. Technikai segítségnyújtás	38 278 906
Összesen	1 063 204 222

3.3.7. A Közép-dunántúli Operatív Program (KDOP)

A Közép-dunántúli régió Szlovákiával határos, négy megyei jogú városa Székesfehérvár, Tatabánya, Veszprém és Dunaújváros. A régió földrajzi helyzete kedvező, területe a közép-európai térség új fejlődési zónáit, innovációs erőcentrumait felfűző tengelyek metszéspontjában helyezkedik el. Ilyenek a dél-bajor innovációs térséghez csatlakozó Bécs-Pozsony-Győr-Budapest fejlődési tengely, valamint a mediterrán „sunbelt övezet” kapcsolódó Velence-Trieszt-Ljubljana tengely a Kijev-Trieszt folyosón keresztül. Budapest, mint nemzetközi növekedési pólus a Közép-Dunántúli Régió területén keresztül érintkezik e két közép-európai fejlődési zónával. A közvetítői szerepeket, transzferkapcsolatokat erősíti, hogy 3 TEN folyosó érinti a régiót (IV., V. és VII.).

Helyzetelemzés

Erősségek

- A régió iparának húzóágazatai (informatika-ipar, mechatronika és járműipar, elektronikai ipar, építőipar, fa- és bútorigar, élelmiszeripar) dinamikusak;
- Az ipari parkok száma, az általuk birtokolt területeket, működő vállalkozásaik számát tekintve országosan kiemelkedő;
- Sok a helyi, országos szinten is elismert, jó kapcsolatrendszerrel bíró inkubátorház, kialakult a helyi kezdeményezésen alapuló működtetési kultúra;
- Több iparágban megindult a klaszterizációs folyamat (elektronika, informatika, járműipar, fa- és bútorigar, építőipar, húsipar);
- A régióban található innovációs szervezetek és intézmények többsége elkötelezett a regionális és térségi innovációs rendszerek működtetése terén;
- Jelentős turisztikai fogadó kapacitással rendelkező területek (Balaton, Velencei-tó);
- Gazdag természeti örökség, kiemelkedő táji-természeti értékek, ökológiai rendszerek;
- Nagy történelmi és kulturális múlttal bíró tájegységek, városok;
- Az országos átlagnál magasabb a fiatal és az aktív korcsoportok aránya;
- A lakosság egészségi állapota összességében az országos átlagnál kedvezőbb;
- Jó adottságú közoktatási hálózat és egyéb képzési intézmények;
- Agglomerálódó nagyvárosok, település-együttesek szerves kialakulása, elsősorban a főútvonalak mentén (pl.: Mór, Bicske, Ajka, Pápa, Komárom, Tata);
- A közlekedési infrastrukturális ellátottság kiépítettsége jobb az országos átlagnál;
- A befogadó vizekbe legalább mechanikailag és biológiailag tisztított szennyvíz kerül bevezetésre;

- A kiterjedt karsztvidék alatt az ország legjelentősebb vízbázisa húzódik.

Gyengeségek

- A régió belüli gazdasági potenciál és infrastruktúra a székesfehérvári, esztergomi, komáromi, móri, tatabányai és dunaújvárosi kistérségekre koncentrálódik;
- Az ipari parkok szolgáltatásait, hálózati együttműködésüket, tematikus szegmentációjukat tekintve fejlesztésre szorulnak;
- A helyi vállalkozói inkubátorok száma kevés, hiányoznak a kistérségi szintű központok;
- Hiányos a kutatói szféra és a gazdasági szektorok közötti kapcsolat;
- A munkaerő-piaci kínálat és a gazdaság igényeinek összehangolása gyengén megoldott;
- Markáns arculatot adó, innovatív turisztikai termékek hiánya; kevés és rugalmatlan csomagajánlat, egyoldalú, döntően a vízparti turizmushoz köthető ismertség, a marketing koordinációja és az együttműködés a regionális szereplők között gyenge;
- A szolgáltatások területileg koncentráltak, régió belül egyenlőtlenül elosztottak;
- Egyes típusú szálláshelyek kapacitása korlátozott (pl. gyógyszállók), másoknak pedig igen alacsony a kihasználtsága;
- Jelentős kistérségi és települési egyenlőtlenségek a foglalkoztatásban;
- A közoktatás infrastruktúrája sok településen leromlott;
- A szociális és egészségügyi ellátás és annak infrastruktúrája a legtöbb területen hiányos, hatékonysága nem megfelelő;
- A településeken sok a rendezetlen, elhanyagolt közterület, jelentős a barnamezős területek száma;
- Az IKT infrastrukturális és humán erőforrás oldalról jelentős egyenlőtlenségeket mutat;
- Az É-D irányú közúti közlekedési hálózat kiépítettsége nem megfelelő, a centrumok és agglomerációik, valamint a perifériák közlekedési kapcsolatai fejletlenek;
- A kerékpárút-hálózat kiépítettsége alacsony, kapcsolódó infrastruktúrája gyenge;
- Az egyes közlekedési ágak közösségi közlekedési elemei, kapcsolatai sem helyi, sem térségi szinten nincsenek összehangolva;
- A kis lélekszámú települések, aprófalvas térségek (jellemzően Veszprém megye) szennyvízkezelése alacsony fokú;
- Alacsony fokú az alternatív energiaforrások hasznosítása.

A 2004-2006-os időszak tapasztalatai

A Közép-Dunántúli Régió a 2004-2006 közötti időszakban az I. NFT keretében a Regionális Fejlesztés Operatív Program (ROP) területén kezdte meg a strukturális alapok felhasználását. A ROP rendelkezésére álló teljes keretösszegéből a közép-dunántúli régió 9,5 mrd Ft-ot (8,86%) használhatott fel a három év alatt.

Az előző időszak alapján a következő sikeresnek bizonyult intézkedések és eljárások továbbvitele jelezhető előre a 2007-2013-as időszakban: ROP 2.3. „Óvodák és alapfokú oktatási-nevelési intézmények infrastruktúrájának fejlesztése”, a ROP 3.2. „Helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása”, valamint a ROP 1.2. „Turisztikai fogadóképesség javítása”.

Az ágazatokkal lefolytatott egyeztetések alapján az óvodák, alapfokú oktatási intézmények infrastrukturális fejlesztése és a turisztikai intézkedések továbbra is helyet kapnak a már régióként önálló ROP-ok keretében, míg a helyi foglalkoztatási kezdeményezések támogatása átkerül ágazati fennhatóság alá a TAMOP keretei között.

A 2004-2006-os időszakban a ROP végrehajtásával kapcsolatban felmerült általános problémák:

Számos jogosulatlan tevékenységet tartalmazó pályázat került elutasításra, mivel a ROP egyes pályázati kiírásai nem definiálták egyértelműen a támogatható tevékenységek körét. A félreérthetetlen fogalomhasználat ezért elkerülhetetlenül szükségessé válik a 2007-2013-as tervezési periódusban.

A folyamatos pályázattal rendszer hátrányosan érintette a későn ébredő – ám szakmailag magasabb színvonalú anyagot összeállító – pályázókat, így előfordulhatott, hogy a program szempontjából nem a legjobb pályázatok kerültek kiválasztására. Az igazságosabb döntések meghozatala érdekében a szakaszos pályázattal rendszer alkalmazása válhat a 2007-2013-as időszak egyik fő elvévé.

A 2004-2006-os időszakban a nagy mennyiségű minőségileg kifogásolható beérkezett pályázat egyik fő oka a rendelkezésre álló források megszerzéséért folyó versenyfutás és nem a valós szükségletek kielégítése volt. A túlpályázás – és a vele járó csalódottság – elkerülése érdekében fontos lesz a projektcsatorna megfelelő működtetése, valamint a szükségletorientált és minőségi projekteket biztosító projektfelesztés megalósítása, az informálás és a tanácsadás.

A Közép-dunántúli Operatív Program célkitűzései

A program átfogó stratégiai fejlesztési célja, hogy a közép-dunántúli régió a gazdasági-társadalmi innováció, az állandó megújulás elemeinek hatékony alkalmazásával megőrizze a magyar régiók közötti kiváló gazdasági helyzetét és jövedelem-termelő képességét.

A Régió stratégiai fejlesztési céljának elérését négy specifikus fejlesztési cél támogatja:

- Innovatív és versenyképes gazdasági környezet kialakítása;
- A régió turisztikai potenciáljának gazdagítása;
- A régió városhálózatának fenntartható fejlesztése;
- Regionális kohézió erősítése infrastrukturális beruházásokon keresztül.

Prioritások

A specifikus célok megvalósítása érdekében az Operatív Program az alábbi prioritások megvalósítását tűzi ki célul:

1. prioritás: Regionális gazdaságfejlesztés

- A régió gazdasági vonzerejének növelése
- Gazdasági hálózatok és együttműködések támogatása

- A gazdaság innovációs miliójének javítása
- A képzési és tanácsadási rendszer fejlesztése

2. prioritás: Regionális turizmusfejlesztés

- A turisztikai kínálat és fogadókészség minőségi fejlesztése
- A turizmus menedzsmentjének és marketingjének erősítése

3. prioritás: Integrált városfejlesztés a Közép-Dunántúl

- Város- és városrész-központok értékmegőrző revitalizációja
- Leromlott vagy leromlással veszélyeztetett városrészek rehabilitációja
- Integrált városfejlesztést megalapozó stratégiák elkészítése

4. prioritás: Helyi és térségi kohéziót segítő infrastrukturális fejlesztés

- A foglalkoztatás növelése, a humán szférába történő beruházások ösztönzése
- Közoktatás infrastrukturális fejlesztése
- Az egészségügyi és szociális ellátórendszer fejlesztése, hatékonyságának növelése
- Intézményfejlesztés
- Környezeti értékek védelme, környezetbiztonság növelése
- Az elérhetőség fejlesztése

5. prioritás: Technikai segítségnyújtás

Az KDOP rendelkezésére álló pénzügyi keret

A rendelkezésre álló források felosztása a prioritások között (Euró)

Prioritások	Összes finanszírozás (EU + állami társfin.)
1. Regionális gazdaságfejlesztés	89 631 645
2. Regionális turizmusfejlesztés	143 410 633
3. Integrált városfejlesztés	83 658 122
4. Helyi és térségi kohéziót segítő infrastrukturális fejlesztés	259 338 451
5. Technikai segítségnyújtás	21 513 897
Összesen	597 552 748

4. A mezőgazdaság támogatása

4.1. Az új közösségi keret

2007-től a mezőgazdaság közösségi támogatása radikális változáson megy keresztül, úgy formáját, mint eszközeit tekintve.

Eddig a mezőgazdaság pénzügyi támogatásának eszköze a strukturális Alapok részét képező EMOGA (Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap) volt, amely két részre oszlott: a kohéziós politika³⁷ keretein belül működő EMOGA Orientációs szekcióra (az I. Nemzeti Fejlesztési Terv keretén belül benyújtott projektek útján megítélt európai finanszírozások, valamint pályázatok); és az EMOGA Garancia szekcióra, amely a KAP (Közös Agrárpolitika) keretébe ágyazódott (közvetlen nemzeti finanszírozások)³⁸.

2007-től a kohéziós politika egyszerűsítését céljával kitűző törekvés kielégítésére (ld. 1. fej.) egyesítik a vidékfejlesztési politikát meghatározó két eszközt és az új alap az EMVA (Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap) nevet kapja. Az EMVA immár nem tartozik a strukturális alapok közé, hanem kizárólagosan a KAP³⁹ (Közös Agrárpolitika) eszközévé válik és a KAP vidékfejlesztési vonatkozásaira fog koncentrálni.

Prioritásai a mezőgazdasági és erdőgazdálkodási ágazat versenyképességének javítása az ágazati szerkezetváltásra irányuló támogatáson keresztül, a környezet és a vidék állapotának javítása a területfejlesztési támogatáson keresztül, az életminőség javítása a vidéki területeken, valamint a gazdasági tevékenységek diverzifikációjának ösztönzése.

A közösségi szinten rögzített politikai prioritások figyelembe vételével az új mezőgazdasági politika a vidékfejlesztés terén ezen prioritások végrehajtásához határozza meg a közösségi szintű stratégiai iránymutatásokat. Az EMVA alapján a tagállamok kidolgozták saját Nemzeti Stratégiai Tervüket, melyben rögzítették saját cselekvési prioritásait, valamint az Alap prioritásait. A terv elkészítése során figyelembe vették a stratégiai iránymutatásokat, saját

³⁷ Az EMOGA "Orientációs" szekció az EU közvetlen irányítása alatt állt. Feladata a következő tevékenységek finanszírozása volt: mezőgazdasági piacok és árak közösségi politikájának kiadásai; a piacok támogatására irányuló vidékfejlesztési akciók; az 1. célkitűzés hatálya alá nem tartozó régiók vidékfejlesztési intézkedései; bizonyos állategészségügyi intézkedések; valamint a KAP (Közös Agrárpolitika) tevékenységét bemutató akciók. Magyarországon a finanszírozás eszköze az AVOP (Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program) volt.

³⁸ Az EMOGA Garancia szekció a nemzeti hatóságok fennhatósága alatt állt. Feladata a következő tevékenységek finanszírozása volt: mezőgazdasági tevékenységek fejlesztése; a termelt mennyiségek és az ágazat termelési kapacitása közötti egyensúly megteremtésére irányuló intézkedések; erdőtelepítés, földművelés és pásztorkodás fejlesztésére irányuló intézkedések; termelési költségek/minőség közötti kapcsolat optimalizálására irányuló vállalati reorganizációs intézkedések; mezőgazdasági és halgazdálkodási termékek feldolgozását és kereskedelmét fejlesztő akciók. Támogatásban részesültek továbbá a mezőgazdasági jövedelmek növelésére, a fiatal gazdálkodók ágazatba történő bevonásának támogatására, a mezőgazdasági és erdészeti szakképzés fejlesztésére, a technológiai kutatás és fejlesztés támogatására irányuló intézkedések, valamint a LEADER közösségi intézkedés.

³⁹ Az Európai Tanács 2005. szeptember 20-i 1698/2005/EK rendelete.

specifikus célkitűzéseiket és a rendelkezésre álló pénzügyi forrásokat. A nemzeti stratégiai tervek hivatkozásként szolgálnak az Alap programozásához és feltételei az EMVA finanszírozásokhoz történő hozzájutásnak.

Elengedhetetlen fontosságú a Nemzeti Stratégiai Terv és a Közösségi Támogatási Keretterv közötti koherencia és koordináció.

4.2. A magyar Nemzeti Stratégiai Terv

2007. januárjában elkészült a mezőgazdasági ágazatra és vidékfejlesztésre vonatkozó, a Kormány által kidolgozott magyar fejlesztési terv legutóbbi változata, amely megtalálható a Mezőgazdasági Minisztérium honlapján. A dokumentumot még Brüsszelben is áttekintik. A végleges változat elkészülte 2007⁴⁰ áprilisára várható.

A halászati ágazatnak nyújtott támogatás

Az EMOGÁ-hoz hasonlóan jelentős módosításon ment át a HOPE (Halászati Orientációs Pénzügyi Eszköz) is. Míg korábban a kohéziós politika keretében működött, 2007-től átalakul és Európai Halászati Alapként működik tovább (EHA).

A korábbi eszközhöz hasonlóan az EHA is a közös halászati politikát finanszírozza.

Feladata a fenntartható halászat és a gazdasági tevékenységek diverzifikációja.

Az Európai Halászati Alap öt prioritás-tengelye:

- A közösségi halászflootta korszerűsítése.
- Akvakultúra, belvízi halászat, a halászati termékek feldolgozása és értékesítése.
- Közös érdekeket célzó intézkedések
- A halászati övezetek fenntartható fejlesztése
- Technikai segítségnyújtás

Az érdekelt partnerekkel történt egyeztetést követően, a közös halászati politika stratégiai iránymutatásainak megfelelően a tagállamok nemzeti stratégiai tervet dolgoznak ki, amely meghatározza a közös halászati politika megvalósítása érdekében szükséges nemzeti specifikus célkitűzéseket és prioritásokat, beleértve az Alap által finanszírozott beavatkozásokat is. A stratégiai terv támogatási keretként szolgál majd a programozáskor, részletesen meghatározza a beavatkozásokat, az Alap finanszírozásának mértékét és a további forrásokat, továbbá alapul szolgál majd az operatív programok meghatározásakor.

Az új megközelítésnek megfelelően egy új költségvetési keretben irányozzák elő a halászat, a mezőgazdaság, a vidékfejlesztés és a környezet pénzügyi támogatását, amely "A természeti erőforrások fenntartható kezelése és megőrzése" címet kapta.

A magyar mezőgazdasági és vidékfejlesztési stratégia először is áttekinti a helyzet általános jellemzőit, elemezve az erősségeket, a gyengeséket és a leginkább érintett ágazatok szükségleteit. Ezek az ágazatok az alábbiak:

- mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, élelmiszer-feldolgozás;
- vidéki környezet;

⁴⁰ Éppen ezért jelen elemzés mindössze egy részletek nélküli rövid összefoglalásra törekszik, hiszen a jelenlegi és a áprilisi változat között különbségek lehetnek.

- a vidéki területek gazdasági, szociális helyzete, életminősége.

Ezt követően áttér a közösségi és nemzeti prioritásokra, és bemutatja kapcsolatukat a következő stratégiákkal:

- Sapard-célkitűzések 2000-2006. között;
- lisszaboni⁴¹ stratégia
- göteborgi⁴² stratégia

Ezt követi a prioritási tengelyekkel összefüggő tervezett intézkedéscsoportok beavatkozási akcióinak bemutatása, a rendelkezésre álló források intézkedéscsoportokra való felosztásával (százalékos arányban):

Intézkedéscsoportok és rendelkezésre álló források	Beavatkozási akciók
1. A mezőgazdasági és erdőgazdálkodási ágazat versenyképességének javítása 47%	<ul style="list-style-type: none"> • Az információk és a tudás elterjesztésének támogatása • A kor-szerkezetváltás támogatása • Gazdasági és termelési szerkezetváltás • A befektetések és a minőség támogatása • Infrastrukturális támogatások
2. A környezet és a vidék állapotának javítása 32%	<ul style="list-style-type: none"> • Agrár-környezetgazdálkodási, Natura 2000 és erdő-környezetgazdálkodási támogatás • A Kedvezőtlen Adottságú Területek és a hagyományos mezőgazdasági táj megőrzése • Beruházási támogatás a környezeti előírások betartása és a vízgazdálkodás érdekében • Az erdőtelepítés és -gazdálkodás támogatása • A jó minőségű víz egyensúlyi mennyiségének biztosítása • A talajvédelem erősítése • Az állatjóléti kifizetések biztosítása
3. Az vidéki térségek életminőségének javítása és a diverzifikáció ösztönzése 17%	<ul style="list-style-type: none"> • A diverzifikáció, mikro-vállalkozások és turizmus természeti és kulturális örökségre épülő támogatása • Az alapszolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása és falumegújítás • A helyi kapacitásépítés támogatása
4. Technikai segítségnyújtás 4%	

⁴¹ Európai Foglalkoztatási Stratégia (EFS) – ld. 5. fejezet

⁴² Az Európa Tanács 2001-ben összehívott rendkívüli göteborgi csúcstalálkozója alkalmával megállapodott arról, hogy a Lisszaboni Stratégia által meghatározott fejlődési célok társadalmi jellegét egyesíti a környezet fenntarthatóságának szempontjaival. A dokumentum előírja, hogy a fenntartható fejlődés (vagyis a mostani generáció szükségleteinek oly módon történő kielégítése, hogy az ne veszélyeztesse a következő generáció létét) a szerződésben leszögeezett alapvető célkitűzés. Éppen ezért a gazdasági, társadalmi és környezeti politikák közös irányítására van szükség. A göteborgi csúcson egy sor célkitűzést és intézkedést határoztak meg, mint általános iránymutatásokat a jövőbeni fejlődési politikákra vonatkozóan, a következő, elsődleges fontossággal bíró területeken: klimatikus változások, közlekedés, közegészségügy és természeti erőforrások. Ily módon kapcsolták össze a társadalmi és gazdasági kérdésekre hozott döntéseket.

5. Egy elengedhetetlen követelmény az Új Magyarország Fejlesztési Terv számára: az Európai Foglalkoztatási Stratégiával való koherencia

Miként az 1. fejezetben is olvasható volt, az új nemzeti fejlesztési terv Európai Foglalkoztatási Stratégiával való koherenciája előírás; az összhang biztosítása kötelező volt a Kormány számára az ÚMFT kidolgozása során. A Stratégia alapvető fontossággal bír nemcsak az operatív programozási szakaszban, hanem feltétlenül figyelembe kell majd venni az egyes projektek megfogalmazásában is.

5.1. Az Európai Foglalkoztatási Stratégia (EFS) rövid története

Az Európai Foglalkoztatási Stratégia - a közösségi szinten meghatározott célkitűzések alapján - a tagállamok foglalkoztatási politikája összehangolásának legfőbb eszköze. Fejlődése során a kohéziós politikával fennálló kapcsolata folyamatosan erősödött, igen szoros kötődést eredményezve, amelynek további növekedése várható a 2007-2013 közötti tervezési időszakban.

Az európai foglalkoztatási politika közösségi szintre emelése rövid múltra tekint vissza. 1997-ig a foglalkoztatással kapcsolatos témakörökben a tagállamok csak olyan nemzetközi szervezetek keretein belül működtek együtt, mint az OECD (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet) vagy az ILO (Nemzetközi Munkaügyi Szervezet), európai közösségi akciók teljes hiányában, és anélkül, hogy az EK Szerződésben a foglalkoztatás említésre került volna az Európai Közösség alapvető célkitűzései között.

Csak a kilencvenes évek végén, a foglalkoztatással kapcsolatosan Európában felmerülő számtalan gazdasági és társadalmi probléma láttán döntöttek arról, hogy a probléma leküzdéséhez európai szintű megoldásra van szükség. Ennek következtében az Amszterdami Szerződés 2. cikkében a foglalkoztatáspolitikát már az Európai Közösség alapvető célkitűzései között kerül említésre. A döntő előrelépést végül az 1997. évi Luxemburgi Foglalkoztatási Csúcstalálkozó jelentette, amelynek során döntés született a Római Szerződést módosító Amszterdami Szerződés új, a foglalkoztatással kapcsolatos rendelkezéseinek⁴³ azonnali életbe léptetéséről egy erre vonatkozó közös európai stratégia, az EFS létrehozásával.

A következő évek folyamán a stratégia kezdett konkrét formát öltetni, számos csúcstalálkozón tárgyaltak róla, míg elérkezett az egyik legfőbb fordulat, amikor is a Lisszaboni csúcstalálkozó "Lisszaboni Stratégia" elnevezéssel 2000. márciusában átalakította és kiszélesítette. A lisszaboni csúcstalálkozó lezárásakor egy teljes és az igen sokatmondó

⁴³ Ezzel a döntéssel előrehozták az Amszterdami Szerződés rendelkezéseinek hatályba lépését: a tervezett határidő eredetileg 1999. május 1. lett volna, de a foglalkoztatással kapcsolatos problémák megoldásának sürgető igénye miatt a vonatkozó rendelkezések hatályba léptetésének 1997-re történő előrehozataláról döntöttek.

"Foglalkoztatás, gazdasági reformok és társadalmi kohézió – Az új évtized stratégiai célkitűzése" címmel rendelkező fejezetet szenteltek a témának. A legfontosabb említésre méltó újdonság a foglalkoztatáspolitikai és a társadalmi kohéziós politika egymás mellé rendelésének bevezetése volt, mivel így megelőlegezték a két politika közötti harmonikus kapcsolatot a 2007-2013 közötti tervezési időszakra vonatkozó új szabályozásban. A 2000-2010-es évtized célkitűzése az átlagos foglalkoztatási ráta aktuális 61%-os szintjének növelése és a 70%-os célráta lehetőleg minél jobb megközelítése, valamint a női munkavállalók munkaerőpiacon való átlagos részvételi rátájának az 51%-os aktuális értékéről a 60%-ot meghaladó átlagos szintre történő növelése.

2005. elején az európai szociális modellre erőteljes nyomást kifejtő komoly strukturális problémák megoldásának érdekében a Bizottság úgy vélte, hogy a problémák megoldásának legalkalmasabb eszköze a Lisszaboni Stratégia, ezért határozott annak életbe léptetéséről. Mindez a stratégia teljes körű felülvizsgálatát tette szükségessé: elkészült az „Integrált iránymutatások a növekedésről és a foglalkoztatásról”, amelynek alapján minden tagállamnak ki kellett dolgoznia a „Nemzeti Reformprogram 2005-2008” elnevezésű dokumentumát.

A Bizottság dokumentuma 24 iránymutatást fogalmaz meg: az első 17 a gazdaságpolitikára vonatkozó általános jellegű iránymutatás⁴⁴, míg a másik 8 a következő foglalkoztatási témájú iránymutatás:

17. a munkahelyi termelékenység és a munka minőségének fejlesztése, a társadalmi és területi kohézió megerősítése és a teljes foglalkoztatás megvalósítására irányuló stratégiák elősegítése érdekében;
18. a munka életciklus alapú megközelítésének elősegítése;
19. integráló szemléletű munkaerőpiac megvalósítása, a munka vonzóbbá és hatékonyabbá tétele;
20. a munkaerő-piaci igényeknek való megfelelés javítása az allokációs szolgáltatások modernizációján és hatékonyságjavításán keresztül;
21. a rugalmasságnak a foglalkoztatás biztonságával együtt járó elősegítése és a munkaerőpiac szegmentálódásának csökkentése;

⁴⁴ Makrogazdasági iránymutatások: 1) a makrogazdasági stabilitás biztosítása; 2) a gazdasági fenntarthatóság biztosítása; 3) a források hatékony elosztásának elősegítése; 4) a makrogazdasági és strukturális politikák közötti fokozottabb koherencia elősegítése; 5) a bérnövekedés makrogazdasági stabilitáshoz és növekedéshez történő hozzájárulásának biztosítása; 6) egy dinamikus és jól működő Gazdasági és Monetáris Unióhoz való hozzájárulás. Mikrogazdasági iránymutatások: 7) a belső piac kiterjesztése és elmélyítése; 8) a nyílt és versenyképes piacok biztosítása; 9) vonzóbb üzleti környezet létrehozása; 10) egy fokozottabb vállalkozói kultúra elősegítése és a KKV-k számára támogató környezet biztosítása; 11) az európai infrastruktúra kiterjesztése és javítása, kölcsönösen elfogadott, prioritást élvező, határon átnyúló projektek megvalósítása; 12) a K+F terén tett befektetések növelése és javítása; 13) az innováció elősegítése; 14) a források fenntartható felhasználásának ösztönzése, a környezetvédelem és a növekedés közötti kölcsönhatás megerősítése; 15) egy erős ipari alaphoz való hozzájárulás.

22. foglalkoztatás-barát bérek és más munkaerőköltségek növekedésének biztosítása;
23. a humánerőforrás terén tett befektetések kiterjesztése és javítása;
24. az oktatási és képzési rendszereknek az alkalmasság új követelményeire figyelemmel történő kiigazítása.

A 2007-2013 közötti időszak kohéziós politikájának ezen foglalkoztatási iránymutatásokkal kell összhangban lennie.

5.2. Koherencia a 2007-2013 közötti időszakban

A strukturális alapok új reformjában az Alapok és a lisszaboni stratégia közötti kapcsolat tovább erősödik. A 2007-2013 közötti tervezési időszakban a megközelítésre a stratégiai szemlélet erősödése lesz jellemző. A források felhasználásának célja új és jobb munkahelyek teremtése lesz a képzésre és új tevékenységek létrehozására, az innováció elősegítésére és a tudásalapú gazdaság fejlesztésére irányuló beruházásokon keresztül. Mindez a kutatási lehetőségek és az innovációs hálózatok erősítése útján valósulna meg, az új információs és kommunikációs technológiák kiaknázásával, valamint a regionális vonzerőnek az új infrastruktúrák létrehozásán keresztül történő javításával. Ezen célkitűzések igen szoros kapcsolatban állnak az EFS célkitűzéseivel, tehát kötelező érvényűvé teszik a két politika⁴⁵ közötti koordinációt.

A legjelentősebb újítások ahhoz a tényhez kapcsolódnak, hogy az EFS kifejezetten hivatkozik az új 1083/2006/EK rendelet több pontjára, valamint az EFS és a kohéziós politika közötti kapcsolatra. Mindenekelőtt beillesztésre került a kifejezetten erre irányuló koherencia alapelve, melynek alapján a kohéziós politika a közösségi tevékenységekkel, politikákkal és prioritásokkal összhangban fog működni, különös tekintettel az EFS-re.

Ezenkívül az *earmarking* (célmeghatározás) alapelvein keresztül kimondták, hogy a tagállamok által az új elsődleges célkitűzésekre szánt kiadások egy meghatározott hányadát a lisszaboni stratégia 24 iránymutatására szükséges fordítani.

A koncentráció elvének új, a 2000-2006-os időszakhoz képest tematikusabb megfogalmazása továbbá lehetővé teszi az Európai Szociális Alap új cselekvési területei közül azon területek pontosabb meghatározását, amelyek az EFS megvalósításához kapcsolódnak.

⁴⁵ Arról sem szabad azonban megfeledkezni, hogy a két politika szinergiájuk, valamint azonos célkitűzéseik ellenére, továbbra is két különálló jogi alappal és eltérő finanszírozási rendszerrel rendelkező különálló politika marad. Az EFS finanszírozását a tagállamok biztosítják, míg a kohéziós politika uniós költségvetésből finanszírozzák. Ebből kiindulva érthető, hogy mekkora fontossággal bír a két politika koordinációja, amely - különösen a lisszaboni stratégia újraindításán keresztül - egy olyan keretet hoz létre, amelyen belül koherensek lehetnek. A nagy eltérések következtében ez a koherencia máskülönben nem lenne automatikus.

5.3. Az EFS és az Európai Szociális Alap

Az EFS és Európai Szociális Alap (ESZA) közötti kapcsolat kiemelt jelentőségű: a foglalkoztatás, az oktatás és a képzés elősegítése - amelyek az EFS fontos célkitűzései – egyben az ESZA alapvető feladatai is.

Az a közvetlen figyelem, amelyet az EFS és a Szociális Alap közötti kapcsolatra fordítanak, éppen célkitűzéseik rendkívüli közelségével kapcsolatos. Ebből származik az a szándék is, miszerint kerülendő, hogy ugyanazokkal a célkitűzésekkel rendelkező politikák egymás versenytársaivá váljanak, továbbá hogy az egyes politikák esetében korlátozott számú stratégiai célkitűzésre csökkentsék a prioritásokat, ebben az irányban növelve a szinergiát.

Az új tagállamok és az EFS

Már az előcsatlakozás pillanatától alapvető fontosságú volt, hogy az új tagállamok átvegyék az EFS-t. Első lépésként a Bizottság által az *Európai Képzési Alapítvánnyal* együttműködve finanszírozott, az egyes csatlakozni készülő országokról készült háttér tanulmányokból kiindulva a közös foglalkoztatáspolitikai értékelésekben (*Joint Assessments Papers*, JAPs) felmerülő kulcsváltozások vizsgálatára volt szükség. Elsőként a Cseh Köztársaság, Szlovénia, Lengyelország és Észtország készítettek JAP-ot 2000-ben és 2001. elején. Őket Málta, Magyarország, Szlovákia, Ciprus és Litvánia követte 2001. végén és 2002. elején, majd végül Románia, Bulgária és Litvánia készült el 2002. őszén. A JAP-ok bevezetését folyamatosan ellenőrizték a 2004-ben bekövetkezett csatlakozásig. 2004-ben a csatlakozó tagországok is elkészítették első nemzeti foglalkoztatási akciótervüket, 2005-ben pedig a *Nemzeti Akcióprogram a növekedésért és foglalkoztatásért 2005-2008* című dokumentumokat kellett benyújtaniuk, amelyekben meghatározták a foglalkoztatási iránymutatások életbeléptetésének tervezett módszerét.

Az a tény is hangsúlyt érdemel, hogy a 2007-2013 közötti - az új és régi tagállamok számára néhány megkülönböztetést előíró - új szabályozásra vonatkozóan az új tagállamok által kért és megítélt módosítások egyike az EFS-re vonatkozik. Ez a módosítás az *earmarking* alapelvét vezeti be. Az új szabályt, amelynek értelmében az Alapok meghatározott hányada a 24 lisszaboni iránymutatásra kerül felhasználásra, eltérően fogják alkalmazni az új tagállamok esetében. A régi tagállamok számára az alapelv kötelező érvénnyel bír majd, míg az új tagállamok dönthetnek arról, hogy alkalmazzák-e a rendelkezést (1083/2006/EK rendelkezés 9.3 cikke). Ezzel kapcsolatban felmerül a kérdés, hogy ez a választási lehetőség nem fékezi-e az új rendelkezés potenciálisan igen pozitív töltetét éppen azokban az országokban, ahol nagyobb erőfeszítésekre lenne szükség az EFS célkitűzéseinek megvalósítására.

6. Egyéb pénzügyi eszközök – A JASPER, JEREMIE és JESSICA programok

Az egymástól igen eltérő - a kohéziós politika átfogó reformpolitikájába illeszkedő - JASPER, JEREMIE és JESSICA elnevezésű európai programok a 2005. júliusában a Bizottság által a 2007-2013 közötti programozási időszakra meghatározott stratégiai iránymutatásokat követik.

Ezek az iránymutatások kiemelt jelentőséget tulajdonítanak a kis- és középvállalkozásoknak nyújtott támogatásokhoz való hozzájárás lehetőségeinek és ezen belül, a technikai segítségnyújtáson és pénzügyi támogatáson keresztül, különösen az induló- és a mikrovállalkozások támogatásának.

A három egyezmény a nagyobb európai és nemzetközi politikai-pénzügyi intézmények együttműködését irányozza elő az érintett tagállamok nemzeti és regionális szintű intézményeivel. Az egyezményekhez csatlakozott az Európai Bizottság, az Európai Beruházási Bank, az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank, az Európai Beruházási Alap és az Európa Tanács Fejlesztési Bank.

A 2007-2013 közötti időszakra előirányzott három program a kohéziós politika keretébe illeszkedik. Céljuk a beruházási, növekedési és foglalkoztatási lehetőségek és távlatok megteremtése a 2007-2013 közötti költségvetési politikai iránymutatásoknak megfelelően nemzeti és regionális szinten, valamint a társadalmi szereplők között az Európai Unió régióiban.

JASPER (*Joint Assistance in Supporting Projects in European Regions*)

A JASPER a Bizottság, az Európai Beruházási Bank, valamint az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank közötti partnerségi viszony fontos eleme. Célja a 2007-2013 közötti időszakra megfogalmazott 1. célkitűzés hatálya alá eső régiókat célzó szolgáltatások biztosítása a tagállamok részére.

Elősegíti a magas színvonalú projektek kidolgozását és megvalósítását, elsősorban infrastrukturális területen, a Kohéziós Alap és az Európai Regionális Fejlesztési Alap társfinanszírozásán keresztül. A kezdeményezés célja tehát az európai régiók közötti fejlettségbeli különbségek csökkentése, főképpen a 15 régi és a 12 új tagállam között, mely utóbbiakat a program kiemelt módon kezeli.

A JASPER az érintett bankok tanácsadási szolgáltatásán keresztül technikai segítségnyújtást biztosít a nemzeti és regionális szintű intézményeknek a projekt valamennyi szakaszában, hogy így olyan magas színvonalon kidolgozott projekteket lehessen benyújtani, amelyek

képesek a közösségi támogatás elnyerésére, lehetővé téve a rendelkezésre álló alapok hatékony felhasználását és további finanszírozások elnyerését.

JEREMIE (Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises)

A JEREMIE a Bizottság, az Európai Beruházási Bank és az Európai Beruházási Alap közös kezdeményezése. Egy sor összehangolt akción keresztül a JEREMIE egyrészt az európai vállalkozások legjellemzőbb problémáira a legjobb megoldást kínáló finanszírozási fajták meghatározását kínálja, másrészt megkönnyíti a KKV-k európai finanszírozásokhoz történő hozzájutását, különös tekintettel a mikrohitelre, a kockázati tőkére, a kölcsönre, a garanciákra és az egyéb új finanszírozási formákra.

A program két alapvető téma köré koncentrálódik. Az első az EU-s finanszírozások hatékonyabb felhasználása; a másik a KKV-k kockázati tőkéhez és az új technológiák piacához való hozzájutásának támogatása, az alternatív finanszírozási formák jelenlétének és láthatóságának növelésével. Ez utóbbi kérdés ugyanis sok vállalkozás számára a legnagyobb akadályt jelenti és gátolja harmonikus fejlődésüket.

Az akciók alapvetően két fázis köré csoportosulnak:

- Az első fázis a 2006-2007-es kétéves időszakban lezajló előkészítési szakasz. Ennek során a Bizottság együttműködik az Európai Beruházási Alappal, valamint a nemzeti és regionális intézményekkel a vállalkozásoknak nemzeti és regionális szinten nyújtandó finanszírozási szolgáltatásokban megmutatkozó legsúlyosabb hiányosságok meghatározásában és értékelésében (*gap analysis*);
- A második szakaszban a beérkezett információk alapján egy, a teljes 2007-2013 időszakra szóló finanszírozás-támogató program készül. Az Európai Beruházási Alap segítségnyújtási és tanácsadói tevékenységet fog kifejteni, hogy támogassa a kohéziós programok kezeléséért felelős hatóságok munkáját a felmért hiányosságok pótlásában. Ez a segítség ténylegesen a forrásoknak a JEREMIE program által biztosított szakavatott kezelésében nyilvánul meg. Ugyanakkor az Európai Beruházási Alap közvetítőként lép fel a finanszírozások kibocsátására felhatalmazott pénzügyi intézményeknél. Így valamennyi európai régió KKV szektora személyre szabott pénzügyi szolgáltatásokat vehet igénybe és jobban alkalmazkodhat a piac változásaihoz.

JESSICA (Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas)

A JESSICA program a Bizottság, az Európai Beruházási Bank és az Európa Tanács Fejlesztési Bank közötti partnerségre épül. Az egyezmény célja a racionális, koherens, fenntartható és európai szinten szervezett városi fejlődés támogatása és biztosítása.

A tervezett módszer a városi regenerációs és fejlesztési programokra szánt támogatások összevonása a banki kölcsönökkel és finanszírozásokkal (ideértve a bérház-építő ágazatot).

A cél a városfejlesztési és rehabilitációs programokra szánt pénzügyi támogatások egyesítése a bankok által kínált kölcsönökkel és egyéb pénzügyi lehetőségekkel.

A nemzeti és regionális intézmények a JESSICA programon keresztül a városfejlesztési és rehabilitációs projektek finanszírozásának komplex tematikájával kapcsolatos konkrét *problem-solving* lehetőséget is igénybe vehetnek.

Az európai Alapok és gazdasági-pénzügyi tervezés

Az európai Alapokból finanszírozott projektek működtetése során szerzett konkrét tapasztalatok azt mutatják, hogy a beruházás tervezési szakaszában a majdani megvalósítási szakaszokhoz szükséges pénzügyi eszközök pontos meghatározásának, a megfelelő programkészítésnek hiánya, valamint az elégtelen gazdasági-pénzügyi tervezés komoly likviditási problémákhoz vezethet, a folyamatban lévő beruházások felfüggesztését eredményezve. Fontos annak hangsúlyozása, hogy a benyújtott fejlesztési stratégia fenntartási kötelezettsége a projekt teljes időtartamára, valamint annak befejezését követő öt évre érvényben marad. Amennyiben a kérvényező nem tudja helyesen és megfelelően felmérni a gazdasági társaság helyzetét, a piaci feltételeket és saját versenyképességét, nem lesz képes a finanszírozási szerződésben rögzített kötelezettségei betartására. Az Európai Unió szigorúan ellenőrzi a nyújtott támogatások megfelelő felhasználását és a vállalt kötelezettségek betartását. Nem megfelelő teljesítés esetén fennáll a veszélye, hogy a támogatást visszavonják és előírják az addig kifizetett összegek visszafizetését.

Tehát az európai Alapokból finanszírozott projektekből való részvétel keretében is felmerül azon kulturális előrelépés jelentősége, amit a Bázel II. a tervezés és a gazdasági-pénzügyi menedzsment területén eredményez.

**Mellékletek: A kohéziót elősegítő közösségi politikák szerkezete,
alkalmazásuk az Európai Unióban és Magyarországon**

EU'S POLITIKÁK
Gazdasági és monetáris ügyek
Intézményi ügyek
Mezőgazdaság (KAP)
Humanitárius segítyék
Bővítés
Környezetvédelem
Audítovizuális ágazat és média
Költségvetés
Kohézió
Külkereskedelem
Versenypolitika
Fogyasztói ügyek
Kultúra
Emberi jogok
Vámügyek
Energia
Tgyszágyügyek, szabadtság és biztonság
Vállalkozáspolitiká
Oktatás, képzés, ifjúság
Csalás elleni küzdelem
Belső piac
Foglalkoztatási és szociális ügyek
Halászat és tengeri ügyek
Kül- és biztonságpolitika
Adózás
Külfelkapcsolatok
Kutatás és innováció
Közegészségügy
Élelmiszerbiztonság
Információs társadalom
Fejlesztés
Közlekedés

A legfontosabb európai uniós kohéziós közösségi politikák 2007-2013. között

MEZŐGAZDASÁGI POLITIKA:

2007-ig a mezőgazdasági politika finanszírozásáról az EMOGA gondoskodott, amely két részre oszlott, a mezőgazdasági politikába tartozó EMOGA Garancia szekcióra és a kohéziós politika részét képező EMOGA Orientációs szekcióra. 2007-től **KIZÁRÓLAG** a Mezőgazdasági Politika működik tovább EMVA (Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap) elnevezéssel.

KOHÉZIÓS POLITIKA:

Célja a tagállamok közötti kohézió növelése a közöttük fennálló fejlettségbeli különbségek csökkentése révén. A erőforrások átszoptosztása a fejlettebb régiókból az elm aradottabb régiók irányába a pénzügyi szolidaritás eszköze és a gazdasági integráció hajtómotorja. 2007-től a kohéziós politika elsődleges szerepet tölt be (a közösségi költségvetés 40%-a felett rendelkezik.) Finanszírozása a strukturális alapokból (Európai Szociális Alap – ESZA; Európai Regionális Fejlesztési Alap – ERFA) és a Kohéziós Alapból történik.

FOGLALKOZTATÁSI ÉS SZOCIÁLIS POLITIKA:

Céltűzése a munkahelyek számának növelése, jobb munkafeltételek megteremtése és esélyegyenlőség biztosítása, amelyek megvalósulása képessé teszi a munkavállalókat a tudásalapú gazdaság változásai által felállított követelményeknek. A „Lisszaboni Stratégia a növekedésért és a foglalkoztatásért” elnevezésű program középpontjában a foglalkoztatás és a szociális politika áll. Ezek határozzák meg az Európai Unió növekedésére és a munkahelyteremtés elősegítésére irányuló akciók legfőbb iránymutatásait.

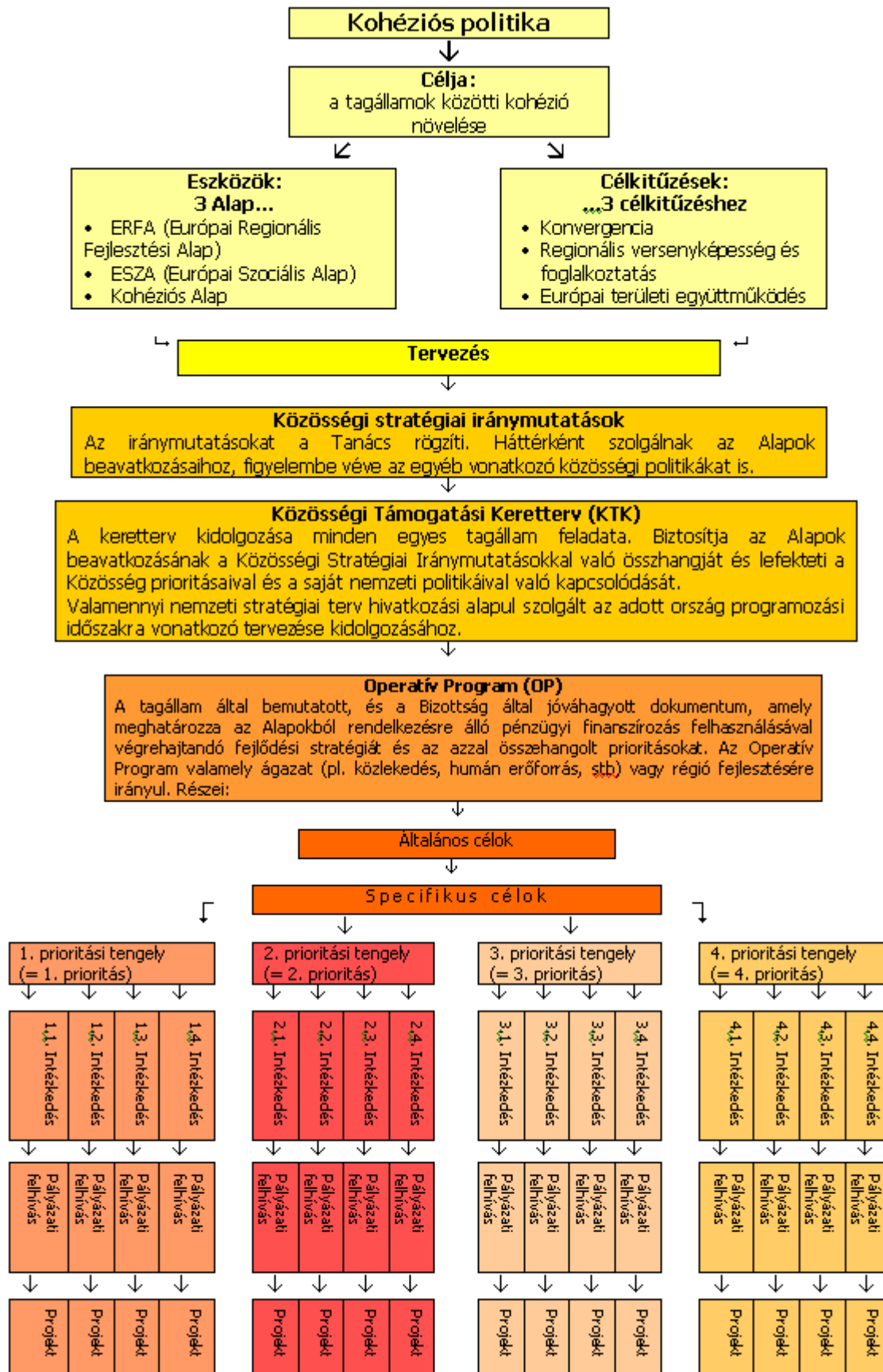
↓

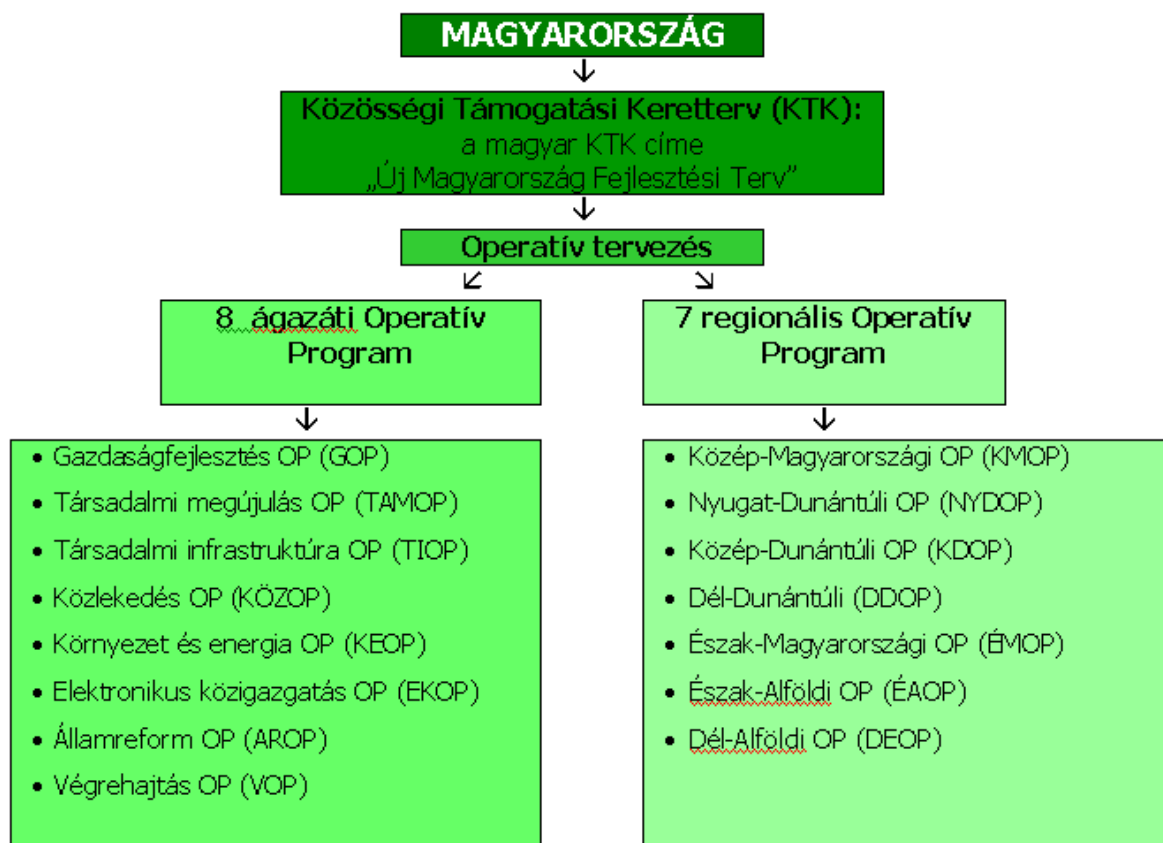
A két politika közötti koordináció elengedhetetlen annak érdekében, hogy kiegészítsék, ne pedig átfedjék egymást ugyanazon beruházások esetleges többszöri finanszírozásával.

↓

A kohéziós politika új szabályozása a koherencia alapelvén nyugszik, amely elsősorban ezen két politika közötti koherenciára vonatkozik. Céljainak elérésére elsősorban az Európai Szociális Alapból származó finanszírozást használja fel. A két politika egymás mellett működik, egymást kiegészítve.

↓

Szószedet

Rövidítés	Jelentés
AROP	Államreform Operatív Program
AVOP	Agrár- és Vidékfejlesztés Operatív Program
DAOP	Dél-alföldi Operatív Program
DDOP	Dél-dunántúli Operatív Program
EAOP	Észak-alföldi Operatív Program
EFS	Európai Foglalkoztatási Stratégia
EHA	Európai Halászati Alap
EIB	European Investment Bank - Európai Beruházási Bank
EIF	European Investment Fund - Európai Beruházási Alap
EKOP	Elektronikus Közigazgatás Operatív Program
EMOGA	Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (EMOGA)
ÉMOP	Észak-magyarországi Operatív Program
EMVA	Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap
ERFA	Európai Regionális Fejlesztési Alap
ESZA	Európai Szociális Alap
FIT	Fejlesztéspolitikai Irányító Testület
GDP	Gross Domestic Product – Bruttó Hazai Termék
GNI	Gross National Income – Bruttó Nemzeti Jövedelem
GVOP	Gazdasági Versenyképesség Operatív Program
HEFOP	Humán erőforrás-fejlesztési Operatív Program
HOPE	Halászati Orientációs Pénzügyi Eszköz
IKT	Információs és Kommunikációs Technológiák
ILO	International Labour Organization - Nemzetközi Munkaügyi Szervezet
JASPER	Joint Assistance in Supporting Projects in European Regions
JEREMIE	Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises
JESSICA	Joint European Support for Sustainable Investment in City Area

K+F	Kutatás és Fejlesztés
KAP	Közös Agrárpolitika
KDOP	Közép-dunántúli Operatív Program
KEOP	Környezet és Energia Operatív Program
KIOP	Környezetvédelem és Infrastruktúra Operatív Program
KKV	Kis- és középvállalkozás
KMOP	Közép-magyarországi Operatív Program
KÖZOP	Közlekedés Operatív Program
KTK	Közösségi Támogatási Keret
NFT	Nemzeti Fejlesztési Terv
NFÜ	Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
NUTS	Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques - Területi Statisztikai Egységek Jegyzéke
NYDOP	Nyugat-dunántúli Operatív Program
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development - Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet
OP	Operatív Program
ROP	Regionális Operatív Program
TAMOP	Társadalmi Megújulás Operatív Program
TIOP	Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program
ÚMFT	Új Magyarországi Fejlesztési Terv
VOP	Végrehajtás Operatív Program

